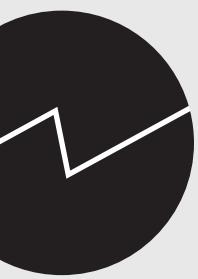

Økonomiske analyser

Statistics Norway

Statistisk sentralbyrå

Konjunkturtendensene

- Utviklingen i norsk og internasjonal økonomi
- Prognoser for norsk økonomi for 2017-2020

Artikler

- Utvikling i befolkningens forsørgelsesrater på kommunenivå som følge av en aldrende befolkning

3/2017

Økonomiske analyser

3/2017

36. årgang

Innhold

<i>Kjetil Telle:</i>	
Konjunkturbunnen er passert	3
<i>Konjunkturtendensene</i>	
1. Konjunktursituasjonen internasjonalt	4
2. Konjunkturutviklingen i Norge	12
Temabokser i Konjunkturtendensene. 2011-2017	33
<i>Tom Kornstad:</i>	
Utvikling i befolkningens forsørgelsesrater på kommunenivå som følge av en aldrende befolkning	34
Tabell- og diagramvedlegg	
Nasjonalregnskap for Norge	1*
Makroøkonomiske hovedstørrelser for Norge, regnskap og prognoser	30*

Redaksjonen avsluttet tirsdag 5. september 2017.
Publisert 7. september 2017 på www.ssb.no/oa/.

Spørsmål om konjunkturutviklingen i:

- Norge: Thomas von Brasch, thomas.vonbrasch@ssb.no, tlf. 21 09 42 70
- utlandet: Roger Hammersland, roger.hammersland@ssb.no, tlf. 21 09 43 02

Signerte artikler står for forfatterens regning.

Konjunkturtendensene og artiklene er tilgjengelig på internett: www.ssb.no/oa/

Redaksjonen: Kjetil Telle (ansv.), Torbjørn Eika, Elin Halvorsen, Øyvind Langsrud, Bodil Merethe Larsen, Jørgen Heibø Modalsli og Kristin Fredriksen.

Redaksjonssekretær: Åsne Vigran, telefon: 21 09 48 29, e-post: asne.vigran@ssb.no

Redaksjonens adresse: Statistisk sentralbyrå, Forskningsavdelingen, Pb. 8131 Dep, NO-0033 Oslo

Økonomiske analyser

utgis av Forskningsavdelingen i Statistisk sentralbyrå. Forskningsavdelingen ble opprettet i 1950 og har ca. 90 ansatte. Knapt halvparten av virksomheten finansieres av eksterne oppdrags-givere, hovedsakelig forskningsråd og departementer. Avdelingen er delt i 5 grupper og ledes av *forskningsdirektør Kjetil Telle*.

- Offentlig økonomi og befolkningsmodeller
Forskningsleder Marte Rønning
- Energi- og miljøøkonomi
Forskningsleder Cathrine Hagem
- Makroøkonomi
Forskningsleder Håvard Hungnes
- Mikroøkonomi
Forskningsleder Erik Fjærli
- Demografi og levekår
Forskningsleder Kenneth Aarskaug Wiik

Standardtegn i tabellen	Symbol
Oppgave mangler	..
Tall kan ikke offentliggjøres	:
Null	0
Foreløpige tall	*

Konjunkturbunnen er passert

Kjetil Telle

Fastlandsøkonomien passerte en konjunkturbunn ved siste årsskifte. Nasjonalregnskapstallene viser et tydelig omslag til høyere vekst i de to første kvartalene i 2017 enn vi har hatt siden første halvår 2014 da en moderat konjunkturtopp ble passert. Omslaget kommer ikke overraskende. I SSBs konjunkturoversikt for ett år siden konkluderte vi på en måte som nærmest ordrett kunne vært gjentatt i dag som en beskrivelse av omslaget som har funnet sted og anslagene våre framover.

Omslaget nå er svakt sammenliknet med de to andre oppgangene Norge har hatt på 2000-tallet. Både oppgangen som startet i 2003 og i 2011 kjennetegnes av mer markerte økninger i veksttakten enn hva vi har hatt så langt i 2017. Oppgangen fra 2003 var preget av et meget kraftig oppsving både i olje- og øvrige næringsinvesteringer, i husholdningenes konsum og etter hvert også i tradisjonell eksport. Også oppgangen i 2011 var preget av kraftig investeringsvekst, men da var økte oljeinvesteringer den viktigste drivkraften sammen med økte boliginvesteringer. Derimot ga verken husholdningenes konsum eller eksport vesentlige impulser til forrige oppgang. En viktig modererende faktor nå ser ut til å være at boligmarkedet flater ut på et tidspunkt da oppsvingenet er i sin begynnelse, mens økte boliginvesteringer og boligpriser i større grad sammenfalt med de to foregående oppgangene.

Sammenliknet med tidligere konjunkturbølger har nedgangsperioden vi nettopp har lagt bak oss verken vært langvarig eller spesielt kraftig. Nedgangen i Norge siden 2014 er knyttet til vår spesielle nærings- og ressurssituasjon. Mens oljeprissjokket høsten 2008 kom som følge av et stort tilbakeslag i verdensøkonomien, var fallet i oljepris i 2014 mest knyttet til tilbudssideforhold i råoljemarkedet og rammet derfor først og fremst råoljeprodusenter. I motsetning til tiden rett etter finanskrisen har derfor veksten internasjonalt holdt seg godt opp til 2014. I Norge har nedgangen blitt dempet av den økonomiske politikken. En så sterk og langvarig ekspansiv finanspolitikk som fra 2014 har vi ikke hatt siden handlingsregelen ble innført i 2001. Innretningen av pengepolitikken har også bidratt vesentlig med stimulanser både gjennom lave nominelle og reelle renter og ikke minst gjennom en kraftig svekket valutakurs. Arbeidsinnvandringen har samtidig fungert som en støtpute for sjokk i norsk økonomi. I noen år bidro innvandring til å dempe presset i arbeidsmarkedet, mens vi i de siste tre årene har hatt mindre tilstrømming og økt utflytting. Økt migrasjon har gjort tilbudssiden i økonomien mer fleksibel og behovet for å justere politikken for å stabilisere den økonomiske utviklingen, kan ha blitt mindre.

Økningen i handlingsrommet i finanspolitikken vil bli vesentlig mindre de nærmeste årene enn vi har hatt i en lang periode. Med lave oljepriser blir veksten i oljefondet moderat og små endringer i kronekursen vil kunne endre verdien av fondet vesentlig. Mest aktuelt er en reduksjon av fondets verdi i norske kroner som følge av en styrking av kronekursen fra dagens svake nivåer. Da kan det bli nødvendig å redusere bruken av midler fra fondet reelt sett. Anslagene for strukturelt, oljekorrigert budsjettunderskudd som regjeringen presenterte før sommeren, viser at det i årene framover ikke er rom for ytterligere stimulanser fra finanspolitikken regnet i forhold til fastlandsøkonomien selv med uendret valutakurs. Veksttakten internasjonalt vil trolig ikke øke mye framover, og oljesektoren vil neppe gi oss sterke positive impulser de nærmeste årene. Sammen med mindre stimulanser fra den økonomiske politikken tilslir dette at konjunkturoppgangen Norge nå er inne i vil bli moderat.

1. Konjunktursituasjonen internasjonalt

Vekstutsiktene internasjonalt er blitt lysere: Norges handelspartnere har passert konjunkturbunnen og vi anslår nå at konjunkturoppgangen i OECD-området blir sterkere enn tidligere antatt. De bedre internasjonale konjunktturene ventes også å lede til høyere vekst i de framvoksende økonomiene. Nedsiderisikoen knyttet til de internasjonale konjunkturutsiktene er imidlertid fortsatt tilstede, men synes å være noe redusert, i hvert fall på kort sikt.

Styrken i den videre konjunkturoppgangen kan bli dempet av potensielt negative ettervirkninger av den svært ekspansive pengepolitikken som har vært ført siden finanskrisen, og da spesielt som følge av en tidsforskyvning av konsumet og ikke-produktivitetsfremmende investeringer i finans- og boligmarkedene. Kapitalbeholdningen i OECD-området har blant annet som følge av dette, lenge sunket. Kombinert med et generelt høyt gjeldsnivå og lav etterspørsel, har dette ført til lav vekst i produksjonspotensialet etter finanskrisen. En fortsatt omstilling til en mer konsumdrevet økonomi i Kina ventes å ha samme effekt.

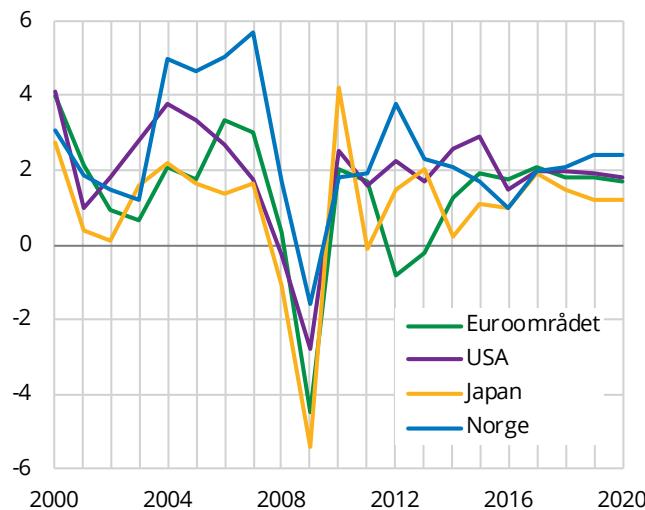
Det økonomiske vekstbildet internasjonalt er denne gang preget av at forskjellene i vekstratene mellom sentrale OECD-land er redusert. Mens den økonomiske veksten i USA tok seg opp igjen i 2. kvartal og den svenske økonomien vokste kraftig, har veksten i Storbritannia det siste halvåret blitt mer enn halvert i forhold til vekstratene i andre halvdel av fjoråret. Vekstomslaget i euroområdet derimot har i det siste konsolidert seg, med sesongjusterte årlige vekstrater i overkant av to prosent i alle de siste tre kvartalene. Med en sesongjustert vekst i Japan på i overkant av fire prosent som årlig rate i 2. kvartal, tyder mye på at den

svært ekspansive finans- og pengepolitikken som er blitt ført under statsminister Abe's ledelse endelig har begynt å gi resultater.

Utenfor OECD-området var veksten i Kina tilbake på syv-tallet i 2. kvartal, etter å ha vært nede på fem-tallet ved inngangen til året. I India tyder så langt lite på at kaoset som oppsto i forbindelse med seddelinnløsningen i fjor høst, har satt varige negative økonomiske spor. Den sesongjusterte veksten i India lå på godt i overkant av fem prosent både i 1. og 2. kvartal i år, riktignok ned fra over seks prosent i perioden før. I de råvareproduserende økonomiene Russland og Brasil er situasjonen derimot mindre entydig. Mens den brasilianske økonomien fortsatte å vokse moderat i 2. kvartal i år etter sterk vekst kvartalet før, tyder en negativ år-overår vekstrate i 1. kvartal på at veksten i Russland fortsatt er svært svak. I begge land har imidlertid inflasjonen i det siste kommet markert ned. Dette har skapt rom for en mindre kontraktiv pengepolitikk. Perioden med fallende BNP er derfor trolig over for denne gang, også i Russland, selv om de amerikanske sanksjonene nylig er vedtatt videreført.

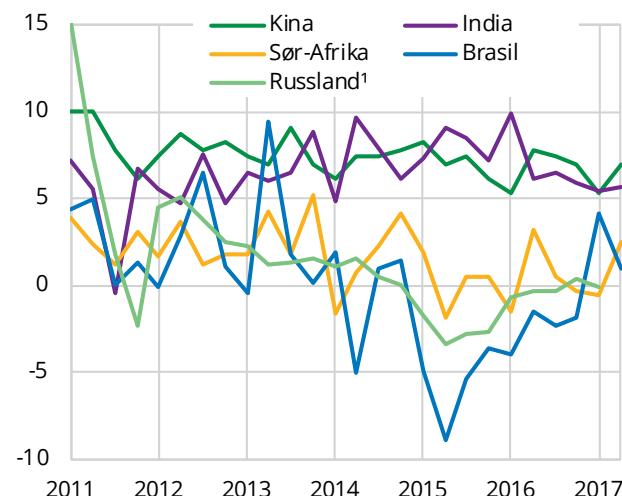
Avtalen mellom OPEC og avtalepartnerne om en vide-reføring av tidligere vedtatt produksjonskutt vil trolig bli forlenget til ut 2018. Dersom dette skjer og avtalen overholdes med god disiplin, vil de globale lagrene av råolje falle ifølge IEA (se boks 1.1). Selv om priselastisiteten i tilbuddet til de amerikanske produsentene er høyere enn tidligere og produksjonen der har økt, tror vi dette vil kunne være nok til å gi en prisoppgang på olje framover. I våre prognoser har vi således valgt å opprettholde vårt anslag på en oljepris som øker gradvis gjennom prognoseperioden, fra dagens nivå på rundt 53 dollar fatet til 64 dollar fatet mot slutten av 2020.

Figur 1.1. BNP-vekst for USA, euroområdet, Japan og Fastlands-Norge

Kilde: Macrobond og SSB.

Figur 1.2. BNP-vekst for framvoksende økonomier

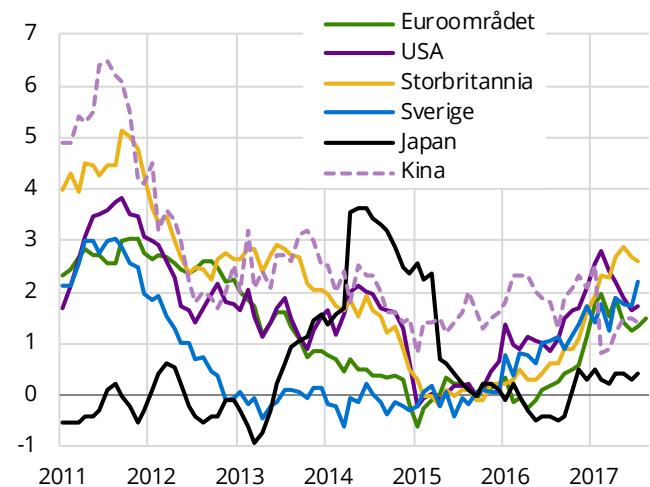

Kilde: Macrobond. ¹Vekst fra samme periode året før.

Etter en periode med relativt sterkt oppgang synes den noe avdempede optimismen som rådet i finansmarkedene i våres, igjen ut til å ha tatt overhånd. I USA har dette kommet til uttrykk ved at veksten i aksjemarkedet, som fra slutten av mai og fram til begynnelsen av august var på rundt 5 prosent, har stoppet opp. Foruten ny tvil om Trumps politiske gjennomslagskraft og frykt for en eventuell stengning av statsadministrasjonen, kan dette relateres til konsekvensene av orkanen Harveys herjinger i Texas og usikkerhet knyttet til den pågående konflikten mellom USA og Nord-Korea. I Europa har aksjemarkedet falt sammenhengende siden begynnelsen av mai, og det til tross for god stemning, sterke nøkkeltall og ledende indikatorer. Som i tilfellet med oppgangen i USA fram til august, kan dette ha noe med forventningene til pengepolitikken å gjøre. Aksjemarkedet falt da også i takt med obligasjonsmarkedet i etterkant av den europeiske sentralbanksjefens tale i Portugal der han proklamerte sentralbankens endelige seier over deflasjonen. Dette bidro også til renteoppgang i markedet for nasjonal gjeld, som inntil da nærmest hadde falt sammenhengende siden mars som følge av en rekke forhold, som økt global risikoaversjon, lavere inflasjonsforventninger og forventninger om en mer gradvis innstramming av pengepolitikken i USA. Siden den gang har imidlertid rentene falt noe tilbake, også i Tyskland, men ikke mer enn at rentedifferansen mot Tyskland har fortsatt å krympe for de fleste landene i den europeiske periferien. Det vil si, med unntak av Italia der rentedifferansen nylig økte som følge av spekulasjoner knyttet til muligheten for innføring av en parallel nasjonal valuta, et trekk som utvilsomt ville kunne oppfattes som et første steg på veien mot en framtidig utmeldelse av eurosamarbeidet.

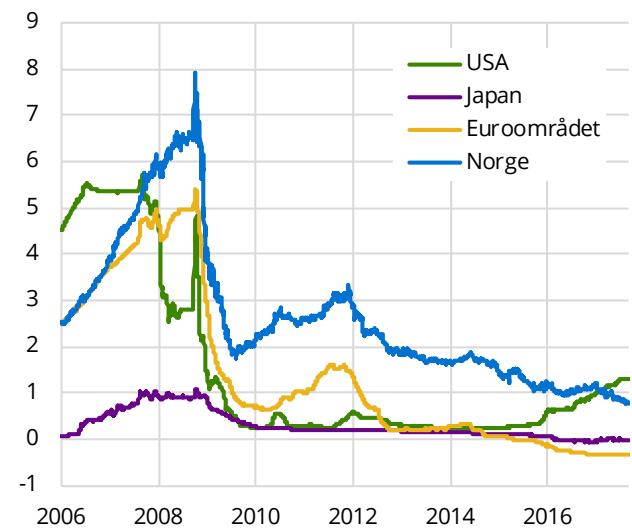
Etter at den amerikanske sentralbankens (Fed) i juni besluttet å øke styringsrenten for fjerde gang siden finanskrisen, samtidig som ESB i samme periode valgte å la sin egen styringsrente ligge urørt, har forskjellene i den pengepolitiske innretningen fortsatt å øke på tvers av Atlanteren. Likevel har euroen i det siste fortsatt å styrke seg både mot dollaren og – ikke minst – pundet. Dette har skjedd som følge av en rekke forhold, herunder: klart bedrede økonomiske og politiske utsikter for Europa, utsikter til en relativt sett mindre ekspansiv pengepolitikk i euroområdet, svake britiske nøkkeltall og Brexit-problematikk, samt for dollarens del, reduserte forventninger til gjennomføringen av Trumps finanspolitiske planer. I våre prognosør har vi valgt å legge til grunn at den europeiske sentralbanken (ESB) fra neste år vil begynne prosessen med å nedskalere sine kvantitative lettelsær, men at de ikke vil begynne å sette opp renta før i 2019. I USA har sentralbanken signalisert muligheten for en ny rentehevnning i løpet av 2017. Selv om en noe svakere enn antatt utvikling framover, spesielt på kort sikt som følge av ringvirkninger av orkanen Harvey, vil kunne moderere dette forløpet noe, vil USA således fortsatt lede an i rentesyklusen. På denne bakgrunn legger vi til grunn en forholdsvis stabil dollarkurs framover, men her er usikkerheten stor begge veier. Fortsatt sterke nøkkeltall fra Europa

Figur 1.3. Inflasjon i utvalgte land. 12-månedersvekst i KPI

Kilde: Macrobond

Figur 1.4. Internasjonale renter. 3 mnd.

Kilde: Macrobond

Figur 1.5. Oljepris. Brent blend

Kilde: Macrobond og SSB

Tabell 1.1. Makroøkonomiske anslag fra IMF og Statistisk sentralbyrå (SSB). Årlig endring i prosent

	BNP-vekst																	
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
Euroområdet																		
SSB	2,3	1,7	3,2	3,0	0,4	-4,5	2,1	1,5	-0,9	-0,3	1,2	2,0	1,7	2,1	1,8	1,8	1,7	
IMF														1,9	1,7	1,6	1,5	
USA																		
SSB	3,8	3,3	2,7	1,8	-0,3	-2,8	2,5	1,6	2,2	1,7	2,4	2,6	1,6	2,0	2,0	1,9	1,8	
IMF														2,1	2,1	2,1	1,8	
Sverige																		
SSB	4,3	2,8	4,7	3,4	-0,6	-5,2	6,0	2,7	-0,3	1,2	2,6	4,1	3,3	3,2	2,5	2,4	2,3	
IMF														2,7	2,4	2,2	1,7	
Storbritannia																		
SSB	2,5	3,0	2,5	2,6	-0,6	-4,3	1,9	1,5	1,3	1,9	3,1	2,2	1,8	1,7	1,7	1,6	1,6	
IMF														1,7	1,5	1,6	1,9	
Kina																		
SSB	10,1	11,3	12,7	14,2	9,6	9,2	10,6	9,5	7,9	7,8	7,3	6,9	6,7	6,7	6,7	6,2	6,0	
IMF														6,6	6,2	6,0	5,9	
Handelspartnerne¹																		
SSB	2,9	2,6	3,8	3,3	0,5	-3,2	3,3	2,3	0,7	1,2	2,2	2,7	2,2	2,5	2,3	2,2	2,1	
IMF														2,3	2,1	2,1	2,0	
	Prisvekst																	
	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	
	Euroområdet	2,2	2,2	2,2	2,1	3,3	0,3	1,6	2,7	2,5	1,3	0,4	0,1	0,3	1,6	1,4	1,7	1,9
SSB															1,7	1,5	1,6	1,8

¹ Euroområdet, Sverige, USA, Storbritannia, Danmark, Kina, Sør-Korea, Polen, Russland og Japan.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

kombinert med haukete sentralbankretorikk og nye tegn til manglende politisk gjennomføringskraft i USA, vil kunne lede til en videre svekkelse av dollaren. På den annen side har dollaren allerede svekket seg mye.

1.1. USA

Etter en relativt svak avslutning på fjoråret og inngang til inneværende år, tok veksten i den amerikanske økonomien seg kraftig opp i 2. kvartal i år. Det er imidlertid flere forhold som nå tyder på at veksten kan være i ferd med å avta. For selv om både konsum- og investeringsveksten tok seg opp i 2. kvartal og stemningen fortsatt er god både blant husholdninger og i næringslivet generelt, har veksten vært nedadgående de siste par årene. Kombinert med utsikter til en stadig mer avkortet versjon av Trumps tidligere finanspolitiske planer og det faktum at gjeninnhentingen etter finanskrisen nå er inne i sitt niende år, peker dette i retning av lavere vekst i tiden som kommer. Bruker man historien som rettesnor, er det sågar mulighet for at den amerikanske økonomien vil kunne gå inn i en nedgangskonjunktur i løpet av vår prognoseperiode.

Utsiktene for en mer ekspansiv finanspolitikk i USA har i det siste blitt ytterligere redusert. Dette gjelder både den tidligere annonserede skattereformen der det nå jobbes intenser for å få til en mer næringslivsvennlig

profil, og investeringsplanene relatert til ny og oppgradert infrastruktur. Trumps nylige trussel om innføring av mottiltak dersom kongressen skulle bestemme seg for ikke å finansiere hans foreslalte grensemur mot Mexico, bidro til å stille ytterligere spørsmål ved hans evne til å leve i henhold til tidligere planer. Hans mislykkede forsøk på å oppheve The Affordable Care Act («Obamacare») har imidlertid også bidratt til å redusere noe av nedsiderisikoen relatert til Trump-administrasjonens framtidige disposisjoner.

I årets 2. kvartal var veksten i den amerikanske økonomien 3 prosent, sesongjustert og målt som årlig rate, opp fra et oppjustert anslag på 1,2 prosent i 1. kvartal. I forhold til nedgangen som har rådd siden 3. kvartal i fjor representerer dette et klart omslag. Veksten var dessuten bredt basert, med oppgang i så å si samtlige av BNPs underkomponenter. Det største bidraget til veksten kom denne gang fra en oppgang i husholdningenes konsum. Når så også konsumet av varige goder hentet seg inn igjen samtidig som de løpende detaljhandels-tallene for juli viser tilløp til økende vekst og arbeidsledigheten er lav, er det i utgangspunktet lite som tyder på at vi står overfor en avmatning i konsumveksten med det første. Imidlertid har det de siste åra vært en viss tendens til at konsumveksten har avtatt noe. På bakgrunn av den lange perioden med svært ekspansiv

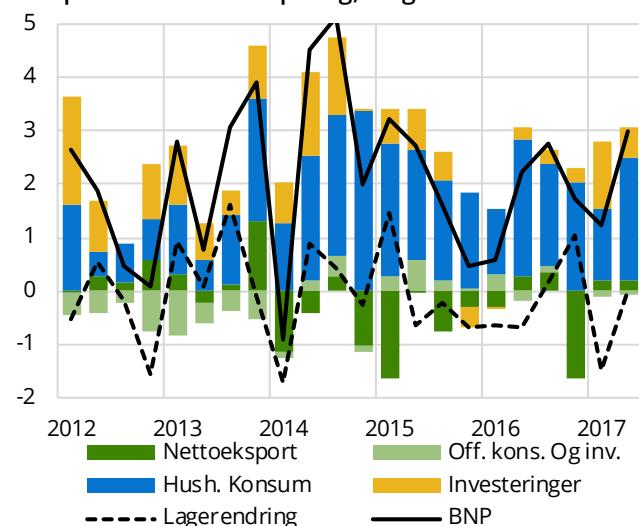
pengepolitikk etter finanskrisen, kan dette være relatert til ettervirkninger av et fremskyndet konsum. Kombinert med et bilsalg som har falt nærmest sammenhengende siden sommeren 2014 og som fortsatt viser få tegn til å ville snu, tyder dette på at konsumutviklingen framover kan bli noe svakere enn det de siste nasjonalregnskapstallene skulle tilsy. Ifølge 2. kvartalstallene kan heller ikke investeringsutviklingen karakteriseres som robust. For selv om investeringene bidro positivt til veksten i 2. kvartal, var investeringsveksten uventet svak gitt at den kom etter et fall i investeringene kvarteralet før, et forhold som i stor grad kan tilskrives reduserte boliginvesteringer. Eksportveksten som var høy i 1. kvartal etter å ha vært negativ ved utgangen av fjoråret, ble dessuten nærmest halvert i 2. kvartal. Og selv om lav importvekst bidro til at bidraget fra utenrikshandelen ble positivt, var bidraget svært svakt sett i lys av dollarsvekkelsen siden januar i år.

Oljeprisen ligger fortsatt betydelig over bunnpunktet fra januar 2016. Sammen med kostnadskutt og innføring av ny teknologi har dette bidratt til ny oppgang i amerikansk petroleumsproduksjon og investeringer i denne næringen. Som tidligere legger vi til grunn at oljeprisen vil stige noe de nærmeste årene. Oppgangen i petroleumsnæringen vil derfor trolig fortsette, med positive ringvirkninger for resten av økonomien. Industriproduksjonen falt samlet sett med drøye 3 prosent fra en topp sent i 2014 til en bunn i mars i fjor. Siden den gang har imidlertid produksjonen tatt til å øke igjen, med om lag 2,9 prosent fram til og med juli i år.

I august i år var 4,4 prosent av arbeidsstyrken uten jobb, opp fra 4,3 prosent i mai. Med en liten oppgang i yrkesdeltagelsen i samme periode, tyder dette på at sysselsettingsveksten for tiden er relativt svak. Dessuten, selv om yrkesdeltagelsen har økt noe siden mai, er den fortsatt lav, et forhold som utvilsomt reflekterer at mange har gitt opp å søke jobb og trukket seg ut av arbeidsmarkedet. Mange av de nye jobbene som er skapt den siste tiden er trolig også av en midlertidig karakter og knyttet til deltidskontrakter i yrker med lav lønn. Den underliggende konjunktursituasjonen på arbeidsmarkedet er således trolig ikke så god som ledighetstallene isolert sett skulle tilsy.

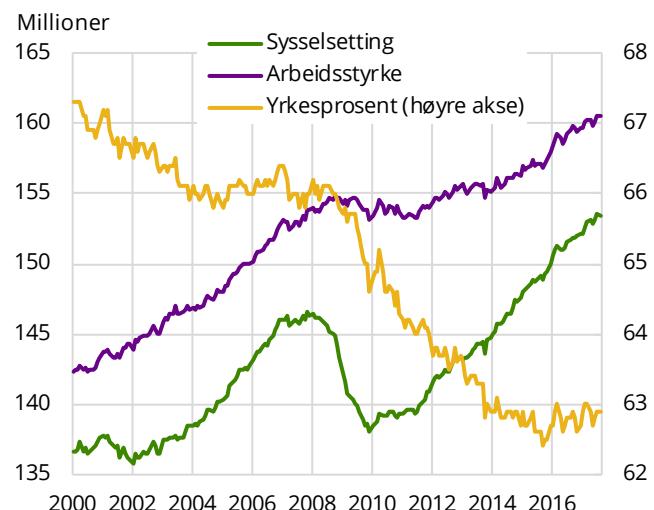
Samlet sett holder vi fast på vår forutsetning om en fortsatt moderat konjunkturoppgang i amerikansk økonomi. Den amerikanske økonomien er imidlertid nå inne i et sent stadium av en langvarig konjunkturoppgang. Kombinert med ettervirkninger av et potensielt framskyndet konsum og utsikter til en mindre ekspansiv finanspolitikk enn det vi tidligere så for oss, har vi derfor valgt å nedjustere våre vekstprognosenter. Vi venter også lavere vekst i 3. kvartal i år som følge av orkanen Harveys herjinger i Texas. Alt tatt i betraktnsing innebærer våre nye vekstanslag således en BNP-vekst på 2 prosent for 2017, avtagende til rundt 1,8 prosent fram mot slutten av prognoseperioden i 2020. En ny nedgangskonjunktur utløst for eksempel av at republikanerne skulle nekte å gå med på å heve gjeldstaket

Figur 1.6. USA. BNP-vekst og bidrag fra etterspørselskomponenter. Prosentpoeng, årlig rate

Kilde: Macrobond

Figur 1.7. USA. Arbeidsmarkedet

Kilde: Macrobond

eller en kredittbegivenhet med opprinnelse i Kina, kan imidlertid føre til en økonomisk utvikling som er langt svakere enn den vi antar i våre prognosenter. Det kan selvfølgelig også en geopolitisk begivenhet bidra til, som for eksempel en ytterligere eskalering av konflikten mellom USA og Nord-Korea.

Lavere råvarepriser har i det siste bidratt til at inflasjonen har falt noe i USA. Målt ved tolvmaanedersveksten i konsumprisene har inflasjonen siden vår forrige rapport falt fra i overkant av 2 prosent til 1,7 prosent i juli. Den underliggende prisveksten målt ved KPI uten matvarer og energi falt også i mai, men har siden ligget på 1,7 prosent. Utsikter til en noe strammere finanspolitikk enn det som tidligere lå i kortene børger for en amerikansk sentralbank som vil være svært forsiktig med å øke styringsrenta framover. Tre måneders pengemarkedssrente har riktignok økt fra en bunn på 0,25 prosent sommeren 2014 til 1,32 prosent i slutten av august i år. Implisitte terminrenter har derimot falt noe

siden sist og indikerer at pengemarkedsrentene nå kun forventes å øke til i underkant av 2 prosent ved utgangen av vår prognoseperiode i 2020. Det er en oppgang på i underkant av 0,7 prosentpoeng fra dagens nivå.

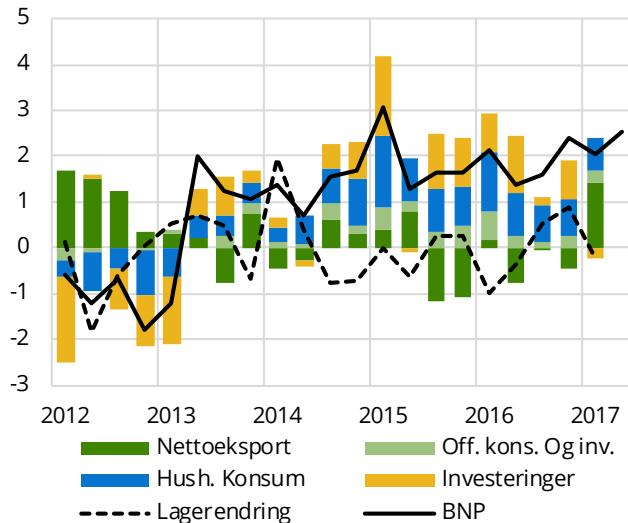
1.2. Europa

Det økonomiske oppsvinget i euroområdet fortsetter med uforminsket styrke. Økonomien har nå vokst sammenhengende siden våren 2013 og med årlig vekstrater på i overkant av to prosent i samtlige av de siste tre kvartalene. Arbeidsledigheten, som riktig nok fortsatt er høy, har fortsatt å falle og er nå nede på sitt laveste nivå på ni år. Kombinert med tegn til økende vekst både i detaljhandel som industriproduksjon samt en rekke positive ledende indikatorer, tyder dette på at oppturen i euroområdets økonomi vil fortsette inn i andre halvår i år. Med dette som bakteppe er utsiktene til fortsatt god vekst til stede på kort sikt. Vi ser derfor for oss at konjunkturopgangen i euroområdet vil bli sterkere enn det vi tidligere la til grunn. For inneværende år har dette medført en oppjustering av vårt vekstanslag fra 1,7 til 2,1 prosent. Veksten antas deretter å avta gradvis til et nivå på 1,7 prosent i 2020, hovedsakelig som følge av underliggende lav produktivitetsvekst, et noe svakere internasjonalt konjunkturbilde og en finanspolitikk som er begrenset av vekst- og stabilitetspakten. Med en estimert trendvekst på om lag 1,5 prosent innebærer dette en fortsatt konjunkturopgang og nedgang i arbeidsledigheten.

Usikkerheten knyttet til våre prognosenter for Europa synes denne gang å være mindre enn tidligere. Dette har først og fremst å gjøre med utfallet av de mange politiske valgene som har blitt gjennomført i Europa i løpet av vinteren og våren og at populismens frammarsjerer ut til å ha stoppet opp. I høstens valg i Tyskland ser ingen partikonstellasjon ut til å kunne ta opp kampen mot den sittende regjeringskoalisjonen. Italienske meningsmålinger derimot viser for tiden nærmest dødt løp mellom tre blokker der to av disse har folkeavstemning om videre deltagelse i EU som en av sine fremste fanesaker, henholdsvis femstjernersbevegelsen og en potensiell sentrum-høyre koalisjon mellom Berlusconis Forza Italia, Lega Nord og det tidligere fascistpartiet FdI. Valget i Italia neste år kan derfor bli en ny trussel for EU og eurosamarbeidet, noe ikke minst Berlusconis siste utspill om en mulig innføring av en parallel valuta vitner om. Selv om det europeiske bankvesenet er i langt bedre stand i dag enn for bare noen år siden og en rekke italienske banker i det siste har blitt tilført kapital, er muligheten for mislighold i deler av det europeiske bankvesenet fortsatt en risikofaktor. Effekten av Storbritannias løsrivelse fra EU burde hovedsakelig være av en mer langsiktig natur, skjønt det er vanskelig å tilskrive siste tids svekkelse av pundet som annet enn usikkerhet relatert til de pågående Brexit-forhandlingene.

Arbeidsledigheten har fallt kontinuerlig siden sommeren 2013 og fram til juni i år da den ble registrert til 9,1 prosent. Selv om utviklingen er positiv, ligger imidlertid

Figur 1.8. Euroområdet. Bidrag til BNP-vekst. Sesongjustert, årlig rate

Kilde: Macrobond

tid ledigheten fortsatt på et svært høyt nivå og det er store forskjeller landene i mellom. For mens ledigheten i henholdsvis Hellas og Spania for tiden er i overkant av 17 og 21 prosent, var den i Tyskland på 3,8 prosent i juni. Forskning tyder dessuten på at mye av sysselsettingsveksten den siste tiden har vært av midlertidig karakter og relatert til økt sysselsetting i lavt betalte deltidssjøbber. Ved å ta hensyn til undersysselsetting beregnes den reelle ledighetsaten i euroområdet av ESB også til å ligge et sted mellom 15 og 18 prosent, nærmest dobbelt så høyt som det offisielle tallet.

Økonomisk oppgang, forventninger til en noe strammere pengepolitikk og en svakere dollar og pund er alle faktorer som har bidratt til at euroen for tiden er på sitt sterkeste nivå på tre år. Bare siden slutten av juni måned, da den europeiske sentralbanksjefen i en tale overrasket markedene med en bemerkning om at banken nå anså kampen mot deflasjon som vunnet, har euroen styrket seg handelsvektet med nær 4 prosent, hovedsakelig som følge av en revurdering av tidligere forventninger om en nært forestående nedskalering av de kvantitative lettelsene. Etter å ha vært holdt i sjakk i mer enn to år med oppkjøp av store mengder av obligasjoner fra sentralbankhold, er euroen nå den av G10 landenes valutaer som har styrket seg mest. Spesielt sterkt har utviklingen vært mot pundet, der de pågående Brexit-forhandlingene har bragt euroen til sitt høyeste nivå på over åtte år. Euroens oppgang er imidlertid forbundet med bivirkninger. Bare siden februar i år har inflasjonen falt fra 2 prosent til 1,5 prosent og selv om kjerneinflasjonen i det siste har ligget rimelig stabilt like i overkant av 1 prosent, skaper dette hodebry for en sentralbank som nå vurderer å foreta en viss nedskalering av de kvantitative lettelsene. En sterkt valuta bidrar til å dempe prisveksten ved å gjøre importen billigere samtidig som den svekker etterspørselen etter et lands egne eksportprodukter. Et eksportfall vil således ha negative konsekvenser for styrken på euroområdets

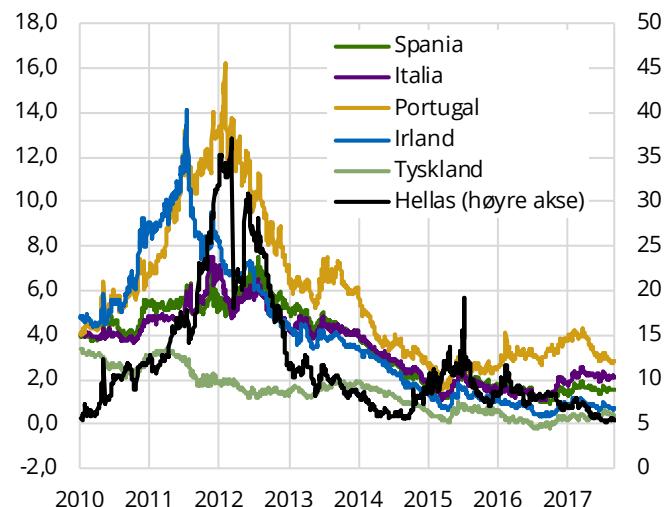
økonomiske gjeninnhenting, noe et uventet fall i den tyske eksporten i juni kan være en tidlig advarsel om.

I sin kommunikasjon overfor omverdenen har ESB i det siste hatt vanskeligheter med å forklare hvorfor banken nå vurderer å redusere sine oppkjøp av verdipapirer når inflasjonen fortsatt ligger godt under målet på rett i underkant av 2 prosent. Euroens styrke- og dens potensielle effekt på priser og konkurranseevne- gjør ikke dette dilemmaet mindre. ESBs gjøren og latent har også spilt en vesentlig rolle for euroens verdsettelse i seg selv, noe som har skapt risiko for et selvforsterkende tilbakespill der valutaens appresiering, delvis forårsaket av banken selv, kan gjøre utfordringene enda større. Til tross for dette ser vi for oss at ESB vil komme til å nedskalere sine kvantitative lettelsler en gang i begynnelsen av 2018, i første omgang fra dagens 60 milliarder i måneden til rundt 40 milliarder. Når dette offentliggjøres, vil trolig euroen styrkes noe, selv om mye av effekten nok allerede vil være tatt ut i forkant. Styringsrenten som i dag ligger på 0 prosent, tror vi fortsatt vil bli liggende på dagens nivå til ut i 2019. Tremåneders pengemarkedsrenter ligger således an til å bli liggende på om lag -0,3 prosent som gjennomsnitt for inneværende år. Vi venter imidlertid at den vil øke noe helt mot slutten av prognoseperioden, til 0,8 prosent i 2020.

BNP-veksten i euroområdet ble i 2. kvartal i år registrert til 2,5 prosent, sesongjustert og målt som årlig rate. Med unntak av Finland der produksjonen falt og det historiske vekstforløpet ble nedrevidert, var veksten også denne gangen bredt basert, med oppgang i samtlige av euroområdets medlemsland. Gjeninnhentingen ser for øvrig ut til å fortsette med uforminsket styrke i Spania, mens veksten i Portugal falt noe tilbake etter en sammenhengende periode med kraftig vekst. Veksten holdt seg også godt oppe i Frankrike, Tyskland og Italia. Den italienske veksten i 1. kvartal i år og 4. kvartal i fjor ble dessuten oppjustert, slik at vekstbildet nå ser noe sterkere ut enn tidligere. I Øst-Europa ser den sterke veksten ut til å fortsette. Både i Bulgaria, Slovakia, Polen og Ungarn lå veksten i 2. kvartal på godt i overkant av 3 prosent, og i Romania har økonomien nå vokst med nær 7 prosent som årlig rate i tre kvartaler på rad.

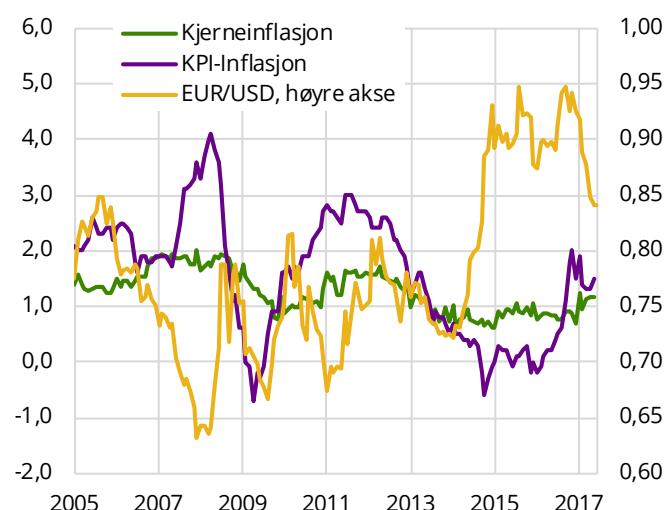
I skrivende stund foreligger ikke de dekomponerte BNP-tallene for 2. kvartal i år for mange av landene i euroområdet. De tyske, franske og spanske tallene tyder imidlertid på at driverne for veksten er noe forskjellige landene i mellom. For mens veksten i Spania var relativt bredt anlagt og den tyske veksten hovedsakelig var drevet av offentlig og privat konsum, var det eksporten som ga det klart største vekstbidraget i Frankrike. I alle tre land fortsatte for øvrig investeringene å vokse i 2. kvartal, skjønt vekstratene denne gang var mer enn halvert i forhold til kvartalet før. Til forskjell fra konsumet der også de løpende detaljhandelstallene nå viser tegn til tiltagende vekst, tyder dette på at investeringsbidraget trolig vil bli relativt svakt for euroområdet som helhet i 2. kvartal. De

Figur 1.9. 10-års statsobligasjonsrenter i utvalgte europeiske land

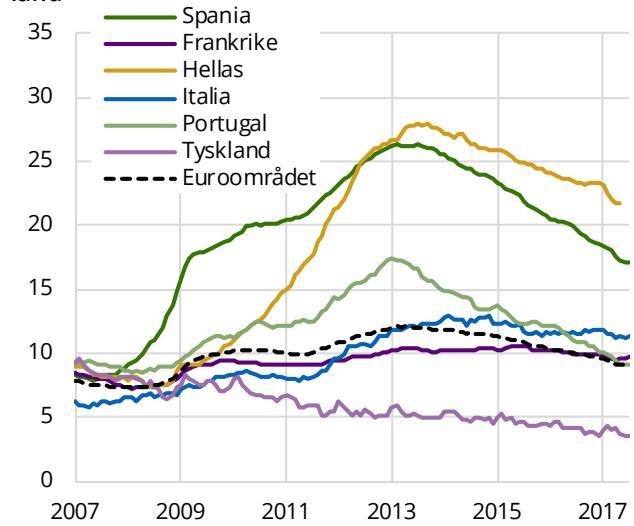
Kilde: Macrobond

Figur 1.10. Euroområdet: 12 mnd. inflasjon og valutakurs

Kilde: Macrobond

Figur 1.11. Arbeidsledighet (AKU) i utvalgte europeiske land

Kilde: Macrobond

franske eksporttallene kombinert med en oppgang i euroområdets samlede vareeksport på godt i overkant av 6 prosent for tremånedersperioden april til juni sammenliknet med tilsvarende periode kvartalet før, gir derimot grunn til å tro på fortsatt høy eksportvekst.

1.3. Storbritannia

Sett i lys av utfallet av fjorårets avstemning om videre EU-medlemskap var de britiske vekstratene for BNP på henholdsvis 2 og 2,7 prosent i 3. og 4. kvartal i fjor overraskende høye. I løpet av det siste halve året har imidlertid et kraftig hopp i inflasjonen – blant annet som følge av en Brexit motivert flukt fra pundet – bidratt til å dempe konsumet. Når så eksportveksten så langt har uteblitt, har dette ført til mer enn en halvering av veksten i første halvdel av inneværende år sammenliknet med veksten gjennom halvåret før, og det til tross for forholdsvis sterk offentlig konsumvekst og investeringsvekst.

Siden inngangen til 2016 har pundet svekket seg med i underkant av 20 prosent mot både dollaren og en handelsvektet kurv med utenlandske valutaer, samt med mer enn 30 prosent mot euroen. Isolert sett burde dette ha bidratt til å understøtte eksportveksten og å dempe importveksten. Når så ikke har skjedd i nevneværdig grad, tror vi at dette er en effekt som gradvis vil komme mer til synne over tid.

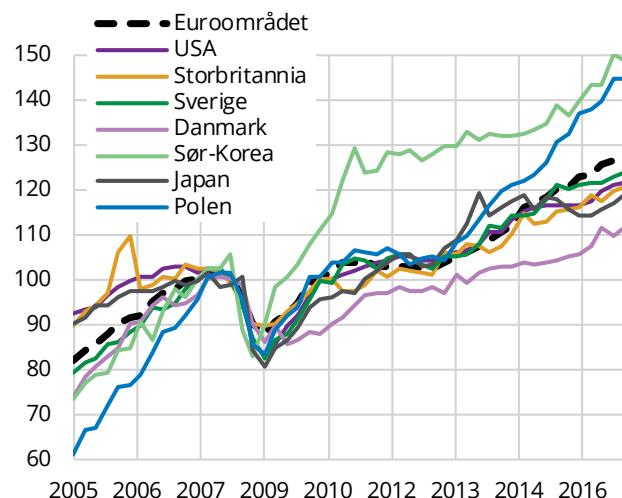
Selv om et fall i råvareprisene har bidratt til at inflasjonen har avtatt noe i det siste er den fortsatt høy som følge av pundsvekkelsen. I juni i år ble tolvmånedersveksten i konsumprisene registrert til 2,6 prosent, riktignok ned fra 2,9 prosent i mai, men fortsatt klart over inflasjonsmålet på 2 prosent. Sammen med en kjerneinflasjon som ved samme anledning ble registrert til 2,5 prosent og tegn til korrektsjon i aksjemarkedet så vel som i boligmarkedet, peker dette mot en viss innstramning i pengepolitikken. Den svake realøkonomiske utviklingen og et noe nervøst boligmarked, der prisene igjen har tatt til å øke etter en periode med sammenhengende prisnedgang, tyder imidlertid på at sentralbanken vil gå svært forsiktig fram i tiden som kommer.

På bakgrunn av den svært svake konsumutviklingen og utsikter til vedvarende høy inflasjon, har vi valgt å revidere ned våre vekstanslag ytterligere. Til forskjell fra tidligere ser vi ikke lenger for oss at veksten vil ta seg opp igjen mot slutten av prognosebanen, men avta jevnt fra et nivå på 1,8 prosent i 2016 til 1,6 prosent i slutten av prognoseperioden.

1.4. Sverige

Den svenske økonomien vokste med hele 7,1 prosent i 2. kvartal i år, sesongjustert og målt som årlig rate, opp fra et oppjustert konjunkturforløp der det gjennomsnittlige vekstanslaget for de tre foregående kvartalene ble oppjustert fra 2,4 til 2,9 prosent. Sammenliknet med de to foregående årene da veksten som årsgeomsnomsnitt ble registrert til henholdsvis 3,8 og 3 prosent, betyr dette nå at veksten ser ut til igjen å skyte fart.

Figur 1.12. Import Norges handelspartnere.
Sesongjustert. 2008 = 100

Kilde: Macrobond

Den svært høye veksten i 2. kvartal kom hovedsakelig som følge av sterk og økende vekst i investeringer og konsum da bidraget fra utenrikshandelen var svakt som følge av fortsatt svak eksportvekst.

Etter å ha falt gjennom 2014 og særlig 2015 har arbeidsledigheten lenge holdt seg i underkant av 7 prosent. I juli derimot tok arbeidsledigheten til å stige igjen, til 7,1 prosent, opp fra 6,5 prosent måneden før. Inflasjonen som så sent som i januar i fjor lå like i overkant av 0 prosent, har siden den gang nærmest steget kontinuerlig, og i juli ble den registrert til 2,2 prosent. Kombinert med en kjerneinflasjon som ble registrert til 2,4 prosent, og som således overskred Riksbankens mål på 2 prosent for første gang siden 2010, tyder dette på pressendenser i enkelte deler av det svenske arbeidsmarkedet.

Til tross for dette er Sveriges Riksbank fortsatt urolig for at inflasjonen igjen skal ta til å falle. På sitt siste rentemøte i juli bestemte Riksbanken seg således for å fortsette med sine obligasjonskjøp. Ved samme anledning gav Riksbanken uttrykk for at styringsrenten ikke ventes å øke fra dagens nivå på -0,5 før et godt stykke ut i 2018. Den svært ekspansive pengepolitikken førte lenge til en svekkelse av kronan, men siden juni da Riksbanken reduserte muligheten for en mer ekspansiv innretning av pengepolitikken og fram til i dag, har mye av denne svekkelsen blitt reversert i påvente av en mindre akkomoderende pengepolitikk.

På bakgrunn av det svært sterke konjunkturforløpet i andre halvdel av fjoråret og fram til i dag og med et overheng for inneværende år på hele 3 prosent, venter vi at veksten i svensk økonomi vil bli sterk i 2017. På litt lengre sikt ser vi imidlertid for oss en viss normalisering med vekstrater mer i overenstemmelse med en antatt trendvekst på rundt 2,5 prosent.

Boks 1.1. Utviklingen i oljemarkedet

Sommeren 2014 falt oljeprisen fra om lag 110 dollar fatet til rundt 30 dollar fatet i februar i fjor. Deretter har oljeprisen stort sett variert mellom 40 og 55 dollar per fat og ligger i begynnelsen av september på i underkant av 53 dollar fatet.

Oljeprisen falt i 2014 både som følge av økt produksjon, først og fremst i USA, og som følge av lavere forventet vekst i etterspørselen, spesielt utenfor OECD. På ministermøtet i november i 2014 vedtok OPEC på tross av oljeprisfallet ikke å redusere produksjonen slik mange forventet. Dette bidro til at oljeprisen falt ytterligere. Oljeprisen har gjennomgående vært noe høyere siden november i fjor da mange land, både i og utenfor OPEC, vedtok en forpliktende avtale om reduksjoner i produksjonen. Svært høye oljelagre har imidlertid dempet oppgangen i oljeprisen. I tillegg har produksjonen økt i Libya og til dels i Nigeria. Begge OPEC-medlemmene er unntatt fra avtalen om reduksjoner fordi de hadde en lav produksjon grunnet uroen i landene.

IEA (International Energy Agency) forventer at den globale etterspørselen etter råolje vil øke med 1,5 millioner fat daglig i 2017 og ytterligere med 1,4 millioner i 2018. Økningen i etterspørselen utenfor OECD neste år er først og fremst forventet å komme i India og andre asiatiske land, i Kina og i Midt-Østen. IEA antar at etterspørselen i OECD vil holde seg om lag uendret i 2018.

OPEC har vedtatt å redusere oljeproduksjonen fram til og med første kvartal 2018 med 1,2 millioner fat per dag i forhold til nivået i oktober i 2016. Det ble også bestemt at Iran kunne øke sin produksjon til 3,8 millioner fat daglig, et nivå de nå har nådd. Samtidig har land utenfor OPEC vedtatt en reduksjon på om lag 0,55 millioner fat daglig.

Råoljeproduksjonen utenfor OPEC forventes av IEA å øke med 0,7 millioner fat daglig i år og ytterligere med 1,5 millioner neste år. Økningen i år er først og fremst forventet å komme i USA, mens den i 2018 antas å komme også i Brasil.

IEA påpeker at OPEC i juli har gjennomført om lag 75 prosent av de varslede kuttene, mens landene utenfor kartellet foreløpig har gjennomført om lag to tredjedeler av sine avtalte reduksjoner. De fleste analytikere antar at OPEC på et møte 22. september vil vedta å forlenge kuttene i hvert fall ut 2018 og at gruppen av land utenfor OPEC vil gjøre det samme. Dersom OPEC makter å redusere produksjonen til det nivået som ble avtalt, vil de globale lagrene av råolje falle med 0,3 millioner fat daglig i år og med ytterligere 0,1 millioner fat i 2018. En slik utvikling fordrer imidlertid også at Libya og Nigeria ikke øker produksjonen ytterligere, samtidig som land utenfor OPEC også makter å oppfylle sine produksjonsbegrensninger. De samlede kommersielle lagrene av råolje og raffinerte produkter i OECD er fortsatt veldig høye. OPEC har som uttalt målsetting å få de kommersielle oljelagrene i OECD ned på et nivå lik gjennomsnittet over de fem siste årene. IEA påpeker at lagrene må falle med ytterligere 200 millioner fat per dag dersom dette målet skal nås. Dersom lagrene faller med 0,4 millioner fat daglig i tiden framover, vil ikke dette lagernivået nås før mot slutten av 2018.

IEA har i sin olje rapport sett på utviklingen i etterspørsel og tilbud i perioden 2018-2022. De forventer at residual-eterspørselen som er rettet mot OPEC vil øke noe i årene framover. Dersom OPEC ikke øker produksjonen i samme grad, vil det kunne føre til et visst press oppover på oljeprisen. I våre prognosenter legger vi til grunn at produksjonskuttene videreføres ut 2018 og at oljeprisen vil ligge rundt 53 dollar fatet fra nå og ut året og deretter gradvis stiger til 64 dollar mot slutten av 2020. Den relativt lave oljeprisen etter 2014 har ført til bortfall av investeringer i nye felt i mange steder i verden. Dette vil kunne gi seg utslag i lavere produksjon og høyere pris etter 5-7 år. Vi forutsetter imidlertid at en økning i produksjonen av lettolje fra tette bergarter i USA vil legge en demper på en slik prisstigning innenfor vår prognoseperiode.

Tilbud og etterspørsel av råolje. Millioner fat per dag inkl. NGL

	2014	2015	2016	Prognose				Prognose			
				2017	2018	17,1	17,2	17,3	17,4	18,1	18,2
Etterspørsel	93,0	94,8	96,1	97,6	99,0	96,5	97,4	97,9	98,7	97,8	98,8
OECD ¹	45,8	46,4	46,9	47,1	47,2	46,9	46,6	47,5	47,6	46,9	46,6
Europa	13,5	13,8	14,0	14,2	14,2	13,9	14,1	14,5	14,3	13,8	14,1
Amerika	24,2	24,6	24,7	24,9	25,0	24,5	24,8	25,2	25,1	24,7	24,9
Asia Oseania	8,1	8,1	8,1	8,1	8,0	8,6	7,7	7,7	8,3	8,5	7,5
Tidligere Sovjetunionen	4,7	4,5	4,8	4,8	4,9	4,6	4,8	5,0	5,0	4,7	4,8
Resten av verden	42,5	43,9	44,5	45,7	46,9	45,0	46,0	45,4	46,1	46,2	47,4
Tilbud	93,7	96,6	97,0	97,3	98,9	96,7	97,0	97,8	98,0	98,2	98,6
OPEC ²	36,8	38,4	39,6	39,2	39,3	38,9	39,2	39,5	39,3	39,4	39,3
OECD	22,9	23,9	23,4	24,0	25,2	24,0	23,6	23,9	24,5	25,0	24,8
Tidligere Sovjetunionen	13,9	14,0	14,2	14,4	14,4	14,4	14,3	14,3	14,4	14,5	14,4
Resten av verden	20,2	20,3	19,8	19,7	20,0	19,4	19,9	20,1	19,8	19,4	20,0
Lagerendring (og diverse)	0,7	1,8	0,9	-0,3	-0,1	0,2	-0,5	-0,1	-0,7	0,4	-0,2
Etterspørsel rettet mot OPEC	36,0	36,6	38,7	39,5	39,4	38,7	39,8	40,3	40,6	39,5	39,5
Gjennomsnittlig oljepris (Brent Blend)	98,5	52,2	43,7			53,6	49,6				
				2017	2018	2019	2020				
Oljepris, prognoset SSB		53	58	61	63						

Kilde: IEA Oil Market Report August 2017 og SSB.

¹ Europa inkluderer nå Slovenia og Estland, Amerika inkluderer Chile i tillegg til USA, Canada og Mexico. Israel er nå en del av Asia Oseania.

² Prognosene for råoljeproduksjonen i OPEC er gjort av Statistisk sentralbyrå.

2. Konjunkturutviklingen i Norge

Etter nesten tre år med nedgangskonjunktur har veksten i norsk økonomi tatt seg opp. Konjunkturbunnen ser ut til å ha blitt nådd på slutten av fjoråret, men oppgangen er skjør i den forstand at vi ser for oss en vekst framover som bare er svakt over trendvekst. Foreløpige sesongjusterte tall fra kvartalsvis nasjonalregnskap (KNR) viser at BNP Fastlands-Norge har vokst over trendvekst i årets første to kvartaler. Trendveksten anslår vi til knappe 2 prosent som årlig rate. Meget ekspansiv finans- og pengepolitikk, svak krone og kraftig vekst i boligbyggingen har dempet nedgangen og bidratt til

konjunkturomslaget. I tillegg har impulsene fra petroleumsinvesteringene snudd fra å være kraftig negative i årene 2014-2016 til å bli svakt positive i første halvår 2017. Framover venter vi at relativt høy vekst i etterspørselen fra Norges handelspartner, en fortsatt svak krone og lave renter vil bidra til at norsk økonomi vil være i en oppgangskonjunktur og komme inn i en svak høykonjunktur i 2020.

Konjunkturnedgangen ble drevet fram av fallet i oljeprisen andre halvår 2014. Allerede fra 2013 ble

Tabell 2.1. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Regnskapstall. Vekst fra forrige periode. Prosent

	2015	2016*	Sesongjustert			
			16:3	16:4	17:1	17:2
Realøkonomi						
Konsum i husholdninger mv.	2,6	1,5	0,5	0,6	0,6	1,0
Konsum i offentlig forvaltning	2,4	2,1	0,2	0,2	0,8	0,4
Bruttoinvesteringer i fast realkapital	-4,0	-0,2	4,0	-1,0	-0,6	3,2
Utvinning og rørtransport	-12,2	-16,9	-0,4	-0,9	0,9	1,8
Fastlands-Norge	-0,2	6,1	5,2	-0,9	-0,5	2,7
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ¹	2,0	2,6	1,4	0,2	0,4	1,2
Eksport	4,7	-1,8	1,3	1,2	-0,9	1,0
Tradisjonelle varer	6,9	-8,2	-0,3	-7,3	6,0	3,0
Råolje og naturgass	2,1	4,3	1,3	2,0	-0,1	2,3
Import	1,6	2,3	2,5	0,5	4,3	-0,4
Tradisjonelle varer	3,2	-0,4	2,4	0,8	4,7	-1,8
Bruttonasjonalprodukt	2,0	1,1	-0,5	1,3	0,2	1,1
Fastlands-Norge	1,4	1,0	0,1	0,3	0,7	0,7
Arbeidsmarkedet						
Utførte timeverk	0,6	0,7	0,7	0,4	-0,2	0,2
Sysselsatte personer	0,4	0,3	0,2	0,2	0,1	0,4
Arbeidsstyrke ²	1,4	0,3	0,6	-0,8	0,0	0,2
Arbeidsledighetsrate, nivå ²	4,4	4,7	4,9	4,7	4,3	4,3
Priser og lønninger						
Årlønn	2,8	1,7
Konsumprisindeksen (KPI) ³	2,1	3,6	4,0	3,6	2,6	2,1
KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarier (KPI-JAE) ³	2,7	3,0	3,3	2,7	1,9	1,7
Eksportpriser tradisjonelle varer	3,2	3,4	0,7	2,3	1,1	0,4
Importpriser tradisjonelle varer	4,8	1,0	-0,3	0,5	1,0	5,1
Utenriksregnskap						
Driftsbalansen, milliarder kroner	270,0	154,8	19,0	61,7	77,5	35,8
MEMO (ujusterte nivåtall)						
Pengemarkedsrente (3 mnd. NIBOR)	1,3	1,1	1,1	1,1	1,0	0,9
Utlånsrente, rammelån med pant i bolig ⁴	3,2	2,6	2,5	2,5	2,6	2,6
Råoljepris i kroner ⁵	431	378	391	428	461	433
Importveid kronekurs, 44 land, 1995=100	103,4	105,4	105,2	102,3	102,7	106,0
NOK per euro	8,9	9,3	9,3	9,0	9,0	9,4

¹ Konsum i husholdninger og idelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i Fastlands-Norge.

² Ifølge AKU.

³ Prosentvis vekst fra samme periode året før.

⁴ Gjennomsnitt for perioden.

⁵ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend.

Kilde: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

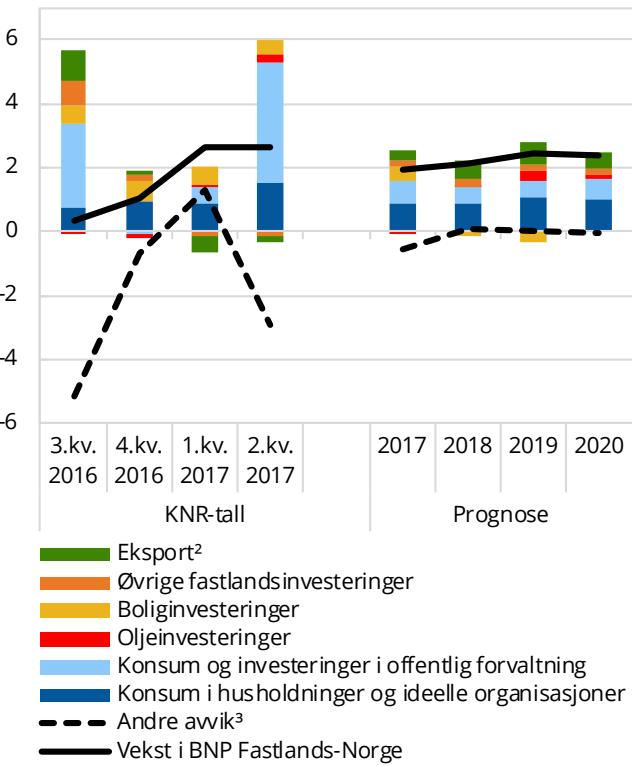
petroleumsinvesteringene redusert som følge av et høyt kostnadsnivå, men fallet eskalerte da oljeprisen sank fra om lag 110 dollar sommeren 2014 til rundt 50 dollar fatet ved utgangen av året. Ved inngangen til 2016 var oljeprisen nede i 30 dollar fatet, men gjennom 2016 steg oljeprisen tilbake til rundt 50 dollar fatet. I tillegg indikerte framtidsmarkedet at oljeprisen skulle videre oppover. I takt med denne økningen i oljeprisen har fallet i petroleumsinvesteringer bremset opp og i de siste to kvartalene er det registrert en liten oppgang. Framover venter vi at oljeprisen vil stige til i overkant av 60 dollar fatet i 2020 og det vil bidra til at petroleumsinvesteringene kan ta seg opp mot slutten av 2018. Fram til da venter vi nokså stabile investeringer.

Kronekursen svekket seg kraftig i takt med fallet i oljeprisen og har dermed virket som en støtdemper for norsk økonomi. Mens en euro bare kostet 8,20 kroner sommeren 2014 kostet den rundt 9,60 kroner i januar 2016, en svekkelse på om lag 17 prosent. Målt mot både konkurransekursindeksen og importveid kronekurs, som er beregnet på grunnlag av henholdsvis kursen på norske kroner mot valutaene for Norges 25 viktigste handelspartnerne og de 44 landene vi importerer mest fra, var svekkelsen 19 prosent i samme periode. For de delene av næringslivet som direkte eller indirekte konkurrerer mot utenlandske bedrifter representerte denne svekkelsen en kraftig konkurranseutfordring. Med lavere kostnader ble det også lettere å omstille seg mot nye markeder for bedrifter som tidligere leverte varer og tjenester til petroleumsnæringen. For eksempel er det verft som tidligere bygde offshorefartøy som nå bygger cruiseskip eller andre typer fartøy. Fra starten av 2016 og til inngangen av september i år har imidlertid krona styrket seg noe mot euro, og vi venter at valutakursen styrkes moderat til om lag 9 kroner i slutten av prognoseperioden.

Utviklingen i konkurranseevnen har også blitt forbedret gjennom moderate lønnsoppgjør etter 2014. I 2016 var årslønnsveksten 1,7 prosent, som er lavere enn både inflasjonen i samme år og lønnsveksten hos handelspartnerne. I tillegg til at lønnsoppgjørene har vært moderate har den totale årslønnsveksten også blitt påvirket av sammensetningseffekter. Mange tidligere

høylønnede i oljerelaterte nærlinger har måttet finne seg jobb i andre nærlinger med lavere lønnsnivå. Sammensetningseffektene bidro til å trekke veksten i gjennomsnittlig årslønn ned med 0,3 prosentpoeng i 2016 (se ØA 2017/1, side 32). Framover vil bedret lønnsomhet og generell konjunkturoppgang føre til noe høyere lønnsvekst. Årlønnsveksten ventes å stige 2,4 prosent i 2017, økende til 4,0 prosent i 2020.

Figur 2.1. Vekst i BNP Fastlands-Norge og bidrag fra etterspørtskomponenter.¹ Prosentpoeng, årlig rate

¹ Etterspørssbidragene er regnet ut ved å finne endringen i hver variabel, trekke ut den direkte og indirekte importandelen, og deretter dele på nivået til BNP Fastlands-Norge i perioden før. Importandelen som brukes er dokumentert i Økonomiske analyser 2017/1, boks 2.3. Alle tall er sesongjusterte og i faste priser.

² Eksportvariablen er definert som samlet eksport minus eksport av råolje, gass og utenriks sjøfart.

³ Andre avvik er definert residualt slik at det fanger opp alle andre faktorer samt lagerendring og statistiske avvik.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.2. Vekst i BNP Fastlands-Norge og bidrag fra etterspørtskomponenter.¹ Prosentpoeng, årlig rate

	KNR-tall				Prognose			
	16:3	16:4	17:1	17:2	2017	2018	2019	2020
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	0,7	0,9	0,9	1,5	0,9	0,9	1,1	1,0
Konsum og investeringer i offentlig forvaltning	2,6	-0,1	0,5	3,8	0,7	0,5	0,5	0,6
Oljeinvesteringer	-0,1	-0,1	0,1	0,3	0,0	0,0	0,3	0,1
Boliginvesteringer	0,6	0,6	0,6	0,4	0,5	-0,2	-0,3	0,0
Øvrige fastlandsinvesteringer	0,8	0,2	-0,2	-0,2	0,2	0,3	0,2	0,2
Eksport ¹	1,0	0,1	-0,5	-0,2	0,3	0,6	0,7	0,5
Andre avvik ¹	-5,2	-0,7	1,3	-2,9	-0,6	0,1	0,0	-0,1
Vekst i BNP Fastlands-Norge	0,3	1,0	2,7	2,6	2,0	2,1	2,4	2,4

¹ Se fotnoter til figur 2.1.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.3. Makroøkonomiske hovedstørrelser 2016-2020. Regnskap og prognosenter. Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår

	Regnskap 2016*	Prognoseter									
		2017			2018			2019		2020	
		SSB	NB	FIN	SSB	NB	FIN	SSB	NB	SSB	NB
Realøkonomi											
Konsum i husholdninger mv.	1,5	2,4	2,1	2,1	2,4	2,3	2,5	2,9	2,0	2,8	1,8
Konsum i offentlig forvaltning	2,1	1,9	2,4	1,9	1,7	1,5	..	1,8	1,2	2,2	1,1
Bruttoinvestering i fast realkapital	-0,2	4,2	..	1,9	1,6	..	2,7	1,9	..	2,4	..
Utvinning og rørtransport	-16,9	-0,3	-5,2	11,6	0,2	1,0	-4,0	8,2	5,1	3,0	4,9
Fastlands-Norge	6,1	5,7	1,5	0,2	..	2,2	..
Næringer	4,1	4,0	..	2,0	5,1	3,8	..	3,9	..
Bolig	9,0	8,4	9,8	7,9	-3,1	0,2	3,8	-6,0	-0,4	0,1	1,0
Offentlig forvaltning	5,9	5,0	..	5,1	1,8	1,8	..	1,8	..
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ¹	2,6	2,9	2,9	2,8	2,0	2,4	2,5	2,0	1,9	2,5	1,6
Lagerendring ²	1,4	0,3	0,0	0,0	..	0,0	..
Eksport	-1,8	1,6	..	1,1	1,6	..	0,4	2,6	..	2,5	..
Tradisjonelle varer ³	-8,2	2,1	..	2,8	5,0	..	5,5	3,3	..	2,6	..
Råolje og naturgass	4,3	1,4	..	-0,4	-0,4	..	-4,4	1,0	..	2,3	..
Import	2,3	4,9	2,2	2,5	2,0	1,8	3,0	2,7	2,1	2,7	2,3
Tradisjonelle varer	-0,4	5,5	..	3,6	3,1	..	4,4	3,9	..	3,8	..
Bruttonasjonalprodukt	1,1	1,8	1,2	1,5	1,8	1,1	1,2	2,2	1,2	2,3	2,4
Fastlands-Norge	1,0	2,0	2,0	1,6	2,1	1,9	2,4	2,4	1,9	2,4	2,2
Arbeidsmarked											
Sysselsatte personer	0,3	1,0	0,8	0,6	0,8	1,0	0,9	1,0	0,9	0,9	0,9
Arbeidsledighetsrate (nivå)	4,7	4,2	4,2	4,3	4,1	4,0	4,1	4,0	3,7	3,9	3,6
Priser og lønninger											
Årslønn	1,7	2,4	2,4	2,4	3,0	2,8	..	3,2	3,1	4,0	3,4
Konsumprisindeksen (KPI)	3,6	2,1	1,8	1,9	1,9	1,4	1,6	1,7	1,2	1,9	1,5
KPI-JAE ⁴	3,0	1,6	1,4	1,7	1,7	1,6	1,8	1,6	1,5	1,6	1,5
Eksportpris tradisjonelle varer	3,4	5,6	1,0	0,9	..	1,1	..
Importpris tradisjonelle varer	1,0	4,3	0,5	0,2	..	0,0	..
Boligpris	7,0	5,0	7,0	..	-4,8	1,1	..	-1,2	2,7	1,2	2,6
Utenriksøkonomi											
Driftsbalansen, mrd. kroner	155	171	..	192	144	..	153	170	..	195	..
Driftsbalansen i prosent av BNP	3,3	5,2	..	5,8	4,2	..	4,5	4,6	..	5,1	..
MEMO:											
Husholdningenes disponible realinntekt	-1,5	1,9	2,7	2,6	..	2,5	..
Husholdningenes sparerate (nivå)	6,9	6,5	..	9,2	6,9	6,9	..	7,3	..
Pengemarkedsrente (nivå)	1,1	0,9	1,0	1,0	0,8	0,9	1,1	0,8	1,0	1,2	1,4
Utlånsrente, rammelån med pant i bolig (nivå) ⁵	2,6	2,6	2,4	2,4	..	2,7	..
Råoljepris i kroner (nivå) ⁶	378	433	..	444	448	..	437	469	..	483	..
Eksportmarkedsindikator	3,8	4,9	4,7	4,4	..	4,2	..
Importveid kronekurs (44 land) ⁷	1,9	-1,7	-0,6	-2,0	-2,0	-1,0	1,0	-0,9	-1,4	-0,9	-0,6

¹ Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge.² Endring i lagerendring i prosent av BNP.³ Norges Bank gir anslag for tradisjonelle varer, reisetrafikk og annen tjenestetransport fra Fastlands-Norge.⁴ KPI justert for avgiftsredusjoner og uten energivarer.⁵ Gjennomsnitt for året.⁶ Gjennomsnittlig spotpris, Brent Blend.⁷ Positivt tall innebefatter svekket krone. Finansdepartementet gir anslag på konkurransesprisindeksen.

Kilde: Statistisk sentralbyrå (SSB), Finansdepartementet, St.meld nr. 2 (2016-2017), (FIN), Norges Bank, Pengepolitisk rapport 2/2017 (NB).

Gjennom de siste årene har finanspolitikken vært meget ekspansiv. Fra 2014 til 2016 har det strukturelle oljekorrigerte budsjettunderskuddet (SOBU) økt med nesten 50 milliarder 2017-kroner, ifølge Revidert Nasjonalbudsjett 2017 (RNB 2017). Dette er om lag på nivå med fallet i petroleumsinvesteringer i samme periode. Budsjettunderskuddet, målt med SOBU som andel av trend-BNP for Fastlands-Norge, økte med 1,3 prosentpoeng i løpet av disse tre årene. Finanspolitikken har altså gitt betydelige ekspansive impulser. Anslaget for 2017 i RNB er en ytterligere økning på 0,5 prosentpoeng. Etter 2017 ser det knapt ut til å være rom for ekspansiv finanspolitikk med handlingsregelens nye krittstrek på tre prosent av oljfondets verdi ved inngangen til budsjettåret. Men behovet er heller ikke til stede for en like ekspansiv finanspolitikk med det konjunkturbildet vi ser for oss. Vi legger derfor til grunn en nøytral finanspolitikk i 2018. Deretter venter vi en svak tilstramming og SOBU som andel av trend-BNP for Fastlands-Norge ventes da å holde seg om lag konstant fram til 2020.

Pengepolitikken har bidratt til å dempe konjunkturedgangen også indirekte gjennom kronekursen. Norges Banks styringsrente lå på 1,5 prosent siden begynnelsen av 2012, men fra utgangen av 2014 ble renta gradvis redusert og nådde 0,5 prosent våren 2016. Deretter har styringsrenta vært uendret. Reduksjonen i pengemarkedsrenta har imidlertid ikke vært like stor. Mens styringsrenta ble redusert med ett prosentpoeng har pengemarkedsrenta kun blitt redusert med om lag 0,8 prosentpoeng i samme periode. Pengepolitikken har dermed ikke vært like ekspansiv som reduksjonen i styringsrenta kunne tilsy. Vi venter at pengemarkedsrenta vil holde seg på dagens nivå på 0,8 prosent i de nærmeste årene for deretter å øke med om lag et halvt prosentpoeng i slutten av prognoseperioden.

Renta hadde kanskje vært enda lavere i perioden etter oljeprisfallet hvis det ikke hadde vært for den kraftige boligprisveksten i samme periode. I perioden 2014–2016 vokste boligprisene som årlig gjennomsnitt med 5,3 prosent. I Oslo var den årlige gjennomsnittsveksten hele 9,5 prosent i samme periode. I 2017 har utviklingen snudd, og siden mai har boligprisene sesongjustert falt, ifølge månedlig statistikk fra Eiendom Norge. Omslaget må både sees i sammenheng med endringer i boliglånsforskriften og det rekordhøye nivået på boligbyggingen de siste årene. Vi venter at den svake utviklingen i boligmarkedet vi har sett hittil i år vil fortsette ut året og gjennom 2018 for deretter å flate ut. Ved utgangen av prognoseperioden ventes boligprisene å være om lag på samme nivå som i 2016. Den lave renten og et ventet fall i boliginvesteringene bidrar til at reduksjonen i boligprisene ikke blir større.

Konsumveksten har tatt seg opp i det siste. I de fire foregående kvartalene har konsumet gitt positive impulser til samlet etterspørsel og i 2. kvartal 2017 vokste konsumet med hele 4,2 prosent, målt som årlig rate. Selv om vi er inne i en konjunkturoppgang venter vi en

nokså moderat konsumvekst. Den svake utviklingen i boligprisene virker dempende på konsumet, men med fortsatt lave renter og noe økende inntektsvekst ventes konsumveksten å komme opp mot 3 prosent i slutten av prognoseperioden.

De lave rentene og mer optimisme omkring framtidssutsiktene ventes å bidra til et moderat oppsving i næringsinvesteringene. Den høye veksten i kraftforsyning ventes å fortsette og industriinvesteringene vil trolig ta seg opp i årene som kommer etter en kraftig nedgang gjennom første halvår. Men næringsinvesteringene samlet, som historisk har vært kjennetegnet av tosifrede vekstrater i konjunkturoppganger, vil ha en adskillig svakere utvikling i inneværende oppgang. Investeringsveksten ventes å ta seg opp til om lag 5 prosent i 2018 for deretter å ligge rundt 4 prosent årlig ut prognoseperioden.

Arbeidsledighetsraten økte med om lag halvannet prosentpoeng i takt med konjunkturedgangen fra 2014. I midten av 2016 var ledigheten kommet opp i 5 prosent ifølge månedlige tall fra Arbeidskraftsundersøkelsen (AKU). Siden da har ledigheten falt og er nå 4,3 prosent. En stor del av nedgangen skyldes at personer har trukket seg ut av arbeidsmarkedet, som følge av både konjunkturelle forhold og en aldrende befolkning. Framover venter vi at konjunkturutviklingen bidrar til at sysselsettingen øker og at arbeidsledigheten vil gå ytterligere litt ned, til i underkant av 4 prosent i 2020.

Den videre konjunkturoppgangen blir moderat. Noen av faktorene som bidro til å snu konjunkturutviklingen, som for eksempel kronekursen, finanspolitikken og utviklingen i boliginvesteringene, vil ikke fortsette å gi like positive impulser i årene som kommer. Rentene forblir derimot lave i lang tid og bidrar dermed til oppsvingen. Etter hvert vil også petroleumsinvesteringene for alvor bidra positivt. I tillegg har veksten internasjonalt tatt seg opp. Det borger for vekst over trendvekst, men vi venter at oppgangen vil være en av de svakeste konjunkturoppgangene siden syttitallet.

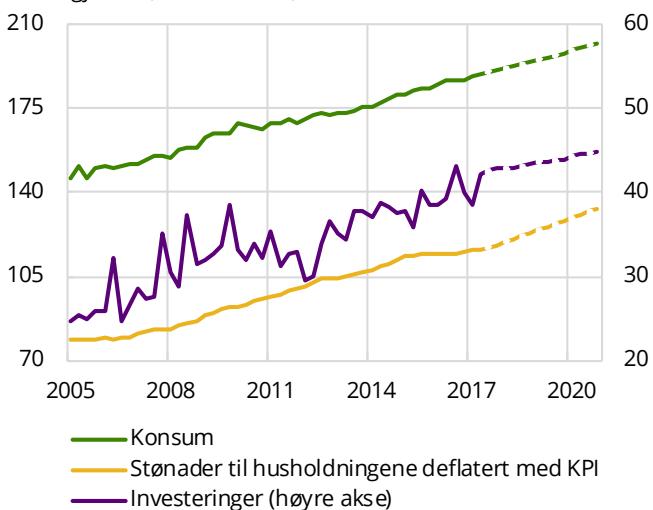
I boks 2.2 viser vi konsekvenser av alternative utviklingsforløp knyttet til økonomisk politikk, internasjonal økonomi og oljevirksomheten.

2.1. 2017 siste år med klart ekspansiv finanspolitikk

Finanspolitikken stimulerte veksten i norsk økonomi i 2016. Konsum i offentlig forvaltning økte med 2,1 prosent fra 2015 til 2016, mens bruttoinvesteringene økte med nær 6 prosent. Noe av den høye veksten skyldes økte importerte forsvarsinvesteringer, men bruttoinvesteringene i sivil forvaltning økte også klart. Offentlige stønader til husholdningene økte med 3,9 prosent slik at realveksten i stønadene bare var så vidt positiv som følge av den høye prisveksten i fjor. Den samlede realveksten i disse tre utgiftspostene var om lag 2 prosent i 2016, på linje med anslått trendvekst

Figur 2.2. Offentlig forvaltning

Sesongjustert, mrd. 2015-kr, kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

i fastlandsøkonomien. Reduserte skattesatser i 2016 bidro til at finanspolitikken samlet sett var ekspansiv, og RNB 2017 anslår at SOBU som andel av trend-BNP for Fastlands-Norge økte med 0,7 prosentpoeng fra 2015 til 2016. SOBU utgjorde 2,6 prosent av verdien av Statens pensjonsfond utland (SPU) ved inngangen til 2016.

Anslagene for finanspolitikken i 2017 er basert på RNB 2017. Konsumveksten i år anslås til knapt 2 prosent og bruttoinvesteringene i offentlig forvaltning til 5 prosent. I 2017 kan oppgangen i investeringene i hovedsak tilskrives økt kjøp av kampfly (fra 2 fly i 2016 til 6 fly per år framover). Stønadsveksten til husholdningene vil være svak også i 2017 som følge av den lave lønnsveksten. En vesentlig lavere prisvekst i år enn i fjor trekker likevel realveksten opp til om lag 1,5 prosent. Realveksten i de tre store utgiftskomponentene anslås til vel 2 prosent i 2017, så vidt høyere enn i 2016.

Stortingets budsjettvedtak for 2017 innebærer en reduksjon i beskatningen sammenliknet med 2016. Skattesatsen på alminnelig inntekt for selskaper (eksklusive finanssektor) og personer reduseres fra 25 til 24 prosent i 2017. Systemet for petroleumsskatt og kraftbeskatning justeres slik at disse to næringene ikke berøres nevneverdig. For personer er trinnskatten økt slik at det meste av provenytapet fra personer som følge av redusert skatt på alminnelig inntekt dekkes inn igjen ved andre inntektskatter. Det er innført en skatt på finanssektoren tilsvarende 5 prosent av lønn, samt at næringen betaler en høyere skatt på alminnelig inntekt (25 prosent istedenfor 24 prosent). Videre er startavskrivningene på maskiner fjernet, og på andre områder i næringsbeskatningen er det gjort mindre endringer. RNB 2017 anslår at SOBU som andel av trend-BNP for fastlandsøkonomien vil øke med 0,5 prosentpoeng fra 2016 til 2017. Som andel av SPU ved inngangen til 2017 utgjør SOBU knapt 3 prosent, altså om lag på krittstreken til den justerte handlingsregelen for finanspolitikken. Kommunene har økt sitt

handlingsrom gjennom økt eiendomsskatt særlig på boliger og hytter slik at reduksjon i samlede skatter er noe mindre enn det man får inntrykk av ved bare å se på skatter pålagt av staten.

For årene 2018-2020 foreligger ingen vedtatt finanspolitikk. Vi antar at den underliggende konsumveksten i offentlig forvaltning blir knapt 2 prosent årlig. Det er noe variasjon rundt dette nivået for de enkelte årene, men det skyldes variasjoner i antall arbeidsdager som medfører at antall utførte timeverk per årsverk endrer seg fra år til år. Når det gjelder bruttoinvesteringene i offentlig forvaltning har vi lagt til grunn en økning i investeringer i sivil infrastruktur på knappe 2 prosent årlig. Kjøp av kampfly til forsvaret gir som nevnt en stor økning i investeringene i 2017, men ikke i årene fra 2018 til 2020. Skattekompromisset basert på Scheelutvalgets utredning innebærer at skattesatsen på alminnelig inntekt blir redusert til 23 prosent i 2018. Vi regner med at det samtidig skjer en oppjustering av skattesatser for forskuddspliktige slik at det bare er fastlandsbedriftene som blir berørt av endringen. Provenytapet av dette anslås til nærmere 3 milliarder kroner i 2018. Vi har forutsatt at drivstoffavgiftene øker i 2018 med en provenyeffekt på 3 milliarder kroner og at det skjer en tilsvarende økning også i 2019 og 2020. Økningen i indirekte skatter vil da bidra med om lag 0,2 prosentpoeng til KPI-veksten hvert år. Realveksten i pensjonsstønadene til husholdningene blir vel 2 prosent årlig i perioden 2018 til 2020. Andre stønader antas å vokse noe mindre. Vi har ikke lagt til grunn endringer i (de reelle) satsene for direkte skatter etter 2018. Den forutsatte økningen i miljøskattene innebærer en liten økning i de samlede skattene i 2019 og 2020. Sammen med en videreføring av vekstnastlagene på utgiftssiden innebærer derfor våre forutsetninger samlet sett en om lag konjunkturøntrykk finanspolitikk i 2018 og en svak innstramming av finanspolitikken i 2019 og 2020 i tråd med at konjunkturoppgangen da har vart en stund. Som følge av at vi regner med at krona vil styrkes litt fram mot 2020, blir handlingsrommet i finanspolitikken litt mindre enn det som er anslått i RNB 2017. Vi har derfor redusert veksten i offentlig kjøp av varer og tjenester litt i 2019 og 2020 sammenliknet med anslagene i vår forrige konjunkturoversikt.

Statens pensjonsfond utland (SPU) var 7 510 milliarder kroner ved inngangen til 2017 og om lag 7 700 milliarder i begynnelsen av september 2017. En liten styrking av kurset på norske kroner har ført til en markert nedgang i SPU gjennom sommeren. Dette illustrerer at små endringer i kronekurset kan gjøre at rommet for økt SOBU endres mye. Hvis kronen skulle styrke seg framover, for eksempel som følge av økt oljepris, blir rommet for økt oljepengebruk mindre. Det synes å være tverrpolitisk enighet om at bruttoinvesteringene i offentlig forvaltning skal holde seg på et høyt nivå framover blant annet på grunn av store investeringer i militært materiell og i transportinfrastruktur. Samtidig er det et mål gradvis å øke forsvarsutgiftenes andel av BNP til 2 prosent innen 2025. Videre innebærer flere eldre økte

utbetalinger i pensjoner og offentlige omsorgsutgifter. Slike planer går ikke i hop med handlingsregelen for finanspolitikken med mindre man dekker utgiftsveksten inn på annen måte ved å redusere innsatsen på andre områder, øke gebyrinntekter (betaling for offentlige tjenester), finansiere veiprosjekter i større grad med bompenger, eller øke de kommunale eiendomsskattene (som i nasjonalregnskapet regnes som en indirekte skatt) ytterligere. Mange kommuner har økt eiendomsskattene i senere år, og på boliger og hytter har disse skattene økt med 3 milliarder kroner fra 2012 til 2016. Den utgiftsveksten vi har lagt til grunn framover, er finansiert gjennom alle disse mekanismene i tillegg til økte miljøavgifter.

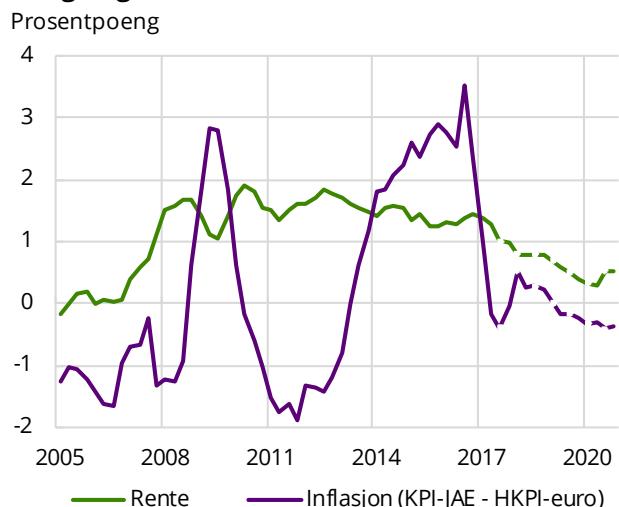
Mer grunnleggende er det å notere at hvis det «oljepengefinansierte» underskuddet ikke kan økes særlig framover, må veksten i skattene være større enn i utgiftene fordi finansieringsbidraget fra SOBU øker lite sammenliknet med de senere årene. En gitt vekst i utgiftene krever da en prosentvis større vekst i offentlige skatteinntekter. Vil man ikke øke skattesatsene, må følgelig utgiftene vokse mindre enn trendveksten i fastlandsøkonomien, noe som kan vanskeliggjøres av regler for pensjon, og djerne planer for økt omsorgsproduksjon, infrastruktur og forsvar. Det behøver imidlertid ikke gå ut over veksten i volumet av tjenestevervansene dersom produktivitetsveksten økes.

2.2. Lav rente og svak krone

Styringsrenta har i nærmere halvannet år ligget på rekordlave 0,5 prosent. Pengemarkedsrenta falt fra rundt 1,2 prosent i midten av januar 2016 og fram til april samme år – en måned etter kuttet i styringsrenta. Deretter steg pengemarkedsrenta igjen og kom tilbake til 1,2 prosent ved utgangen av 2016. Siden årsskiftet har den igjen falt og kommet ned i 0,8 prosent i august i år. Kuttet i styringsrenta og forventninger om et tilsvarende mer varig fall i pengemarkedsrenta var sannsynligvis årsakene til at innskudds- og utlånsrentene fra bankene falt i 2. kvartal 2016. Rammelånsrentene med pant i bolig fra banker og kreditinstitusjoner ble i gjennomsnitt redusert med 0,2 prosentpoeng gjennom dette kvartalet, fra 2,7 prosent til 2,5 prosent. Ettersom fallet i pengemarkedsrenta ble reversert gjennom de åtte siste månedene i fjor, justerte etter hvert bankene opp sine renter i begynnelsen av 2017. Dermed kom rammelånsrenta opp i 2,6 prosent ved utgangen av 1. kvartal i år.

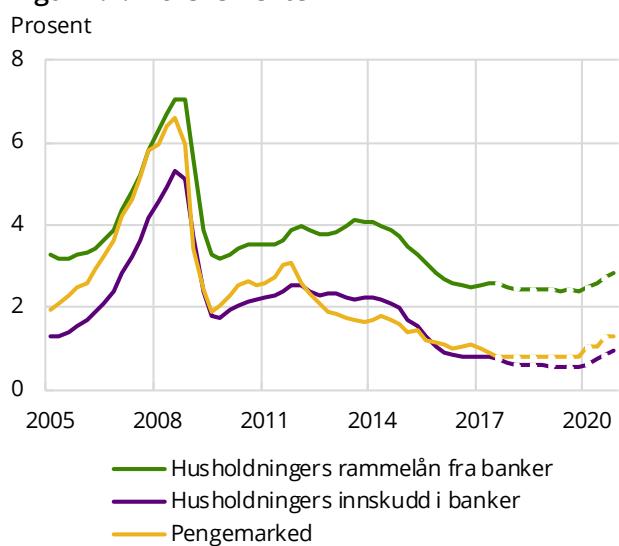
Krona svekket seg fra inngangen av 2013 til utgangen 2015 og til tross for en svak kronestyrking deretter har krona som månedsgjennomsnitt vært minst 11 prosent svakere enn gjennomsnittet i tiårsperioden før svekkelsen. Målt ved den importveide kronekursen er krona likevel om lag 8 prosent sterkere nå enn ved inngangen til 2016. Mye av styrkningen skyldes svekkelsen av dollaren, som har gått fra en kurs på om lag 8,80 mot krona i januar 2016 til om lag 7,90 i august i år. Eurokursen har i samme periode gått fra 9,60 til 9,30.

Figur 2.3. Rente- og inflasjonsforskjell mellom Norge og euroområdet

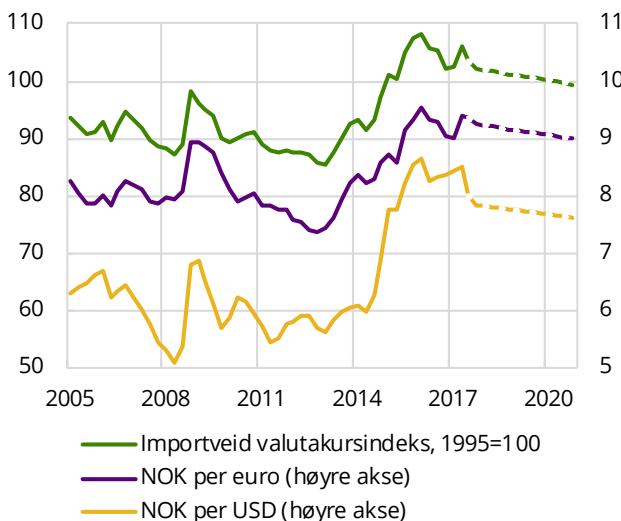
Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

Figur 2.4. Norske renter

Kilde: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå.

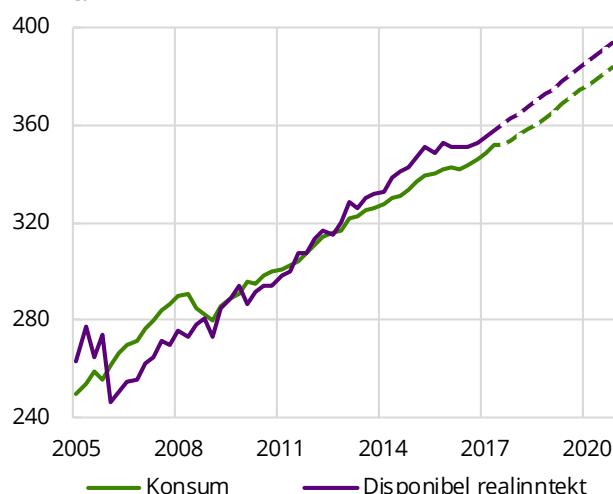
Figur 2.5. Valutakurser

Kilde: Norges Bank

Figur 2.6. Inntekt og konsum i husholdninger mv.

Sesongjustert, mrd. 2015-kr, kvarter

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Veksten i norsk økonomi har tatt seg opp og ledigheten har falt. Økt BNP-vekst og redusert ledighet taler isolert sett for økte renter framover. Men siden BNP for Fastlands-Norge fortsatt vil ligge under trend-nivå de nærmeste årene og ledigheten fortsatt kan oppfattes som høy, vil det nok ta en stund før renteøkningene kommer. Utviklingen i boligprisene i det siste, kombinert med våre prognosører om fall framover, reduserer også behovet for en renteøkning nå. Vi legger derfor til grunn at det ikke kommer noen renteøkninger med det første. I 2020 kommer vi ifølge våre beregninger inn i en svak høykonjunktur, og vi regner med at også renteøkningene først kommer da.

Som følge av fallet i pengemarkedsrenta hittil i år og våre prognosører på at denne holder seg lav framover, regner vi med at rammelånsrenta vil falle litt og komme ned i 2,4 prosent i begynnelsen av neste år.

Krona er i dag svakere enn det vi mener fundamentale forhold skulle tilsi. Det drar i retning av en styrking av krona framover. Forventet økning i oljeprisen drar i samme retning, mens redusert renteforskjell mellom Norge og EU drar i motsatt retning. Ifølge våre beregninger vil krona styrke seg noe framover. Som årsgjennomsnitt vil da krona styrkes 1,7 prosent fra i fjor til i år, og en ytterligere styrking fra i år til neste år på 2,0 prosent og i underkant av 1 prosent i både 2019 og 2020.

2.3. Tiltakende konsumvekst

Etter nokså svak vekst gjennom første halvår av 2016 tok konsumet i husholdninger og ideelle organisasjoner seg markert opp gjennom andre halvår i fjor. Ifølge KNR økte konsumet sesongjustert videre med hele 1,0 prosent i 2. kvartal i år, etter å ha økt med 0,6 prosent kvartalet før. Varekonsumet viste en oppgang på hele 1,4 prosent, eller 5,6 prosent regnet som årlig rate, og vi må tilbake til 1. kvartal 2013 for å finne en sterkere vekst i et enkelt kvartal. Oppgangen var bredt basert med særlig høy vekst i kjøp av blant annet møbler og hvitevarer. Et fall i kjøp av transportmidler på 1,5 prosent, herunder biler, dempet imidlertid oppgangen i varekonsumet. Sesongjusterte tall viser at varekonsumindeksen falt med 0,1 prosent fra juni til juli i år, etter en tilsvarende oppgang måneden før. Det var særlig forbruk av elektrisitet og brensel som trakk ned varekonsumet i juli, mens kjøp av biler og klær og sko trakk opp. Den reduserte energibruken kan betraktes som tilfeldig og knyttet til været. Den underliggende utviklingen kan dermed sies å være noe sterkere enn hva det aggregerte tallet for juli i seg selv indikerer. Tjenestekonsumet økte for de fleste tjenestegrupper, og samlet var veksten 0,8 prosent i 2. kvartal, om lag som den kvartalsvise gjennomsnittlige utviklingen siden 2012. Hvis konsumet i husholdninger og ideelle organisasjoner holder seg på nivået fra 2. kvartal gjennom inneværende halvår vil årsgjennomsnittet øke med 2,1 prosent i 2017, mot 1,5 prosent i fjor. Det ligger derfor an til en klart høyere vekst i år enn i fjor.

Utviklingen i konsumet bestemmes i stor grad av forlopet i husholdningenes inntekter, formue og rentene som de står overfor. Disponibel realinntekt falt med 1,6 prosent i 2016 etter en økning på hele 5,5 prosent året før. Denne utviklingen henger sammen med en sterk oppgang i utbetalinger av aksjeutbytte i 2015, som trolig var basert på forventninger om økt beskatning av slike inntekter fra og med i fjor. Dersom vi holder utbetalinger av aksjeutbytte utenfor, økte disponibel realinntekt likevel bare med 0,5 prosent i 2016, mot 2,4 prosent året før. Lønnsinntektene er den største inntektskilden for husholdningene og har i mange år gitt de største bidragene til veksten i disponibel realinntekt. Som følge av markert reallønnsfall og svak utvikling i sysselsettingen, bidro imidlertid lønnsinntektene til å trekke veksten i disponibel realinntekt ned i fjor. Også offentlige stønader bidro beskjedent til inntektsveksten. Netto renteinntekter ga heller ikke noe vekstbidrag til inntektsutviklingen av betydning. Lavere skatt på inntekt og formue bidro derimot til å trekke realinntektene noe opp.

Tabell 2.4. Disponible realinntekter i husholdninger og ideelle organisasjoner. Prosentvis vekst fra året før

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Totalt	-6,6	6,0	3,4	3,2	2,3	4,1	4,4	3,9	2,9	5,5	-1,6	2,2	2,9	2,8	2,8
Ekskl. aksjeutbytte	4,4	4,8	2,6	3,4	1,8	4,1	4,3	3,8	2,4	2,4	0,5	2,6	3,2	2,6	2,6

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Ifølge kvartalsvis inntekts- og kapitalregnskap falt disponibel realinntekt eksklusive aksjeutbytter sesongjustert med 0,2 prosent i 2. kvartal i år, etter et fall på vel 2 prosent i 1. kvartal. Vi ser for oss at reallønnsveksten blir vesentlig bedre framover og at sysselsettingen fortsetter å øke med en raskere takt som følge av høyere produksjonsvekst. Offentlige stønader vil også kunne gi klare vekstbidrag til disponibel realinntekt gjennom prognoseperioden. Netto renteinntekter vil derimot ikke gi noe vekstbidrag av betydning ettersom rentene som husholdningene står overfor vil endres lite de nærmeste årene, ifølge våre anslag. Vi venter nå en vekst i disponibel realinntekt eksklusive aksjeutbytter på rundt 2,5 prosent i år. Den økte realinntektsveksten vil sammen med økte realboligpriser virke stimulerende på konsumutviklingen. Selv om inntektsveksten skulle ta seg ytterligere opp neste år til godt over 3 prosent, vil et markert fall i realboligprisene i stor grad nøytralisere disse virkningene. Med klart mindre realboligprisfall og realinntektsvekst som holder seg oppe på rundt 2,5 prosent, vil konsumveksten kunne ta seg opp i 2019 og 2020. Samlet sett viser våre beregninger en konsumvekst på i underkant av 2,5 prosent i år og neste år og opp mot 3 prosent i de to siste årene av prognoseperioden.

Siden finanskrisen har det vært en tendens til økt sparing i finans- og realkapital i husholdningene. Regnet som andel av disponibel inntekt, økte sparingen fra et nivå på vel 3,5 prosent i 2008 til et nivå på vel 8 prosent i 2014. På grunn av de høye utbetalingene av aksjeutbytte økte spareraten videre til et nivå på rundt 10,5 prosent i 2015. Spareraten eksklusive aksjeutbytter økte med om lag 3,5 prosentpoeng fra 2008 til 2015. Gjennom 2016 falt derimot spareraten både med og uten aksjeutbytter til et årsgjennomsnitt i fjor på henholdsvis rundt 7 og 3 prosent. Nedgangen fortsatte gjennom første halvår i år. I perioder med svak inntektsutvikling, som i fjor og i årets to første kvartaler, vil husholdningene normalt jevne ut konsumet slik at spareraten faller. Basert på våre anslag for inntekt, konsum og formue vil spareraten ta seg langsomt opp igjen utover i prognoseperioden.

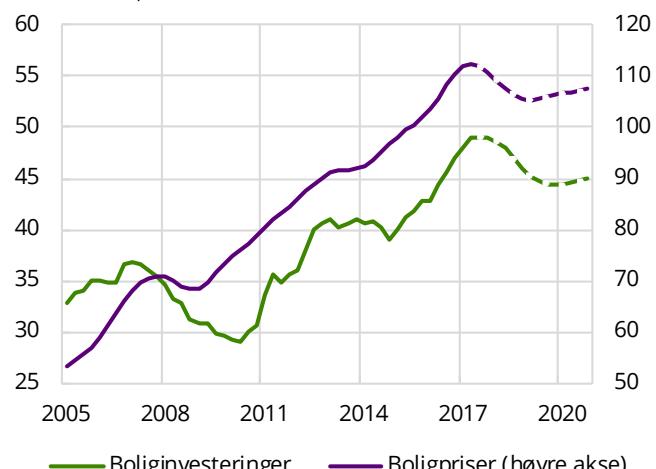
2.4. Fall i boligprisene

Ifølge SSBs sesongjusterte boligprisindeks falt boligprisene regnet fra kvartalet før med 0,4 prosent i 2. kvartal 2017. Dette er det første boligprisfallet siden 4. kvartal 2013. I 1. kvartal steg boligprisene med 1,7 prosent som var en klar nedgang i veksttakten sammenliknet med andre halvår i fjor da boligprisene steg med 3,2 prosent i 3. kvartal og 2,7 prosent i 4. kvartal. Som årsgjennomsnitt var boligprisene 7,0 prosent høyere i 2016 enn i 2015.

Den månedlige boligprisstatistikken fra Eiendom Norge viser et økende boligprisfall gjennom 2. kvartal. Justert for normale sesongvariasjoner var boligprisene 1,4 prosent lavere i juni enn i mars 2017, og boligprisene falt ytterligere med 0,2 prosent i juli og med 0,4 prosent i august. Uendrede boligpriser fra august og ut året vil

Figur 2.7. Boligmarkedet

Sesongjustert. Venstre akse: mrd. 2015-kr, kvartal. Høyre akse: indeks, 2015=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå

gi en boligprisvekst på 5,9 prosent som årsgjennomsnitt fra 2016 til 2017. Prisfallet er sterkest i Oslo og de store regionale forskjellene i boligprisene, som vi har sett de siste par årene, er nå vesentlig redusert.

På lang sikt påvirkes boligprisene positivt av en økning i husholdningenes disponible realinntekter og av lavere realrenter etter skatt, mens de dempes av økt tilbud av nye boliger. I våre beregninger tar vi dessuten hensyn til at husholdningenes låneopptak og boligprisene påvirker hverandre gjensidig, slik at tiltak som reduserer låneopptak også demper boligprisveksten.

Utlånsrentene falt litt gjennom fjoråret, og de har ligget stabilt på et lavt nivå i år. Bankene melder ifølge Norges Banks utlånsundersøkelse om en mindre innstramming i kredittpraksis overfor husholdningene i 2. kvartal. Dette har så langt ikke slått ut i samlet innenlandsk kreditt til husholdningene, målt ved 12-månedersveksten i kredittingindikatoren K2, som har ligget mellom 6,5 og 6,7 prosent i de seks første månedene i år.

På kort sikt påvirkes boligprisene av endringer i husholdningenes forventninger til utviklingen i både egen og landets økonomi. Forventningsindikatoren fra Kantar TNS og Finans Norge gir et mål på disse forventningene. Mens det var om lag like mange optimister som pessimister blant respondentene i 1. kvartal, har indeksen de to siste kvartalene vist en klar økning i antall optimister. Det er særlig vurderingen av landets økonomi som har bedret seg. Vi har lagt til grunn at husholdningene ikke vil endre denne vurderingen av de økonomiske utsiktene i 2017, men at forventningsindikatoren vil stige litt fra dagens nivå neste år og videre framover i takt med konjunkturoppgangen.

Vi venter at veksten i husholdningenes bruttогjeld vil gå noe ned framover og bli 6 prosent i 2017 for deretter å falle til rundt 4 prosent i 2018 og 2019 før veksten igjen øker til nær 5 prosent i 2020. Husholdningenes disponible realinntekter ventes å ville vise en klar vekst

gjennom andre halvår 2017. Vi venter imidlertid at et økt boligtilbud vil føre til at nedgangen i boligprisene de siste månedene vil fortsette høsten 2017. Siden boligprisene har steget kraftig gjennom 2016 og ytterligere i 1. kvartal i år, vil likevel årsveksten for boligprisene bli på 5 prosent i 2017.

Til tross for at husholdningene får litt høyere disponible realinntekter og fortsatt vil stå overfor realrenter rundt 0,5 prosent i lang tid viser beregningene at boligprisene vil falle nominelt de to neste årene. Våre anslag gir en nedgang i boligprisene på nær 5 prosent som årsgjennomsnitt i 2018. Prisene tar seg ifølge beregningene opp gjennom 2019, men som årsgjennomsnitt faller de likevel med litt over 1 prosent i 2019, før prisene stiger med 1 prosent fra 2019 til 2020. Årsaken til nedgangen er i noen grad en litt strammere kredittgiving, men først og fremst de rekordhøye boliginvesteringene vi har hatt i 2016 og så langt i 2017.

Boliginvesteringene steg ifølge KNR med 9,0 prosent i 2016 og igangsettingstillatelser målt i boligareal var over 10 prosent større i 2016 enn året før. De sesongjusterte igangsettingstallene har gjennomgående vokst gjennom 2016 og i de syv første månedene av 2017. Igangsettingen ligger på et høyt nivå, men det er tegn til at den underliggende veksten avtar. Sammenliknet med kvartalet før steg boliginvesteringene ifølge KNR med 2,5 prosent i 1. kvartal 2017 og 1,8 prosent i 2. kvartal.

I takt med fallende realboligpriser venter vi at også boliginvesteringene vil slutte å vokse og etter hvert gå ned. Høy vekst gjennom fjoråret og inn i 2017 bidrar likevel til at våre beregninger gir en vekst i boliginvesteringene på nær 8,5 prosent i 2017 som årsgjennomsnitt. Vi ser for oss et fall i boliginvesteringene på vel 3 prosent i 2018 og 6 prosent i 2019 mens boliginvesteringene er nærmest uendret fra 2019 til 2020. Etter dette fallet vil nivået på boliginvesteringene i 2020 være rundt 1 prosent lavere enn toppåret 2016 og vil dermed fortsatt ligge på et historisk sett meget høyt nivå.

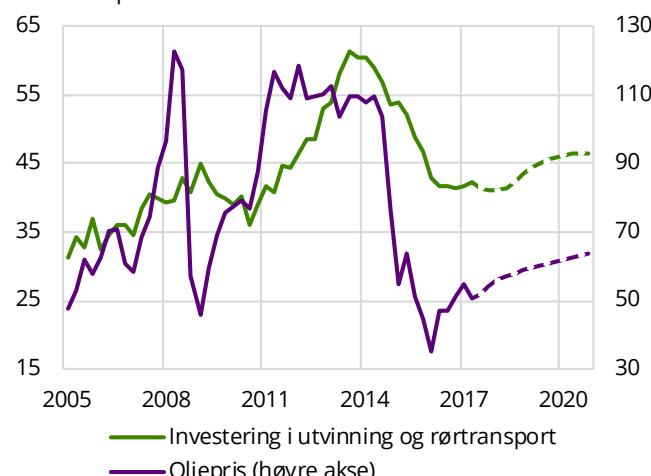
2.5. Petroleumsinvesteringene flater ut før ny oppgang

Fra 3. kvartal 2013 til 4. kvartal 2016 falt volumet av petroleumsnæringsinvesteringene med 33 prosent. Kraftige kutt i kostnadene, gjennom reduserte priser på investeringsprodukter, sammen med ulike produktivitetsfremmende tiltak har skapt rom for at mange utbyggingsprosjekter nå framstår som lønnsomme selv med oljepriser rundt dagens moderate nivå.

Målt i faste priser bremset fallet i petroleumsinvesteringene derfor kraftig opp gjennom fjoråret og investeringene har økt noe gjennom første halvår i år. De foreløpige tallene fra KNR viser en volumvekst på 0,9 prosent i 1. kvartal og 1,8 prosent i 2. kvartal og at nivået i 2. kvartal bare var ubetydelig lavere enn 2. kvartal i fjor. Målt i løpende priser har investeringene

Figur 2.8. Petroleumsinvesteringer og oljepris

Sesongjustert. Venstre akse: mrd. 2015-kr, kvartal. Høyre akse: USD per fat

Kilde: Statistisk sentralbyrå

midt i fjor fortsatt å falle fram til 1. kvartal i år, og i 2. kvartal var de 4,4 prosent lavere enn i samme kvartal i fjor.

Ifølge SSBs innsamlede oversikt over utførte og planlagte investeringer vil rettighetshaverne på norsk sokkel redusere investeringsnivået nominelt med 5 prosent i 2017 sammenliknet med utførte investeringer i 2016 og 9 prosent i 2018 sammenliknet med de siste anslagene for 2017. Petroleumsvirksomhetene rapporterer kun anslag for prosjekter hvor det har vært levert inn en plan for utbygging og drift (PUD). Det er imidlertid utsikter til at det vil bli levert PUD for flere utbyggingsprosjekter i tiden fremover. I første halvår har prisene på investeringene i petroleumsnæringen ligget nær 6 prosent lavere enn samme periode i fjor. Dette prisfallet regner vi med vil dempes klart framover, og etter hvert snu til moderat oppgang om ett års tid.

Vi regner også med at volumøkningen i første halvår representerte starten på en periode med ganske flate petroleumsinvesteringer før det kommer et klart løft i slutten av 2018 eller begynnelsen av 2019.

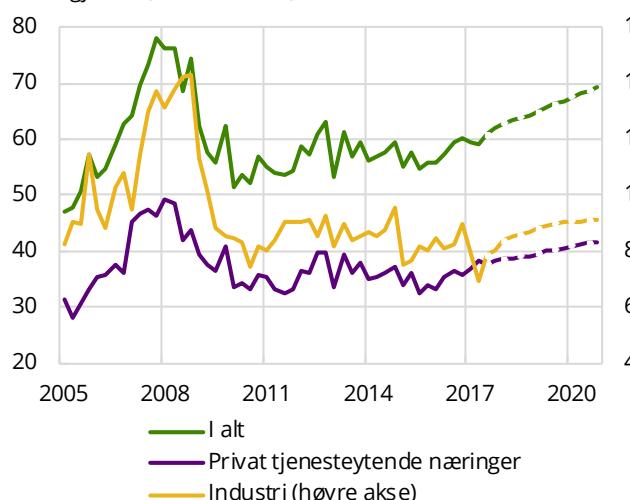
Produksjonen av olje økte ganske klart i 2016, mens produksjonen av gass gikk litt ned. I 1. kvartal 2017 gikk samlet utvinning litt ned, mens den økte klart i 2. kvartal. Vi legger til grunn en ganske stabil produksjon av olje og gass fram til 2019. Ferdigstilling av store prosjekter ventes å gi en klar økning i oljeproduksjonen i 2020, og en relativt klar økning i den samlede petroleumsprøduksjonen dette året.

2.6. Næringsinvesteringene på fastlandet vil snart ta seg opp

Gjennom 2016 økte næringsinvesteringene i Fastlands-Norge nokså klart etter å ha falt moderat gjennom de tre foregående årene. Investeringsoppgangen har imidlertid ikke fortsatt. I både 1. og 2. kvartal 2017 falt investeringene med 0,8 prosent. Industriinvesteringene falt kraftig med 11,3 prosent i 1. kvartal og med 12,9

Figur 2.9. Investeringer i fastlandsnæringer

Sesongjustert, mrd. 2015-kr, kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå

prosent i 2. kvartal. Nedgangen var bredt basert og gjaldt nesten alle industrinæringene. Også i andre vareproduserende nærlinger har investeringene gått ned gjennom første halvår, mens det har vært noe økning i investeringene i tjenestenærlingerne, mest i varehandel og transport.

SSBs innsamlede anslag fra industribedriftene indikerer et moderat volumfall i investeringene på om lag 6 prosent i 2017. For 2018 indikerer undersøkelsen en volumvekst i de samlede industriinvesteringene på om lag 9 prosent. Ettersom norsk økonomi er liten vil enkeltprosjekter i noen nærlinger kunne virke svært dominerende for utviklingen, og vi ser at det er noen store svingninger i disse to årene for enkelt-nærlinger. Næringsmiddelindustrien er imidlertid en nærling hvor investeringene ser ut til å ville øke klart både i år og neste år, mens det motsatte er tilfelle for metallindustrien.

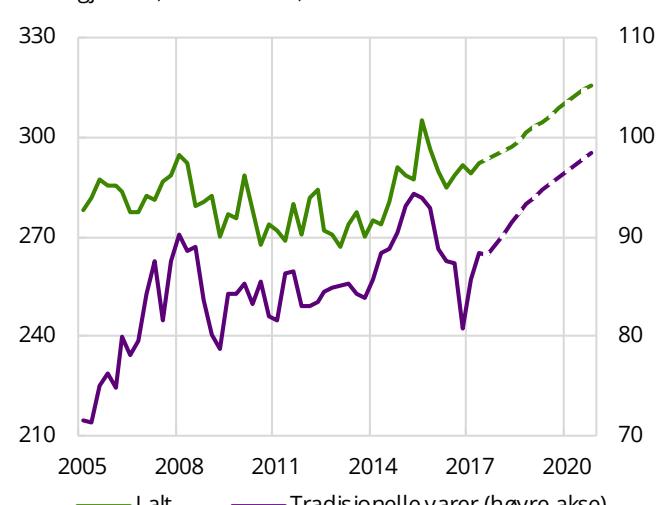
Virksomhetenes anslag for investeringer i kraftforsyning indikerer at veksten vil kunne komme opp i godt over 20 prosent i 2017. Kraftnettet skal oppgraderes og alle strømkunder skal få installert smarte strømmålere før 2019. Investeringsveksten innen produksjon av elektrisitet skyldes i hovedsak utbygging av flere nye vindparker samt oppgradering av gamle kraftstasjoner. Vi legger til grunn at veksten i 2018 kommer opp i knappe 9 prosent. Vi regner med at veksten i investeringene i kraftforsyningen dabber av i 2019, men øker i 2020 i takt med bygging av noen store overføringskabler til utlandet.

Norges Banks Regionale Nettverk er en utvalgsundersøkelse som samler inn data om den økonomiske utviklingen i ulike regioner i Norge – inkludert anslag for investeringer fram i tid. Rapporten publisert i juni viser en positiv tendens for tjenesteytende nærlinger samlet og antyder en økning på 4 prosent gjennom de neste 12 månedene innen varehandel og 1 prosent i annen tjenesteyting.

Statistisk sentralbyrå

Figur 2.10. Eksport

Sesongjustert, mrd. 2015-kr, kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Konjunkturopgangen i Norge og utlandet og et fortsatt lavt rentenivå fører til flere lønnsomme investeringsprosjekter innen mange bransjer. Våre beregninger viser at fastlandsnærlingerne samlede investeringer som årsgjennomsnitt vil øke med 4 prosent i 2017. For de neste årene viser beregningene om lag samme vekst, bortsett fra i 2018 hvor investeringsveksten er litt høyere.

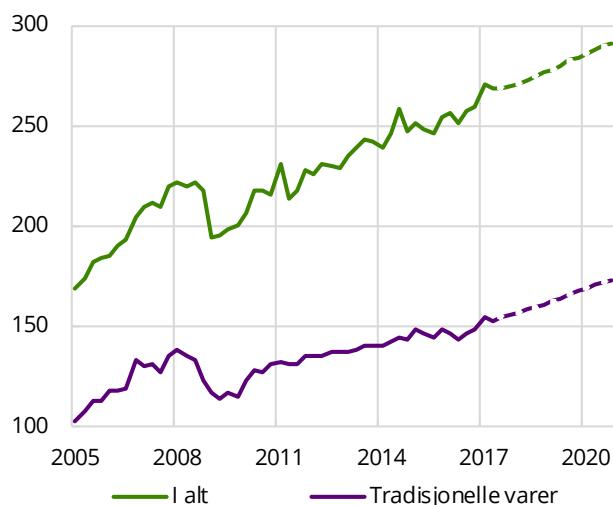
2.7. Eksporten tar seg opp

Etter vekst gjennom 2014 og inn i 2015 falt volumet av tradisjonell vareeksport med totalt over 14 prosent gjennom andre halvår av 2015 og hele 2016. Nedgangen var spesielt stor i 4. kvartal 2016, med over 7 prosent. Utviklingen har deretter snudd til høy vekst, med henholdsvis 6 og 3 prosent i 1. og 2. kvartal i år. Svingningene de siste tre kvartalene kan i stor grad føres tilbake til eksporten av raffinerte oljeprodukter. Den underliggende og langvarige nedgangen i tradisjonell vareeksport kan hovedsakelig tilskrives eksporten av verkstedprodukter. Eksporten av denne varegruppen er redusert med 30 prosent siden 1. kvartal 2015. Samlet eksportvolum av andre tradisjonelle varer enn raffinerte oljeprodukter og verkstedprodukter har grovt sett holdt seg konstant de siste to årene. Tilnærmet nullvekst eller reduksjon i eksporten av flere tradisjonelle varegrupper de siste par årene gjenspeiler svake konjunkturer og dempet etterspørsel i mange internasjonale markeder, og spesielt fra olje- og gassvirksomhet i mange land.

Eksporten av råolje og naturgass har svingt rundt en stigende trend de senere årene, og vokst med vel 2 prosent i 2015 og over 4 prosent i 2016. Etter nærmest nullvekst i 1. kvartal i år økte olje- og gasseksporten med drøye 2 prosent i 2. kvartal. Eksporten av tjenester falt med over 4 prosent i fjor, og nedgangen synes å fortsette i 2017. Til tross for dempet etterspørsel fra olje- og gassvirksomhet internasjonalt har imidlertid eksporten

Figur 2.11. Import

Sesongjustert, mrd. 2015-kr, kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå

av tjenester relatert til denne virksomheten vokst med om lag 25 prosent de siste fem kvartalene.

Eksportprisindeksen for tradisjonelle varer har vist en stigende tendens gjennom de siste åtte kvartalene. Prisutviklingen på fisk og oppdrettsprodukter har bidratt mest til veksten, og prisindeksen for disse produktene vokste med over 50 prosent gjennom 2015 og 2016. Metaller samt kjemikalier, kjemiske og mineralske produkter har steget i pris de siste fire kvartalene. Eksportprisen på olje og gass falt i 2. kvartal i år etter å ha steget gjennom de fire forutgående kvartalene. Prisindeksen for eksporterte tjenester har – som volumet – vist en fallende trend gjennom fjoråret og første halvår i år.

For inneværende år vil eksporten styrke seg sammenliknet med det svake fjoråret. Bedret kostnadsmessig konkurranseevne som følge av kronesvekkelsen de siste årene ventes å stimulere eksporten av tradisjonelle varer og tjenester framover. Spesielt ventes eksporten av varer og tjenester relatert til internasjonal oljevirksomhet å ta seg opp ettersom oljeprisen har økt klart fra bunnivået i fjor og mange kostnadsreduserende tiltak er foretatt av oljebransjen. Veksten i øvrige norske eksportmarkeder ser ut til å bli litt høyere i år og neste år enn vi tidligere så for oss. Det vil også gi positive vekstimpulser til eksporten av tradisjonelle varer og tjenester. Olje- og gasseksporten ventes å vokse svært moderat de første årene. Først når det store feltet Johan Sverdrup begynner å produsere, trolig sent i 2019, vil eksporten av olje og gass øke markant.

Volumet av tradisjonelle importvarer swingte rundt et tilnærmet konstant nivå gjennom 2015 og 2016. I andre halvår i fjor og 1. kvartal i år økte importen med til sammen 8 prosent, for så å falle i 2. kvartal. En særlig stor vekst i 1. kvartal i år skyldes store økninger i importen av nærings- og nyttelsesmidler, tekstiler, bekledningsvarer og skotøy, raffinerte oljeprodukter, kjemikalier, kjemiske og mineralske produkter, samt

verkstedprodukter. Importen av tjenester har vokst de siste fire kvartalene. Nordmenns konsum i utlandet – som utgjør om lag en tredel av tjenesteimporten og en drøy nidel av all import – har vist svak utvikling de siste tre kvartalene, etter sterk vekst i perioden før.

Overskuddet i handelen med utlandet ble kraftig redusert i 2015 og 2016. Det store oljeprisfallet bidro mest til reduksjonen. Også en svakere prisutvikling i eksporten enn i importen av tradisjonelle varer og tjenester i 2015 samt en svakere volumutvikling i eksporten enn i importen av tradisjonelle varer og tjenester i 2016 bidro til reduksjonen. Nedgangen har fortsatt inn i 2017. I 2. kvartal i år var det så vidt overskudd i samlet handel med utlandet. Vi antar at ovennevnte årsaker i noen grad vil reverseres og bidra til økende handelsoverskudd gjennom prognoseperioden.

De senere årene har rente- og stønadsbalanse overfor utlandet styrket seg kraftig. Svak utvikling i norsk økonomi spesielt knyttet til olje har gitt reduserte utbetaler til utlandet, mens et voksende oljefond og en svak krone har bidratt til stor vekst i innbetalinger fra utlandet. Disse forholdene ventes å vedvare i noe varierende grad, men fortsatt slik at overskuddet på rente- og stønadsbetalingene vil være større enn overskuddet på handelen med utlandet. Overskuddet på driftsbalanse overfor utlandet vil følgelig også øke. Regnet som andel av BNP anslås overskuddet å ligge på 4-5 prosent i prognoseperioden.

2.8. Moderat konjunkturoppgang

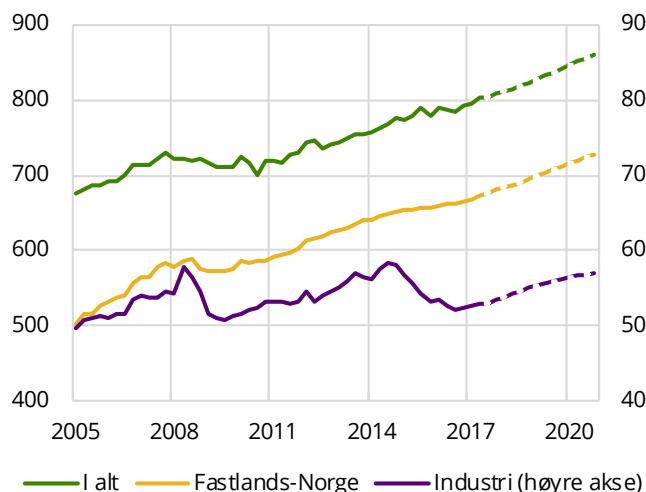
BNP for Fastlands-Norge økte med 0,7 prosent i 2. kvartal, etter en tilsvarende vekst i 1. kvartal i år. Utviklingen så langt i år tilsvarer en årsvekst på rundt 2,6 prosent, noe som er høyere enn det vi anslår som trendvekst for norsk økonomi, på om lag 2 prosent. Konjunkturnedgangen vi har vært inne i siden andre halvår 2014 har således snudd til en forsiktig oppgang.

Redusert etterspørsel fra petroleumsvirksomheten har vært hovedgrunnen til den lave aktivitetsveksten de siste årene. Selv om ringvirkningene fra nedgangen har rammet store deler av norsk økonomi, har de negative utslagene vært mest markert for industrinæringene. Etter et sammenhengende aktivitetsfall fra 3. kvartal 2014 til 3. kvartal i fjor – hvor aktivitetsnivået samlet sett falt med over 11 prosent – kan det nå se ut til at industrien omsider er i ferd med å øke produksjonen igjen. Bruttoproduktet i industrien steg med 0,3 prosent i 2. kvartal, etter en positiv vekst også i de to foregående kvartalene. De fleste industrisektorene viser nå tegn til bedring, og dette gjelder også de som anses å være tett knyttet til petroleumsvirksomheten.

Bruttoproduktet for de andre vareproduserende næringene på fastlandet steg med 0,9 prosent fra 1. til 2. kvartal. Det er fortsatt frisk utvikling i bygge- og anleggsvirksomheten, hvor aktivitetsnivået økte med 0,9 prosent. Næringen har i lengre tid vært en viktig driver for norsk økonomi, blant annet som følge av

Figur 2.12. Bruttonasjonalprodukt

Sesongjustert, mrd. 2015-kr, kvartal

Kilde: Statistisk sentralbyrå

lave renter og store offentlige investeringsprosjekter. Dette har vært viktig for at nedgangskonjunkturen ikke ble dypere enn den faktisk ble. Aktiviteten er nå på et svært høyt nivå – om lag 8 prosent høyere enn for to år siden – og det er derfor rimelig å anta at veksten vil avta framover når boliginvesteringene flater ut. Utviklingen i de resterende vareproduserende næringene, som alle i stor grad styres av naturgitte forhold, var mindre ensartet i 2. kvartal. Kraftproduksjonen økte relativt betydelig, mens aktivitetsnivået falt i næringen fisk, fangst og akvakultur, etter en kraftig oppgang i 1. kvartal.

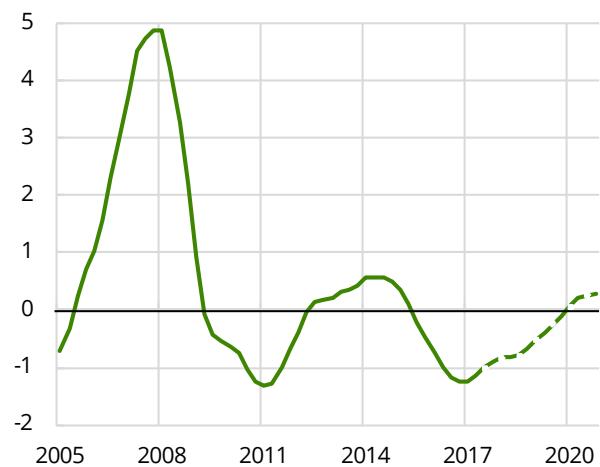
Bruttoverdien i tjenesteytende næringene utenom offentlig forvaltning økte med 0,6 prosent i 2. kvartal, etter en vekst på 0,5 prosent i 1. kvartal. Veksten i tjenestenæringene har så langt i år vært bredt basert. Selv tjenester knyttet til olje- og gassutvinning vokste i 2. kvartal, etter en sammenhengende nedgang siden slutten av 2014. Spesielt har veksten så langt i år vært sterkt innen forretningsmessig tjenesteyting. Aktivitetsveksten er også sterkt innen hotell- og restaurantvirksomhet, noe som må sees i lys av den svake kronekursen som ikke bare stimulerer utenlandske turister til å komme til Norge, men som også fører til at nordmenn i større grad ferierer hjemme.

Bruttoverdien i offentlig forvaltning steg med 0,4 prosent i 2. kvartal, etter en noe sterkere vekst i kvartalet før. Veksttakten er også marginalt lavere enn gjennomsnittsveksten i fjor, og under det vi anslår som trendvekst for norsk økonomi samlet.

Framover venter vi at aktivitetsveksten i økonomien fortsetter. De negative etterspørselsimpulsene fra petroleumsvirksomheten er i ferd med å avta, og sektoren vil trolig gi moderate positive vekstimpulser når vi kommer noe fram i tid. Industrien, som har vist tegn til bedring den siste tiden, vil dra klar fordel av dette omslaget. Vi venter dermed at den positive

Figur 2.13. BNP Fastlands-Norge

Avvik fra beregnet trend-BNP i prosent

Kilde: Statistisk sentralbyrå

tendensen for flere industrinæringer så langt i år vil fortsette, slik at aktivitetsnivået for industrien samlet sett vil vokse moderat ut prognoseperioden. Denne ventede oppgangen må også sees i sammenheng med at vi har hatt en betydelig konkurranseevneforbedring de siste årene, gjennom en svekket krone og lav lønnsvekst.

Bygge- og anleggsnæringen har som nevnt vært i kraftig vekst de siste årene, og våre beregninger indikerer at veksten vil holde seg høy ut hele inneværende år. Deretter vil veksttakten avta, i hovedsak som følge av at boligbyggingen faller, men også fordi veksten i offentlige anleggsvesteringer er ventet å bli lavere. Økte investeringer i fastlandsnæringene trekker i motsatt retning.

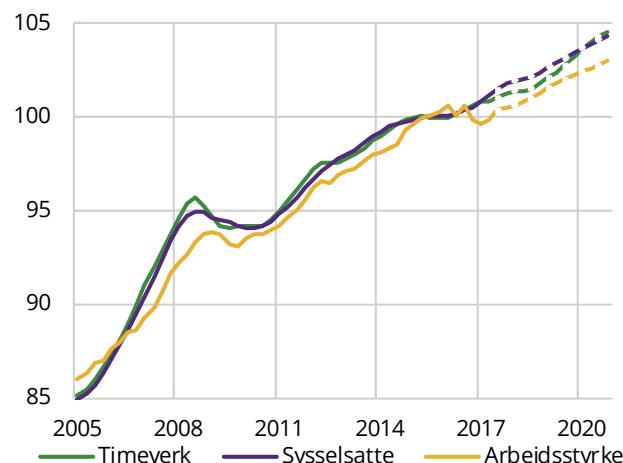
Vi venter at oppgangen i tjenestenæringene vil fortsette i tiden framover, i takt med at oppgangen i økonomien samlet sett får enda bedre fotfeste. Veksten i offentlig forvaltning er ventet å holde seg nokså stabil og litt under trendvekst for norsk økonomi. Samlet sett gir våre beregninger en vekst i BNP Fastlands-Norge på 2 prosent i år, og noe over dette i de tre påfølgende årene. Vi har beregnet trendveksten for norsk økonomi til knapt 2 prosent. Hvis vi legger dette til grunn impliserer altså prognosene at økonomien nå er inne i en forsiktig konjunkturoppgang og at denne oppgangen vil vare ut 2020.

2.9. Noe høyere sysselsettingsvekst framover

Selv om sysselsettingen tok seg litt opp i 2. kvartal har utviklingen vært relativt beskjeden siden 2015. Til tross for den svake utviklingen i sysselsettingen har arbeidslidigheten gått ned, fra en topp på 4,9 prosent i 3. kvartal 2016 til 4,3 prosent som gjennomsnitt for mai til juli 2017. Nedgangen skyldes i hovedsaken reduksjon i arbeidsstyrken.

Figur 2.14. Arbeidsstyrke, sysselsetting og timeverk

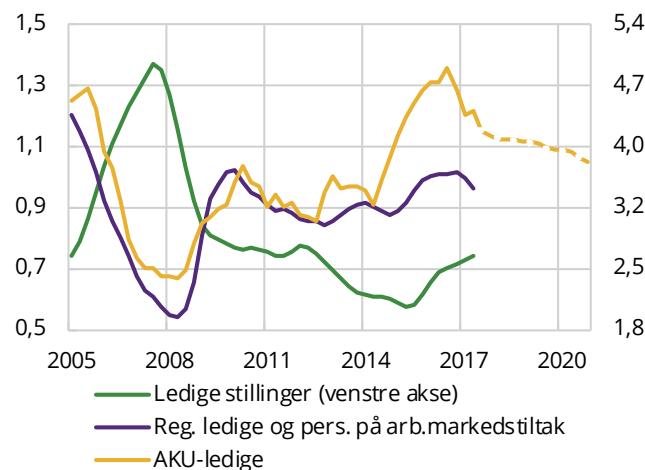
Sesongjusterte og glattede indekser, 2015=100

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Figur 2.15. Arbeidsledige personer og ledige stillinger

Prosent av arbeidsstyrken, sesongjustert og glattet

Kilde: Arbeids- og velferdsetaten og Statistisk sentralbyrå

Siden 2. kvartal 2014 har nedgangen i petroleumsnæringen og næringer som er knyttet til petroleumsvirksomheten bidratt negativt til sysselsettingsutviklingen. Men sysselsettingsnedgangen i disse næringene var mindre i 2. kvartal i år. Sysselsettingen i utvinning av råolje og naturgass, som har falt med mer enn ett prosentpoeng i hvert kvartal siden 1. kvartal 2016, ble kun redusert med 0,8 prosent i 2. kvartal i år. I tillegg var sysselsettingen stabil i tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass.

Sysselsettingsnedgangen i industrien viser også tegn til å avta noe. Etter relativt store fall i hvert kvartal i 2015, nådde sysselsettingsveksten i 1. kvartal 2016 en bunn med -2,1 prosent. Deretter har nedgangen vært mye mindre. Økt etterspørsel etter arbeidskraft i deler av industrinæringen som er mindre knyttet til petroleumsvirksomheten har i den senere tid bidratt til å dempe nedgangen.

Næringer som bidro positivt til samlet sysselsetting i 2. kvartal i år er overnatnings- og serveringsvirksomhet, bygge- og anleggsvirksomhet, og forretningmessig tjenesteyting. Sysselsettingsveksten i forretningmessig tjenesteyting reflekterer høyere midlertidig sysselsetting i bemanningsbyråene, noe som kan indikere at noen virksomheter ser konjunkturoppgangen litt an før arbeidstakerne ansettes fast.

Arbeidsledigheten målt med AKU har holdt seg nokså stabil gjennom første halvår 2017 på et nivå som har vært lavere enn toppen på 4,9 prosent i 3. kvartal 2016. Arbeidsledigheten i februar (gjennomsnittet for månedene januar - mars) var 4,3 prosent. Etter en midlertidig økning til 4,5 prosent i mars og april gikk arbeidsledigheten tilbake til 4,3 prosent i mai og juni. Ifølge sesongjustert statistikk fra NAV gikk antall registrerte helt ledige og summen av registrerte helt ledige og personer på tiltak ned gjennom første halvåret i år. I august 2017 var det om lag 1 200 færre registrerte helt ledige og personer på tiltak enn i juli 2017 og 9 200 færre enn i desember 2016.

Nedgangen i arbeidsledigheten som vi har sett i det siste henger sammen med at flere har valgt å trekke seg ut av arbeidsstyrken i denne perioden. Dette gjelder spesielt unge som i større grad velger utdanning framfor å være aktive i arbeidsmarkedet. Aldringen av befolkningen har også bidratt til lavere arbeidsstyrke ettersom eldre personer har lavere yrkesdeltakelse enn resten av befolkningen i yrkesaktiv alder.

Vi regner med at sysselsettingen tar seg litt opp i 2017 og videre framover i takt med konjunkturoppgangen. Bedringen av konjunktursituasjonen vil imidlertid også bidra til at arbeidsstyrken øker. Ifølge våre beregninger faller arbeidsledigheten til i underkant av 4 prosent mot slutten av prognoseperioden.

2.10. Økende lønnsvekst

Siden 2014 har den nominelle årslønnsveksten vært lav og fjorårets årslønnsvekst på 1,7 prosent var den laveste som er observert i Norge på over 70 år. Vi anslår en høyere, men fortsatt moderat, lønnsvekst både i år og i de neste årene. Sammensetningseffekter som normalt trekker lønnsveksten ned i en oppgangskonjunktur vil sannsynligvis være mer moderate framover.

Veksten i gjennomsnittlig årslønn kan dekomponeres i tre deler: Tariffmessig lønnsøkning inkluderer lønnsøkning som stammer fra sentrale forhandlinger, overhenget angir forskjellen mellom årslønnsnivået på slutten av fjoråret og fjorårets gjennomsnittlige årslønnsnivå, og lønnsglidning som er summen av alle andre faktorer som påvirker den registrerte lønnsveksten. Det tekniske beregningsutvalget for inntektsoppgjørene (TBU) har beregnet overhenget inn i 2017 for flere forhandlingsområder. Gjennomsnittlig

overheng er 1,1 prosent med noe variasjon mellom områdene. Overhenget i Virke-bedrifter i varehandelen er 0,9 prosent. I stat og kommune er overhenget henholdsvis 1,5 og 0,9 prosent. Overhenget inn i 2017 er noe lavere enn tidligere år med mellomoppgjør og det skyldes hovedsakelig fjorårets lave lønnsvekst.

Selv om veksten i gjennomsnittlig årslønn kun ble 1,7 prosent, var årslønnsveksten høyere enn 2,2 prosent for de fleste hovedgruppene i forhandlingsområdene. Forskjellen skyldes kraftig sysselsettingsnedgang i næringer med relativt høy lønn, i hovedsak petroleumsrelaterte næringer.

NHO anslår, i forståelse med LO, en ramme for lønnsveksten i industrien på 2,4 prosent i årets lønnsoppgjør. Rammen er basert på 1,1 prosentpoeng i overheng, 0,3 prosentpoeng i tarifftillegg og 1,0 prosentpoeng i lønnsglidning. Den moderate lønnsveksten må sees i sammenheng med den relativt høye arbeidsledigheten og at lønnsomheten i en del petroleumsrelaterte virksomheter har vært svak.

Etter hvert som konjunktursituasjonen bedres og arbeidsledigheten blir lavere forventes det at flere lavlønte arbeidssøkere blir sysselsatt framover. Arbeidsinnvandrerne, som er overrepresentert i den nederste delen av lønnsfordelingen, er et eksempel. Dette er et kjennetegn ved oppgangskonjunkturer som isolert sett drar den gjennomsnittlige lønnen ned og dermed gir lavere lønnsglidning. At høyt utdannede arbeidere som tidligere har jobbet i petroleumsnæringen etter en periode som arbeidsledige får jobber i andre næringer trekker i motsatt retning.

Vi legger til grunn at lønnsoppgjørene utenfor industrien i stor grad følger den moderate lønnsutviklingen i industrien slik at årslønnsveksten i år blir 2,4 prosent. I takt med konjunkturopgangen ventes arbeidsmarkedet å bli strammere og reallønnsveksten tar seg opp til 2 prosent i slutten av prognoseperioden.

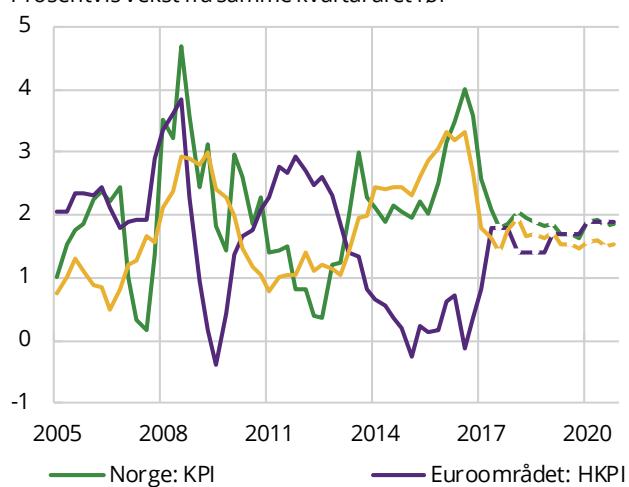
2.11. Lav inflasjon

Etter en svært høy inflasjon i 2016, med en topp i juli, er prisveksten blitt stadig lavere. Som årsgjennomsnitt økte konsumprisindeksen (KPI) med 3,6 prosent og KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer (KPI-JAE) med 3,0 prosent i 2016. Ved inflasjonstoppen i juli 2016 var 12-månedersveksten henholdsvis 4,4 prosent for KPI og 3,7 prosent for KPI-JAE. I juli 2017 var 12-månedersveksten i KPI kommet ned i 1,5 prosent, mens veksten i KPI-JAE bare var 1,2 prosent.

Sesongjusterte tall viser at KPI-JAE økte med kun 0,2 prosent fra juli 2016 til februar 2017. Deretter har prisutviklingen tatt seg noe opp og økningen fra februar til juli var 1,1 prosent, eller 2,6 prosent regnet som årlig rate. Det er altså langt mindre enn gjennom tilsvarende periode i fjor.

Figur 2.16. Konsumprisindekser

Prosentvis vekst fra samme kvartal året før

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Inflasjonsøkningen i første halvår i fjor kan i stor grad føres tilbake til tidsforsinkete effekter av kronesvekkelsen fra tidlig 2013 og fram til januar 2016. Deretter har krona stort sett styrket seg og dette trekker isolert sett norske konsumpriser ned. 12-månedersprisveksten for importerte konsumvarer nådde en topp i juli 2016 på 4,6 prosent og har deretter gått kraftig ned og var i juli 2017 -0,3 prosent. Importerte konsumvarer står for en tredel av KPI-JAE, slik at denne utviklingen kan forklare to tredeler av fallet i inflasjonen gjennom det siste året.

Prisveksten for norskproduserte varer har også falt markert gjennom det siste året. Gjennom fjoråret var det moderate svingninger i prisveksten for disse varene rundt årsgjennomsnittet på 3,6 prosent. Gjennom årets syv første måneder har prisveksten derimot svingt rundt 1 prosent og var i juli 0,8 prosent. Også for tjenester har prisveksten gått ned siden juli i fjor, men nedgangen til juli i år har vært ganske beskjeden. Dette skjuler imidlertid store svingninger med svært lav prisvekst i april og juni, noe som i hovedsak reflekterer motsatte bevegelser i fjor. Disse bevegelsene har mye av sitt opphav i prisene på flyreiser som i noen grad kan forklares av etterspørselsutviklingen på feriereiser som igjen henger sammen med blant annet plasseringen av påsken. Forhold som kan betraktes som tilfeldigheter har imidlertid også bidratt. Husleier utgjør et stabilisende element for tjenester og 12-månedersveksten har endret seg ganske lite fra i fjor til i år, men det har vært en liten nedgang gjennom de to siste månedene.

Det er utsikter til fortsatt lav vekst i norske lønninger, om enn noe høyere enn i fjor. Den lave lønnsveksten er også en faktor bak reduksjonen i inflasjonen. Konjunkturopgangen vil slå ut i litt høyere lønnsvekst. Økt produktivitetsvekst vil i en stund kunne nøytralisere prisvirkingene av økt lønn. Vi legger til grunn en moderat internasjonal prisvekst på ferdigvarer. Med

en viss styrking av krona ligger det dermed an til små negative prisimpulser fra importerte konsumvarer framover. Våre beregninger viser at den underliggende prisveksten vil holde seg lav, slik at veksten i års-gjennomsnittet for KPI-JAE øker med 1,6 prosent i 2017 og beveger seg rundt dette nivået i de neste årene.

Elektrisitetsprisene økte i fjor med hele 22 prosent og bidro dermed til at KPI-veksten ble høy. Elektrisitets-prisene har så langt i 2017 fortsatt vært klart høyere enn på samme tid i fjor, men økningen på 12-måneders-basis har blitt betydelig redusert fra i fjor. I juli lå elektrisitetsprisene vel 7 prosent over juli-tallet for i fjor. Dette har bidratt til at KPI-veksten fremdeles har ligget over veksten i KPI-JAE hittil i år. Økningen i olje-prisen har imidlertid også bidratt, da den var svært lav i starten av 2016. Også avgiftsøkninger har bidratt til å heve KPI-veksten noe i år.

I terminmarkedet for kraft er prisutviklingen gjennom resten av året jevnt over svakere enn de realiserte prisene i tilsvarende periode i fjor. Terminkontraktene peker mot at kraftprisene som årsgjennomsnitt går noe opp i år, men ned i 2018 og ytterligere ned i 2019. Nettleien har imidlertid gått klart opp i år og store investeringsprosjekter knyttet til nettet, inkludert nye strømmålere hos husholdningene, peker i retning av høy vekst i nettleien også i tiden framover. Vi legger til grunn at den samlede kraftprisen til husholdningene som årsgjennomsnitt vil stige med vel 8 prosent i år, men holde seg om lag uforandret i 2018. I 2019 legger vi til grunn at elektrisitetsprisene samlet vil gå litt ned for deretter å stige med litt mer enn den generelle pris-stigningen i 2020.

Råoljeprisen forutsettes å øke noe mer enn KPI-JAE, men det vil neppe trekke drivstoffprisene mye opp. Prisen på råolje utgjør en liten del av prisen på drivstoff til forbrukere i Norge. Derimot forutsetter vi økende drivstoffavgifter tilsvarende 0,2 prosentpoeng av veksten i KPI i hvert år fra og med 2018, se boks 2.1 for en nærmere omtale av virkningene av dette. Dermed vil veksten i KPI gjennomgående bli noe høyere enn for KPI-JAE også i de tre neste årene. Våre beregninger viser at KPI som årsgjennomsnitt øker med 2,1 prosent i 2017, mens veksttakten blir noe lavere i de neste årene. Den laveste prisveksten er ventet i 2019, hvor fallet i elektrisitetsprisene bidrar til at KPI-veksten kommer ned i 1,7 prosent.

Boks 2.1. Makroøkonomiske virkninger av økte drivstoffavgifter

Som i de siste konjunkturrapportene våre har vi også denne gang forutsatt en reell økning i miljøavgifter, nærmere bestemt drivstoffavgiften. Dette kan være ett av flere grep for at Norge skal oppfylle forpliktelsene om reduserte klimagassutslipp i henhold til Paris-avtalen og samtidig gi rom til økte offentlige utgifter og eventuelt skattelette uten å bryte handlingsregelen. Avgiftene øker slik at de isolert sett bidrar til å øke KPI med 0,2 prosent i 2018, og tilsvarende ytterligere økninger i 2019 og 2020. Deretter holdes den reelle avgiftsøkningen sammenliknet med prognosebanen.

Når avgiften på drivstoff øker, øker drivstoffprisene til forbrukerne slik at husholdningenes disponibele realinntekt reduseres. Da vil det samlede forbruket bli litt lavere, om enn mindre enn inntektene slik at sparingen også blir lavere enn det den ellers hadde blitt. I tillegg endres sammensetningen av husholdningenes konsum fordi relative priser endrer seg som følge av avgiftsøkningen. På grunn av tregheter i tilpasningen tar det litt tid før forbruket av drivstoff reduseres, mens nordmenns konsum i utlandet faller raskt. Det siste skyldes primært nedgangen i inntekt. Først etter 10 år reduseres drivstoffforbruket relativt sett mer enn utenlandsforbruket. Budsjettandelen til de ulike konsumgruppene påvirkes av den relative endringen i volumet av forbruket sammenliknet med det samlede forbruket og av prisendringene for de ulike konsumgruppene. Ettersom drivstoffprisene går kraftig opp og konsumet er lite elastisk på kort sikt, stiger budsjettandelen til drivstoff markert, mens den delen av de samlede utgiftene nordmenns konsum i utlandet utgjør reduseres klart. Øvrige budsjettandeler endres ganske lite.

Nordmenns konsum i utlandet reduseres mer enn den samlede nedgangen i konsumet i de første fire årene, slik at impulsen mot norsk økonomi fra konsumet trolig er positiv. Dette skyldes at feriereiser o.l. kan karakteriseres som «luksuskonsum» med en inntektselastisitet som er nærmere 2. Sammen med en liten økning i næringenes investeringer, medfører det at BNP Fastlands-Norge øker litt til tross for at eksport utenom olje og gass reduseres. Næringene substituerer seg bort fra drivstoff og inn i elektrisitet og annen produktinnsats samt realkapital. Norsk produksjon av olje og gass reduseres ikke som følge av den reduserte etterspørselen innenlands, og dermed øker petroleums-eksporten. Produksjonen av annen produktinnsats samt av investeringsvarer øker derimot når denne etterspørselen øker innenlands.

Økte drivstoffavgifter medfører økte kostnader i næringslivet som overveltes i produktprisene på mer eller mindre alle produkter. Økte konsumpriser kompenseres i noen grad ifølge modellens beskrivelse av lønnsdannelsen i industrien på kort sikt. Dermed blir lønnsveksten i de fire første årene høyere enn i prognosebanen. Men fordi lønnsomheten i industrien i utgangspunktet svekkes, reverseres dette deretter og lønnsnivået i industrien kommer under nivået i prognosebanen etter åtte år. I de tjenesteytende sektorene er inflasjonskompensasjonen imidlertid mer varig. Den økt norske inflasjonen får Norges Bank til å justere rentene litt opp, men krona svekker seg likevel etter hvert litt som følge av den økte norske inflasjonen. Alt dette bidrar til at prisene øker mer enn den direkte effekten av avgiftsøkningen. I løpet av de tre årene med økte avgifter har KPI økt med 0,7 prosent, og dermed 0,1 prosentpoeng mer enn den direkte impulsen fra avgiftsendringene. Det tar tid før de økte produksjonskostnadene og kronesvekkelsen slår fullt ut i konsumprisene, slik at de indirekte prisvirkningene fortsetter å øke og etter 10 år er de større enn effektene av den initiale avgiftsøkningen. I tillegg øker KPI fordi budsjettandelen til drivstoff øker og det er nettopp denne prisen som øker klart mest.

Virkningen av økninger i drivstoffavgiften som isolert sett trekker opp KPI med 0,20 pst. i 2018, og ytterligere økning av tilsvarende størrelse i 2019 og 2020, i prosent fra referansebanen der ikke annet framgår

	2018	2019	2020	2030
Konsum i husholdninger mv.	-0,03	-0,07	-0,19	-1,03
Budsjettandel drivstoff mv.	6,27	13,25	19,99	8,89
Konsumet av drivstoff mv.	-0,01	0,01	-0,63	-10,64
Nordmenns konsum i utlandet	-1,60	-3,40	-5,45	-9,03
Investeringer i fastlandsnæringer	0,12	0,21	0,23	-0,52
Boliginvesteringer	0,00	0,02	0,04	-4,39
Eksport utenom råolje og naturgass	-0,02	-0,08	-0,15	-0,13
Import	-0,13	-0,29	-0,51	-1,41
BNP Fastlands-Norge	0,05	0,10	0,12	-0,20
Sysselsetting	0,02	0,05	0,08	0,08
Arbeidsledighetsrate, prosentpoeng	-0,01	-0,03	-0,04	-0,03
Årlønn	0,09	0,20	0,32	0,35
Konsumprisindeksen	0,22	0,45	0,71	1,41
Boligpriser	0,05	0,15	0,15	-3,37
Importveid valutakurs	0,04	0,07	0,12	1,00
Pengemarkedsrente, prosentpoeng	0,03	0,07	0,13	0,18

Box 2.2. Men hva hvis... – Noen følsomhetsberegninger

Prognosene i denne konjunkturrapporten er som alle andre prognosenter forbundet med usikkerhet.¹ Usikkerheten kan tilbakeføres til i hvilken grad vår modell, KVARTS, fanger opp de viktigste mekanismene i økonomien, og i hvilken grad størrelser modellen ikke fastlegger, men som er viktige for utviklingen, anslås riktig. I denne boksen presenteres flere stiliserte virkningsberegninger som blant annet kan kaste lys over utviklingen framover under alternative utviklingstrekk for noen sentrale størrelser knyttet til blant annet økonomisk politikk og utviklingen i utlandet.

Virkningsberegningene er konstruert slik at de i hovedsak er ekspansive, og impulsene/virkningene er stort sett i samme størrelsесorden. Virkningene er i stor grad symmetriske, slik fortregnene kan snus for å finne virkningene av en motsatt, eller kontraktiv utvikling sammenliknet med prognosebanen. Ved å kombinere flere av virkningsberegningene kan man få fram konsistente prognoser baser på alternative forutsetninger.

Alle beregningene er konstante prosentvis endringer fra prognosebanen med unntak av renteendringen som er fast i prosentpoeng. Skiftene gjøres fra og med 1. kvartal 2018. Finanspolitikken forutsettes upåvirket utover det som eksplisitt endres.

Alle skiftene er gjort i to varianter, én hvor rente og valutakurs ikke responerer og én hvor de responerer på endringene i økonomien sammenliknet med prognosebanen. Årsaken til dette er todelt: Pengepolitikken skal motvirke forstyrrelser i økonomien og hvis man ønsker å forstå økonomiens virkemåte, kan det være nyttig ikke å ha med slike stabilisende mekanismer. Rente og valutakurs kan bestemmes av modellen, men rentesettingen er i likhet med finanspolitikken noe fundamentalt annerledes enn forhold

som er direkte markedsbestemt som summen av mange enkeltaktørers atferd. Norges Banks rentesetting har endret seg over tid og forskriften knyttet til pengepolitikken er for tiden under revisjon, slik at tallfestingen av atferden fremstår som spesielt usikker. Valutakursresponser er også noe av det mer usikre å tallfeste samtidig som det åpenbart henger nøye sammen med forhold knyttet til renta.

De to første følsomhetsberegningene er endrede forutsetninger for nettopp rente og valutakurs. Valutakursskiften alene kan i stor grad betraktes som en følsomhetsberegning med bakgrunn i usikkerhet rundt hvordan kronekursen faktisk bestemmes. Valutakursen er en viktig størrelse for den økonomiske utviklingen og påvirker aktiviteten i økonomien gjennom effektene på den kostnadsmessige konkurranseevnen som igjen påvirker eksport og import ettersom det tar lang tid før en endring i kronekursen slår fullt ut i tilsvarende endringer i alle priser. En kronevekkelse leder til prisøkninger som overstiger økningen i lønna som fører til at husholdningenes realdisponibele inntekt blir redusert noe som trekker konsumet ned. Bedringen i utenriksøkonomien dominerer imidlertid slik at BNP øker. Dermed øker sysselsettingen og dette forsterkes av at arbeidskraft blir relativt billigere enn andre produksjonsfaktorer ettersom deres priser kommer raskere opp enn lønningene. Økt inflasjon og lavere ledighet blir delvis motvirket av økt rente og dermed dempes den ekspansive virkningen av kronevekkelsen.

Renteendringer har store direkte effekter på både konsum og investeringer. Husholdningene har større gjeld enn fordringer som direkte påvirkes av renteendringer. Lavere renter vil gjøre både konsum i dag billigere og brukerprisen på kapital går ned. Høyere boligpriser virker også stimulerende på konsumet. De ekspansive effektene forsterkes av virkningene gjennom valutakursen som svekkes.

Tabell 1. Virkninger forutsatt uendret rente og valutakurs (der de ikke eksplisitt er endret) som prosentvis avvik fra prognosebanen der ikke annet framgår

	10 pst. svekket krone			1 pst. poeng redusert rente			1 pst. økt off. kjøp til konsumformål			5 pst. økte off.invest.			Skattelette, tilsvarende 1 pst. av off.konsum			6 pst. økt oljeinvest.			5 pst. økt etterspørsel verdensmarked					
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Konsum i husholdninger mv.	-0,46	-0,34	-0,59	0,40	1,12	1,65	0,10	0,20	0,29	0,04	0,10	0,15	0,19	0,37	0,51	0,02	0,06	0,10	0,05	0,11	0,19			
Offentlig konsum	-0,05	-0,08	-0,07	-0,02	-0,06	-0,10	0,99	0,99	0,98	0,02	0,11	0,18	-0,01	-0,02	-0,03	-0,01	-0,02	-0,02	-0,03	-0,03	-0,04			
Investeringer i fast kapital	0,75	1,14	0,87	0,40	1,01	1,64	0,05	0,12	0,19	1,27	1,31	1,36	0,01	0,08	0,23	1,17	1,25	1,29	0,09	0,14	0,23			
Utvinning og rørtransport	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	6,00	6,00	6,00	0,00	0,00	0,00			
Fastlandsnæringer	2,31	3,48	2,73	1,25	2,74	3,41	0,15	0,30	0,29	0,34	0,45	0,48	0,03	0,08	0,17	0,11	0,21	0,25	0,28	0,38	0,53			
Bolig	0,03	-0,05	-0,28	0,01	0,42	2,09	0,01	0,10	0,38	-0,00	0,02	0,13	0,01	0,22	0,76	0,00	0,02	0,10	0,00	0,05	0,20			
Offentlig forvaltning	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	5,00	5,00	5,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
Tradisjonell eksport	1,13	1,95	2,16	-0,00	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	-0,02	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	-0,00	-0,00	-0,00	-0,01	-0,01	-0,01	1,79	1,32	1,93		
Import	-0,37	-0,17	-0,37	0,35	0,92	1,36	0,18	0,26	0,33	0,32	0,37	0,41	0,12	0,24	0,35	0,44	0,48	0,51	0,59	0,61	0,82			
BNP Fastlands-Norge	0,39	0,70	0,64	0,18	0,49	0,75	0,27	0,31	0,34	0,25	0,30	0,34	0,05	0,12	0,18	0,16	0,19	0,20	0,36	0,28	0,43			
Sysselsetting	0,31	0,57	0,65	0,05	0,16	0,29	0,31	0,33	0,34	0,10	0,14	0,16	0,01	0,03	0,06	0,05	0,09	0,11	0,10	0,14	0,19			
Arbeidsstyrke	0,10	0,29	0,36	0,01	0,07	0,14	0,13	0,20	0,19	0,04	0,08	0,09	0,00	0,01	0,03	0,02	0,05	0,06	0,03	0,08	0,09			
Arbeidsledighetsrate, pst.p.	-0,21	-0,28	-0,31	-0,04	-0,09	-0,15	-0,19	-0,14	-0,16	-0,06	-0,06	-0,08	-0,01	-0,02	-0,03	-0,04	-0,04	-0,05	-0,07	-0,05	-0,10			
Årlønn	0,73	1,18	1,61	-0,01	0,02	0,06	0,19	0,20	0,29	0,05	0,07	0,12	0,01	0,02	0,04	0,03	0,05	0,08	0,07	0,12	0,22			
Konsumprisindeksen	1,34	1,77	2,15	-0,08	-0,15	-0,26	0,03	0,04	0,06	0,00	-0,00	0,00	0,01	0,02	-0,00	-0,00	0,00	-0,02	-0,00	-0,02	-0,00			
Diponibel realinntekt i husholdningene	-1,06	-0,80	-0,72	1,02	1,50	1,68	0,30	0,32	0,38	0,14	0,18	0,22	0,60	0,63	0,66	0,08	0,11	0,15	0,19	0,20	0,33			
Boligpriser	0,25	0,24	0,57	0,41	2,94	6,33	0,15	0,55	1,00	0,06	0,23	0,46	0,28	1,04	1,81	0,03	0,14	0,29	0,05	0,28	0,59			
Importveid valutakurs	10,00	10,00	10,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,01	0,08	0,13			
Pengemarkedsrente, pst.p.	0,00	0,00	0,00	-1,00	-1,00	-1,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00			
Offentlig budsjettbalanse, mrd. kr.	18,68	33,40	36,44	-1,36	3,11	7,81	-5,49	-5,11	-5,41	-6,24	-6,44	-7,09	-8,16	-7,86	-7,54	1,08	1,20	1,17	3,53	3,49	5,49			

Det er tre skift som illustrerer effekten av ulike finanspolitiske tiltak. Økt offentlig konsum gjennom en proporsjonal økning i kjøp fra næringslivet tillegg til økt offentlig sysselsetting fører til markert og rask økning i BNP og samlet sysselsetting. Den økte offentlige sysselsettingen bidrar til umiddelbar økning i produksjonen og verdiskapningen i offentlig forvaltning, og det er ingen former for lekkasjer – ingen direkte leveranser fra utlandet knyttet til dette og det forutsettes at det ikke er noen tregheter i pengebruken i form av sparing eller midlertidige produktivitetsgevinster som reduserer effektene på sysselsettingen. Derimot er det en importlekkasje knyttet til økningen i konsumet som kommer fra mer kjøp av produktinnsats og direkte konsumtjenester fra markedsrettet sektor. Økningen i leveransene fra norsk næringsliv vil også medføre en midlertidig produktivitetsvekst gjennom en mer intensiv bruk av ressursene før innsatsfaktorene er tilpasset den alternative aktivitetsbanen. Virkningene dempes av svekket kostnadsmessig konkurransesevne som svekker eksporten og øker importtilbøyeligheten. Den initiale impulsen i dette skiftet er en økning i offentlige kjøp (inkludert arbeidskraftskostnader) på knappe 9,5 milliarder 2017-kroner.

Virkningen av en tilsvarende øking i offentlige investeringer på sysselsettingen er betydelig mindre, men forskjellene reduseres over tid. BNP vokser også litt mindre på kort sikt, men litt mer i det andre og tredje året. Den litt mindre økningen i sysselsettingen bidrar til at den kostnadsmessige konkurransesenvnen svekkes mindre, noe som trekker i retning av større BNP-effekt. I tillegg vil de offentlige investeringene avleire seg i økt kapitalslit som per definisjon registreres som verdiskapning og offentlig konsum.

Et tilsvarende beløp brukt på generell personskattelette gir klart mindre effekter på BNP og sysselsetting, og spesielt på

kort sikt. I det tredje året er effektene mer like. Virkningen på konsumet i husholdningene er her klart størst av de tre finanspolitiske instrumentene, og med skattelette vil de negative konkurranseseffektene være ubetydelige.

Målt i faste priser tilsvarer en økning i petroleumsnæringerens investeringer på 6 prosent en 5 prosents økning i offentlige investeringer. Virkningene er kvalitativt ganske like, men effekten er klart mindre. Årsaken ligger i at importandelen i petroleumsinvesteringer er veldig mye større enn for offentlige investeringer, se oversikten over importandeler i Økonomiske analyser 1/2017. Det er også forutsatt at petroleumsproduksjonen ikke påvirkes av de økte investeringene innen beregningshorisonten på tre år slik at det her ikke er noen direkte effekter fra tilbuddssiden. Dette kan oppfattes som rimelig realistisk med ett treårig perspektiv, men ikke så mye lenger.

En betydelig usikkerhetsfaktor i norsk økonomi er impulsene fra utlandet. De kommer på flere ulike måter og vi har her sett på etterspørslsen på norske eksportmarkeder. En økning i etterspørslsen på verdensmarkedet på 5 prosent vil ganske raskt slå ut i økt eksport og økt norsk produksjon. Økningen i BNP første år ville tilsvart en økning i offentlige investeringer på om lag 7,5 prosent. Verdiskapingen øker mye mindre enn eksporten, ettersom importen også øker klart. Det er generelt direkte og indirekte en god del import i produktinnsatsen som går med i produksjonen av den økte eksporten og dette demper førsterudeeffektene og dermed hele ekspansjonen.

¹ Se for øvrig avsnitt 2.12 i Økonomiske analyser 1/2017 for hvordan usikkerheten i våre prognosene kan bedømmes ut i fra feilene vi har gjort i tidligere prognosene.

Tabell 2. Virkninger med rente- og valutakursrespons (der de ikke eksplisitt er endret) som prosentvis avvik fra prognosebanen der ikke annet framgår

	10 pst. svekket krone			1 pst. poeng redusert rente			1 pst. økt off. kjøp til konsumformål			5 pst. økt i off.invest.			Skattelette, tilsvarende 1 pst. av off.konsum			6 pst. økt oljeinvest.			5 pst. økt etterspørsel verdensmarked		
	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020	2018	2019	2020
Konsum i husholdninger mv.	-0,70	-1,74	-2,83	0,19	0,98	1,40	0,09	0,15	0,21	0,04	0,09	0,13	0,19	0,37	0,50	0,02	0,06	0,09	0,05	0,11	0,18
Offentlig konsum	-0,04	-0,00	0,06	-0,05	-0,10	-0,13	0,99	0,99	0,99	0,02	0,11	0,18	-0,01	-0,02	-0,03	-0,01	-0,02	-0,02	-0,03	-0,03	-0,04
Investeringer i fast kapital	0,50	-0,18	-1,25	0,74	1,50	1,95	0,04	0,05	0,08	1,26	1,30	1,33	0,01	0,08	0,22	1,17	1,24	1,28	0,09	0,13	0,20
Utvinning og rørtransport	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	6,00	6,00	6,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Fastlandsnæringer	1,52	-0,28	-2,12	2,29	4,25	4,41	0,11	0,08	0,03	0,33	0,41	0,41	0,03	0,07	0,12	0,11	0,19	0,21	0,29	0,37	0,45
Bolig	0,02	-0,34	-2,31	0,02	0,40	1,95	0,01	0,10	0,31	-0,00	0,02	0,12	0,01	0,22	0,76	0,00	0,02	0,09	0,00	0,05	0,20
Offentlig forvaltning	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	5,00	5,00	5,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Tradisjonell eksport	1,13	1,96	2,17	0,51	0,83	0,82	-0,02	-0,05	-0,07	-0,01	-0,02	-0,03	-0,00	-0,01	-0,01	-0,01	-0,01	-0,02	1,79	1,31	1,91
Import	-0,60	-1,34	-2,19	0,17	0,85	1,20	0,18	0,22	0,27	0,32	0,36	0,39	0,12	0,24	0,35	0,44	0,47	0,50	0,59	0,62	0,81
BNP Fastlands-Norge	0,28	0,08	-0,36	0,36	0,79	0,99	0,26	0,27	0,29	0,25	0,29	0,32	0,05	0,11	0,18	0,16	0,18	0,20	0,37	0,27	0,42
Sysselsetting	0,28	0,38	0,28	0,19	0,41	0,54	0,31	0,32	0,31	0,10	0,13	0,16	0,01	0,03	0,06	0,05	0,08	0,10	0,11	0,13	0,18
Arbeidsstyrke	0,10	0,22	0,17	0,05	0,20	0,29	0,13	0,19	0,18	0,04	0,07	0,08	0,00	0,01	0,03	0,02	0,05	0,05	0,03	0,08	0,09
Arbeidsledighetsrate, pst.p.	-0,19	-0,17	-0,11	-0,14	-0,21	-0,26	-0,19	-0,13	-0,14	-0,06	-0,06	-0,07	-0,01	-0,02	-0,03	-0,04	-0,04	-0,05	-0,07	-0,05	-0,09
Årslønn	0,74	1,17	1,54	0,32	0,53	0,69	0,18	0,18	0,26	0,05	0,07	0,11	0,01	0,02	0,04	0,03	0,05	0,08	0,07	0,12	0,21
Konsumprisindeksen	1,41	1,97	2,48	0,53	0,58	0,55	0,02	0,01	0,02	-0,00	-0,01	-0,01	0,00	0,00	0,01	-0,00	-0,01	-0,00	-0,02	-0,01	-0,00
Diponibel realinntekt i husholdningene	-1,83	-3,11	-3,17	0,53	1,17	1,43	0,29	0,26	0,29	0,14	0,16	0,20	0,60	0,62	0,64	0,08	0,11	0,13	0,19	0,20	0,31
Boligpriser	0,06	-2,56	-7,02	0,53	3,02	6,55	0,14	0,45	0,69	0,06	0,22	0,40	0,28	1,04	1,78	0,03	0,14	0,26	0,05	0,28	0,56
Importveid valutakurs	10,00	10,00	10,00	4,49	4,03	3,45	-0,14	-0,21	-0,23	-0,02	-0,05	-0,08	-0,00	-0,03	-0,05	-0,00	-0,04	-0,06	0,04	0,01	0,01
Pengemarkedsrente, pst.p.	0,94	1,65	1,52	-1,00	-1,00	-1,00	0,04	0,06	0,08	0,01	0,01	0,02	0,00	0,01	0,02	-0,00	0,01	0,01	-0,01	0,01	0,03
Offentlig budsjettbalanse, mrd. kr.	20,30	31,70	27,27	7,07	17,27	21,11	-5,63	-5,82	-6,49	-6,26	-6,59	-7,38	-8,17	-7,91	-7,70	1,09	1,13	0,98	3,56	3,45	5,16

Tabell 2.5. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2015 priser. Millioner kroner

	Ujustert					Sesongjustert				
	2015	2016	15.3	15.4	16.1	16.2	16.3	16.4	17.1	17.2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	1 353 723	1 374 049	339 854	341 572	342 468	342 206	343 934	346 166	348 216	351 857
Konsum i husholdninger	1 281 171	1 300 106	321 610	323 123	324 688	323 487	325 093	327 549	329 594	333 611
Varekonsum	592 469	591 644	149 185	148 850	148 964	147 772	147 497	148 485	148 947	150 979
Tjenestekonsum	621 993	641 123	156 066	157 302	158 477	159 196	161 096	162 018	163 395	164 683
Husholdningenes kjøp i utlandet	106 006	109 815	26 526	26 886	27 413	27 125	27 735	27 460	27 312	28 056
Utlendingers kjøp i Norge	-39 297	-42 476	-10 167	-9 915	-10 166	-10 606	-11 234	-10 414	-10 061	-10 107
Konsum i ideelle organisasjoner	72 552	73 943	18 245	18 449	17 780	18 719	18 841	18 618	18 622	18 246
Konsum i offentlig forvaltning	729 267	744 879	183 098	183 228	184 914	186 292	186 682	187 026	188 460	189 193
Konsum i statsforvaltningen	368 749	377 099	92 315	92 562	94 026	94 232	94 460	94 418	95 041	95 098
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	325 138	333 553	81 409	81 612	83 066	83 318	83 624	83 583	84 201	84 453
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	43 611	43 546	10 906	10 950	10 961	10 914	10 836	10 835	10 840	10 645
Konsum i kommuneforvaltningen	360 518	367 780	90 783	90 666	90 888	92 060	92 222	92 608	93 419	94 096
Bruttoinvestering i fast realkapital	741 413	739 701	184 832	183 609	180 156	182 085	189 377	187 543	186 356	192 263
Utvinning og rørtransport	201 658	167 624	48 790	46 717	42 877	41 832	41 673	41 305	41 672	42 433
Utenriks sjøfart	-867	-1 698	-532	-378	147	-634	-486	-679	-1487	-233
Fastlands-Norge	540 622	573 776	136 573	137 271	137 132	140 887	148 191	146 917	146 171	150 063
Næringer	223 056	232 305	54 645	55 861	55 786	57 183	59 344	60 000	59 512	59 059
Tjenester tilknyttet utvinning	4 785	2 010	909	748	891	387	234	498	1057	575
Andre tjenester	131 832	138 859	31 623	33 282	32 406	35 044	36 122	35 395	35 770	37 617
Industri og bergverk	31 262	33 794	8 183	8 019	8 475	8 113	8 240	8 965	7 952	6 929
Annен vareproduksjon	55 177	57 642	13 930	13 813	14 015	13 640	14 749	15 142	14 733	13 937
Boliger (husholdninger)	165 708	180 689	41 787	42 884	42 764	44 390	45 616	46 905	48 077	48 941
Offentlig forvaltning	151 858	160 783	40 141	38 525	38 582	39 314	43 231	40 011	38 582	42 064
Bruttoinvestering i verdigenstander	348	358	84	90	87	92	85	94	94	90
Lagerendring og statistiske avvik	117 955	162 323	23 211	28 641	47 482	43 225	32 590	39 664	52 639	47 292
Bruttoinvestering i alt	859 716	902 382	208 043	212 250	227 638	225 310	221 968	227 207	238 996	239 556
Innenlandske sluttanvendelse	2 942 706	3 021 310	730 995	737 050	755 020	753 808	752 584	760 399	775 671	780 606
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (eksl. lagerendring)	2 623 612	2 692 704	659 526	662 071	664 514	669 385	678 807	680 109	682 847	691 113
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	881 125	905 662	223 239	221 753	223 496	225 605	229 913	227 037	227 042	231 258
Eksport i alt	1 176 078	1 154 856	305 307	296 578	289 596	284 945	288 579	291 899	289 153	292 144
Tradisjonelle varer	374 196	343 695	93 971	92 988	88 874	87 572	87 290	80 895	85 720	88 309
Råolje og naturgass	445 209	464 491	120 195	112 194	116 623	114 034	115 464	117 735	117 579	120 278
Skip, plattformer og fly	11 508	16 755	3 087	2 916	2 058	2 733	2 927	9 023	7 294	2 266
Tjenester	345 165	329 914	88 053	88 480	82 041	80 606	82 899	84 247	78 560	81 291
Samlet sluttanvendelse	4 118 784	4 176 166	1 036 302	1 033 628	1 044 617	1 038 753	1 041 163	1 052 298	1 064 825	1 072 750
Import i alt	1 000 668	1 024 017	246 691	254 223	256 251	251 589	257 907	259 235	270 346	269 191
Tradisjonelle varer	587 771	585 418	144 200	148 437	146 452	143 645	147 063	148 235	155 219	152 376
Råolje og naturgass	10 908	9 793	2 387	2 854	3 007	2 238	2 603	1 950	2 658	3 507
Skip, plattformer og fly	34 895	44 122	8 583	7 478	9 195	10 746	12 056	12 143	14 747	11 906
Tjenester	367 094	384 685	91 522	95 454	97 597	94 959	96 186	96 907	97 722	101 402
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	3 118 116	3 152 149	789 611	779 405	788 366	787 164	783 256	793 063	794 479	803 559
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	2 621 032	2 646 221	657 113	656 497	658 872	661 490	662 004	663 715	668 076	672 452
Oljevirksomhet og utenriks sjøfart	497 084	505 929	132 498	122 907	129 494	125 675	121 252	129 348	126 402	131 107
Fastlands-Norge (basisverdi)	2 278 422	2 295 067	571 199	569 827	572 046	573 522	574 190	575 522	578 988	582 248
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 711 838	1 715 599	429 341	426 934	427 943	428 932	429 002	429 929	432 385	435 081
Industri og bergverk	219 267	210 218	54 328	53 345	53 462	52 758	52 085	52 315	52 738	52 894
Annен vareproduksjon	276 957	284 358	70 477	68 952	71 317	70 601	70 953	71 465	72 076	72 696
Tjenester inkl. boligtjenester	1 215 614	1 221 022	304 536	304 637	303 164	305 574	305 964	306 148	307 571	309 491
Offentlig forvaltning	566 584	579 468	141 859	142 893	144 103	144 589	145 187	145 593	146 604	147 167
Produktavgifter og -subsider	342 610	351 154	85 914	86 670	86 826	87 968	87 814	88 193	89 088	90 203

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.6. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Faste 2015-priser. Prosentvis endring fra foregående kvartal

	Ujustert		Sesongjustert							
	2015	2016	15.3	15.4	16.1	16.2	16.3	16.4	17.1	17.2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	2,6	1,5	0,2	0,5	0,3	-0,1	0,5	0,6	0,6	1,0
Konsum i husholdninger	2,3	1,5	0,2	0,5	0,5	-0,4	0,5	0,8	0,6	1,2
Varekonsum	1,2	-0,1	-0,3	-0,2	0,1	-0,8	-0,2	0,7	0,3	1,4
Tjenestekonsum	3,9	3,1	0,7	0,8	0,7	0,5	1,2	0,6	0,9	0,8
Husholdningenes kjøp i utlandet	1,5	3,6	0,9	1,4	2,0	-1,1	2,2	-1,0	-0,5	2,7
Utlendingers kjøp i Norge	9,8	8,1	4,0	-2,5	2,5	4,3	5,9	-7,3	-3,4	0,5
Konsum i ideelle organisasjoner	9,0	1,9	1,3	1,1	-3,6	5,3	0,7	-1,2	0,0	-2,0
Konsum i offentlig forvaltning	2,4	2,1	0,6	0,1	0,9	0,7	0,2	0,2	0,8	0,4
Konsum i statsforvaltningen	3,1	2,3	0,3	0,3	1,6	0,2	0,2	0,0	0,7	0,1
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	3,1	2,6	0,3	0,2	1,8	0,3	0,4	0,0	0,7	0,3
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	3,5	-0,1	-0,1	0,4	0,1	-0,4	-0,7	0,0	0,0	-1,8
Konsum i kommuneforvaltningen	1,6	2,0	0,9	-0,1	0,2	1,3	0,2	0,4	0,9	0,7
Bruttoinvestering i fast realkapital	-4,0	-0,2	-1,0	-0,7	-1,9	1,1	4,0	-1,0	-0,6	3,2
Utvinning og rørtransport	-12,2	-16,9	-6,6	-4,3	-8,2	-2,4	-0,4	-0,9	0,9	1,8
Utenriks sjøfart	-232,6	95,9	659,4	-28,8	-138,9	-530,5	-23,3	39,7	119,0	-84,3
Fastlands-Norge	-0,2	6,1	1,6	0,5	-0,1	2,7	5,2	-0,9	-0,5	2,7
Næringer	-2,8	4,1	-4,9	2,2	-0,1	2,5	3,8	1,1	-0,8	-0,8
Tjenester tilknyttet utvinning	3,8	-58,0	-44,9	-17,7	19,1	-56,6	-39,6	113,0	112,3	-45,6
Andre tjenester	-5,1	5,3	-8,1	5,2	-2,6	8,1	3,1	-2,0	1,1	5,2
Industri og bergverk	-11,9	8,1	7,1	-2,0	5,7	-4,3	1,6	8,8	-11,3	-12,9
Annен vareproduksjon	9,5	4,5	1,0	-0,8	1,5	-2,7	8,1	2,7	-2,7	-5,4
Boliger (husholdninger)	3,2	9,0	1,6	2,6	-0,3	3,8	2,8	2,8	2,5	1,8
Offentlig forvaltning	0,2	5,9	11,9	-4,0	0,1	1,9	10,0	-7,4	-3,6	9,0
Bruttoinvestering i verdijenstander	-14,1	2,8	-1,3	7,1	-2,9	5,0	-7,7	10,6	0,4	-4,0
Lagerendring og statistiske avvik	-16,8	37,6	-26,1	23,4	65,8	-9,0	-24,6	21,7	32,7	-10,2
Bruttoinvestering i alt	-5,9	5,0	-4,6	2,0	7,2	-1,0	-1,5	2,4	5,2	0,2
Innenlands sluttanvendelse	-0,1	2,7	-1,1	0,8	2,4	-0,2	-0,2	1,0	2,0	0,6
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (eksl. lagerendring)	2,0	2,6	0,6	0,4	0,4	0,7	1,4	0,2	0,4	1,2
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	2,0	2,8	2,5	-0,7	0,8	0,9	1,9	-1,3	0,0	1,9
Eksport i alt	4,7	-1,8	6,4	-2,9	-2,4	-1,6	1,3	1,2	-0,9	1,0
Tradisjonelle varer	6,9	-8,2	-0,4	-1,0	-4,4	-1,5	-0,3	-7,3	6,0	3,0
Råolje og naturgass	2,1	4,3	13,0	-6,7	3,9	-2,2	1,3	2,0	-0,1	2,3
Skip, plattformer og fly	0,0	45,6	23,3	-5,5	-29,4	32,8	7,1	208,3	-19,2	-68,9
Tjenester	7,1	-4,4	5,0	0,5	-7,3	-1,7	2,8	1,6	-6,8	3,5
Samlet sluttanvendelse	1,4	1,4	1,0	-0,3	1,1	-0,6	0,2	1,1	1,2	0,7
Import i alt	1,6	2,3	-0,7	3,1	0,8	-1,8	2,5	0,5	4,3	-0,4
Tradisjonelle varer	3,2	-0,4	-1,6	2,9	-1,3	-1,9	2,4	0,8	4,7	-1,8
Råolje og naturgass	-0,1	-10,2	-11,4	19,6	5,4	-25,6	16,3	-25,1	36,3	31,9
Skip, plattformer og fly	-6,7	26,4	-8,0	-12,9	23,0	16,9	12,2	0,7	21,4	-19,3
Tjenester	0,1	4,8	1,9	4,3	2,2	-2,7	1,3	0,8	0,8	3,8
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	2,0	1,1	1,5	-1,3	1,1	-0,2	-0,5	1,3	0,2	1,1
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	1,4	1,0	0,3	-0,1	0,4	0,4	0,1	0,3	0,7	0,7
Oljeverksamhet og utenriks sjøfart	4,3	1,8	8,3	-7,2	5,4	-2,9	-3,5	6,7	-2,3	3,7
Fastlands-Norge (basisverdi)	1,3	0,7	0,2	-0,2	0,4	0,3	0,1	0,2	0,6	0,6
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	0,9	0,2	0,1	-0,6	0,2	0,2	0,0	0,2	0,6	0,6
Industri og bergverk	-4,6	-4,1	-2,3	-1,8	0,2	-1,3	-1,3	0,4	0,8	0,3
Annen vareproduksjon	0,9	2,7	1,3	-2,2	3,4	-1,0	0,5	0,7	0,9	0,9
Tjenester inkl. boligtjenester	2,0	0,4	0,2	0,0	-0,5	0,8	0,1	0,1	0,5	0,6
Offentlig forvaltning	2,3	2,3	0,5	0,7	0,8	0,3	0,4	0,3	0,7	0,4
Produktavgifter og -subsider	2,3	2,5	0,9	0,9	0,2	1,3	-0,2	0,4	1,0	1,3

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.7. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindeks. 2015=100

	Ujustert		Sesongjustert							
	2015	2016	15.3	15.4	16.1	16.2	16.3	16.4	17.1	17.2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	100,0	103,2	99,7	101,1	102,2	103,4	103,2	103,6	104,2	105,1
Konsum i offentlig forvaltning	100,0	101,7	100,2	101,0	100,8	100,2	101,4	104,6	105,4	104,4
Bruttoinvestering i fast kapital	100,0	101,5	98,9	101,6	100,8	101,9	101,3	101,6	101,3	103,1
Fastlands-Norge	100,0	102,4	100,3	101,5	101,1	102,1	102,6	103,3	103,5	105,0
Innenlandsk sluttanvendelse	100,0	102,3	100,1	100,2	101,6	101,6	102,5	103,2	103,4	104,0
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	100,0	102,6	100,0	101,1	101,6	102,2	102,6	103,8	104,4	104,9
Eksport i alt	100,0	92,1	99,7	96,1	88,6	91,9	91,6	96,0	100,5	97,0
Tradisjonelle varer	100,0	103,5	100,2	100,4	99,2	103,5	104,2	106,6	107,8	108,2
Samlet sluttanvendelse	100,0	99,5	100,0	99,1	98,0	98,9	99,5	101,2	102,6	102,1
Import i alt	100,0	101,3	100,4	101,7	101,9	101,3	101,2	101,4	101,9	104,9
Tradisjonelle varer	100,0	101,4	100,3	101,5	101,2	101,6	101,3	101,8	102,8	108,0
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	100,0	98,9	99,8	98,2	96,7	98,2	98,9	101,2	102,9	101,1
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	100,0	102,7	100,3	99,8	101,0	102,1	103,0	104,1	104,1	103,3

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Tabell 2.8. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Sesongjustert. Prisindeks. Prosentvis endring fra foregående kvartal

	Ujustert		Sesongjustert							
	2015	2016	15.3	15.4	16.1	16.2	16.3	16.4	17.1	17.2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	2,4	3,2	0,8	1,4	1,1	1,2	-0,2	0,4	0,6	0,9
Konsum i offentlig forvaltning	3,0	1,7	0,9	0,9	-0,2	-0,6	1,3	3,1	0,7	-0,9
Bruttoinvestering i fast kapital	3,0	1,5	-1,4	2,8	-0,8	1,1	-0,5	0,3	-0,3	1,8
Fastlands-Norge	3,5	2,4	0,7	1,2	-0,3	1,0	0,5	0,7	0,2	1,4
Innenlandsk sluttanvendelse	2,8	2,3	0,0	0,1	1,3	0,0	0,9	0,7	0,2	0,5
Etterspørsel fra Fastlands-Norge	2,8	2,6	0,8	1,2	0,4	0,6	0,3	1,2	0,5	0,5
Eksport i alt	-8,0	-7,9	-2,8	-3,6	-7,8	3,6	-0,3	4,8	4,7	-3,5
Tradisjonelle varer	2,0	3,5	1,4	0,2	-1,3	4,4	0,6	2,3	1,2	0,3
Samlet sluttanvendelse	-0,5	-0,5	-0,8	-0,9	-1,1	1,0	0,5	1,8	1,4	-0,5
Import i alt	5,1	1,3	1,5	1,2	0,2	-0,5	-0,1	0,2	0,4	2,9
Tradisjonelle varer	4,7	1,4	1,1	1,2	-0,3	0,4	-0,3	0,5	0,9	5,1
Bruttonasjonalprodukt (markedsverdi)	-2,8	-1,1	-1,5	-1,6	-1,5	1,5	0,7	2,3	1,7	-1,7
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge (markedsverdi)	1,8	2,7	0,0	-0,5	1,2	1,1	0,9	1,0	0,0	-0,7

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Temabokser i Konjunkturtendensene. 2011-2017

ØA 2/2017

- Nye nasjonalregskapskonvensjoner knyttet til multi-nasjonale selskaper, 8
- Utviklingen i oljemarkedet, 12
- Hvordan påvirkes prognosene av en mer positiv utvikling i boligmarkedet? 20

ØA 1/2017

- Effekter av høyere oljepris, 19
- Importveid kronekurs og industriens effektive kronekurs, 20
- Importandeler, 26
- Over 45000 færre sysselsatte knyttet til petroleumsnæringen siden 2013, 28
- Sammensestningseffekter mellom næringer trekker ned veksten i gjennomsnittlig årslønn med 0,3 prosentpoeng i 2016, 32

ØA 5/2016

- Implikasjoner av en lavere oljepris, 21
- Har vi en boble i boligmarkedet? 24-25

ØA 4/2016

- Usikkerhet om boligprisutviklingen, 24-25

ØA 2/2016

- Virkninger av rentefallet på norsk økonomi 2012-2016, 20
- Sysselsetting knyttet til petroleumsnæringen, 26

ØA 1/2016

- Importveid kronekurs og industriens effektive kronekurs, 23
- Effekter av økte oljeinvesteringer, 26
- Betydningen for norsk økonomi av fallet i internasjonale aksjekurser, 28
- Importandeler, 30
- Forutsetninger knyttet til asylsøkere, 34
- Inflasjonsgjennomslag av valutakursendringer, 37

ØA 4/2015

- Økningen i antall asylsøkere og norsk økonomi 2015-2018, 20-21

ØA 3/2015

- Betydningen av valutakursutviklingen for norsk økonomi, 20
- Virkninger av lavere petroleumsinvesteringer, 23
- Hva er sannsynligheten for at arbeidsledigheten blir høyere enn 5 prosent? 28

ØA 2/2015

- Virkninger av nedgangen i petroleumsinvesteringene, 24
- Hvorfor er økningen i ledighet større enn registrert i NAV? 26

ØA 1/2015

- Omstillinger etter oljeprisfallet, 18
- Importveid kronekurs og industriens effektive kronekurs, 21
- Direkte og indirekte importandeler, 27
- Virkningen av et større fall i oljeinvesteringene, 30
- Sysselsetting knyttet til petroleumsinvesteringene, 32
- Virkninger av økningen i arbeidsledighet, 35

ØA 6/2014

- Virkninger av lavere oljepris, 17
- Effekter av ulike motkonjunkturtiltak, 26-27

ØA 4/2014

- Hvordan kan SSB's investeringsstatistikk brukes til prognosemål?, 19
- Effekter av en normalisering av investeringsnivået i fastlandsbedriftene, 21
- Beregning av konjunkturavvik, 23

ØA 3/2014

- Boligmarkedet er viktig for utviklingen i realøkonomien, 18-19
- To indeks for måling av konsumpriser, 26

ØA 1/2014

- Importveid kronekurs og industriens effektive kronekurs, 12
- Faktorer bak endringene i konsumet 2009-2013, 20
- Direkte og indirekte importandeler, 25
- Hvor viktige har petroleumsinvesteringene vært? 27
- Reallønn og produktivitet i industrien, 30

ØA 5/2013

- Virkningen av svakere krone på norsk økonomi, 17
- Faktorer bak utviklingen i boligprisene framover, 20-21

ØA 3/2013

- Usikkerhet om finanspolitikken, 16-17
- Effekter av fortsatt forsiktigheitsmotivert sparing, 19

ØA 1/2013

- Strengere krav til bankenes egenkapital, 18
- Virkninger av en tilstramming av kreditten til husholdningene, 21
- Direkte og indirekte importandeler, 26
- Innvandringens betydning for virkemåten til norsk økonomi, 30

ØA 6/2012

- Myk landing i boligmarkedet, 18
- Todelingen i industrien er tydelig i lønnsandelene, 25

ØA 4/2012

- Norsk oppgang: Noen faktorer bak forskjellen til konjunkturutviklingen ute, 22-23

ØA 1/2012

- Importveid kronekurs og industriens effektive kronekurs, 18
- Prognoser for renta på rammelån, 19
- Hva skal til av renteøkning for å kvele boligveksten? 21
- Direkte og indirekte importandeler, 25

ØA 6/2011

- Bankkrise - igjen? 6
- Krisetiltak rettet mot finansmarkedene, 15
- Revisjoner i husholdningenes finansielle stilling, 17

ØA 4/2011

- Europas gjeldsstruktur til besvær, 10
- Den spanske og italienske statsgjeldskrisen, 11
- Betydningen av sterkere kronekurs, 17
- Bedriftenes finansielle stilling, 27

Utvikling i befolkingens forsørgelsesrater på kommunenivå som følge av en aldrende befolkning

Tom Kornstad

Vi definerer forsørgelsesraten som antall personer som ikke forsørger seg selv ved inntektsgivende arbeid dividert med antall personer som er selvforsørget. Raten har betydning for kommuneøkonomien ved at sysselsettingsnivået påvirker både utgiftene og inntektene til den enkelte kommune. En viktig faktor bak sysselsettingsnivået, som kommunene har relativt liten kontroll over, er endringer i befolkingens aldersfordeling. Med utgangspunkt i de detaljerte befolkningsframskrivningene til Statistisk sentralbyrå beregner vi effekter på kommunenes forsørgelsesrate av at befolkningen eldes. Ikke uventet finner vi at forsørgelsesraten øker over tid, fra 1,6 i gjennomsnitt over kommunene i 2017 til 1,8 i 2040. Beregningene viser imidlertid at det er store forskjeller i utviklingen over tid mellom kommunene, og at en del kommuner som allerede har høye forsørgelsesrater i 2017 vil ha enda høyere rater i 2040. Samtidig er det en del kommuner som kommer godt ut i alle de tre årene vi gjør beregninger for. I 2040 varierer forsørgelsesraten fra om lag 1,4 til 2,3. Vi finner også at det kan være store forskjeller i forsørgelsesraten blant kommuner som geografisk sett ligger like ved hverandre.

Innledning¹

Statistisk sentralbyrå lager detaljerte framskrivninger av befolkningen på kommunenivå, og i denne artikkelen ser vi på hvordan endringer i befolkningens alderssammensetting påvirker forsørgelsesraten i kommunene. Forsørgelsesraten er i denne artikkelen definert som antall personer som ikke forsørger seg selv ved inntekt fra arbeid relativt til antall personer som forsørger seg selv, og er dermed nært knyttet til yrkesaktiviteten. Høy yrkesaktivitet og lav forsørgelsesrate i kommunene gir mindre press på det kommunale tjenestetilbudet og bidrar isolert sett til bedre kommuneøkonomi ved at utgiftene til helse- og sosialsektoren samt arbeidsmarkedstiltak mm. reduseres. Høy yrkesaktivitet er viktig også for kommunenes inntekter siden skatteinntektene er positivt korrelert med yrkesaktiviteten. Systemet med skatteutjevning i inntektsoverføringssystemet for kommunene utjenvner bare delvis disse forskjellene (<https://www.regjeringen.no/no/tema/kommuner-og-regioner/kommuneokonomi/inntektssystemet-for-kommuner-og-fylkeskommuner1/id2353961/>). Sysselsettingsnivået har dermed to effekter på kommuneøkonomien som begge trekker i samme retning, og den forventede utviklingen i sysselsettingen og forsørgelsesraten er viktig for kommunenes langsiktige planlegging. Generelt gjelder det at yrkesaktiviteten varierer med befolkningens alderssammensetning, men det er også betydelige forskjeller mellom kommunene i befolkningens yrkesaktivitet utover dette. Artikkelen

¹ Denne artikkelen er finansiert av Helse- og omsorgsdepartementet (HOD), via prosjektet «Framtidens eldre i et regionalt perspektiv». Takk til Erling Holmøy, Jørgen Modalsli og Astri Syse for mange gode kommentarer til et tidligere utkast. Takk til Astri Syse som har laget det geografiske kartet.

Tom Kornstad er forsker ved Gruppe for mikroøkonomi (tom.kornstad@ssb.no)

utnytter at vi har detaljerte befolkningsframskrivninger fram til 2040. Ved at vi har fokus på yrkesinntekt og ikke samlet inntekt, ser vi bort fra at mange personer kan forsørge seg selv ved at de mottar alderspensjon fra folketrygden og tjenestepensjon.

Fra befolkningsframskrivningene til Statistisk sentralbyrå vet vi at befolkningen eldes, men at det kan være store forskjeller fra kommune til kommune (Statistisk sentralbyrå 2015). Samtidig vet vi at det er store forskjeller i yrkesaktiviteten til ulike aldersgrupper. Barn står utenfor arbeidsmarkedet, og det gjelder i stor grad også alderspensjonister. Men også blant befolkningen i yrkesaktiv alder er det store variasjoner. Aldersgrupper som normalt er under utdanning og kvinner med små barn har typisk lavere yrkesaktivitet enn personer i 40-årene. Personer som nærmer seg pensjonsalder er en annen gruppe med lavere yrkesaktivitet enn 40-åringene. Systematiske endringer i befolkningens alderssammensetning over tid kan dermed ha betydelige konsekvenser for forsørgelsesraten i kommunene.

Selvforsørgelse kan måles på mange måter, og resultatene er sensitive for dette valget. Det er ikke tilstrekkelig å være yrkesaktiv for å kunne bli betraktet som selvforsørget, en må ha inntekt over en viss størrelse. Vi definerer selvforsørgelse som at en har yrkesinntekt større enn to og en halv ganger grunnbeløpet i folketrygden. Grensen var 218 320 kroner i 2014 og er omlag på samme nivå som grensen som brukes i Kornstad mfl. (2016) og Kornstad (2016). Disse to studiene ser på selvforsørgelse blant innvandrere og bruker satser for selvforsørgelse som i gjennomsnitt over tid er om lag 2,8 ganger grunnbeløpet i folketrygden.² Grensen

² Grunnen til at vi ikke bruker nøyaktig den samme satsen her er at satsene som ble brukt i de to ovennevnte artiklene varierte over tid målt som andel av grunnbeløpet i folketrygden.

vår på 2,5 ganger grunnbeløpet i folketrygden er derimot betydelig strengere enn den som benyttes i mange studier hvor en analyserer yrkesaktivitet, se for eksempel Bratberg mfl. (2010, 2011, 2016), og Blom (2014), hvor det legges til grunn at personen er yrkesaktiv dersom yrkesinntekten overstiger grunnbeløpet i folketrygden.

Studien vår er også relatert til studiene til Holmøy og Strøm (2012, 2017) ved at forsørgelsesraten er av betydning for velferdsstatens bærekraft på lang sikt. Imidlertid ser vi ikke på betydningen av framtidig innvandring og økonomisk integrering av disse slik det gjøres i disse studiene.

Som nevnt innledningsvis ønsker vi å se på effekter av endret alderssammensetning i befolkningen. For å bestemme utviklingen i aldersfordelingen i den enkelte kommune, utnytter vi at befolkningen regelmessig framskrives etter kjønn og alder på regionalt nivå av Statistisk sentralbyrå, siste gang i 2016 (Leknes mfl., 2016). Ifølge disse framskrivingene eldes den norske befolkningen, men det er samtidig store variasjoner mellom ulike geografiske områder. Når vi ser befolkningen under ett uavhengig av hvilken kommune de bor i, øker andelen eldre over 61 år med om lag 5 prosentpoeng for kvinner og 6 prosentpoeng for menn fra 2017 til 2040.

Beregning av forsørgelsesraten i den enkelte kommune krever opplysninger om aldersfordelingen og de tilhørende selvforsørgelsesandelene til befolkningen i kommunen. Vi antar at de alders- og kjønnsspesifikke selvforsørgelsesandelene i hhv. 2017, 2027 og 2040 er de samme som de var i de respektive kommunene i 2014. Beregningene som omfatter alle kvinner og menn uansett alder, viser at medianverdien til forsørgelsesraten i kommunene øker fra 1,5 i 2017 til 1,8 i 2040. Menn har høyere selvforsørgelsesandeler enn kvinner for alle aldersgrupper, og mennenes relativt høye selvforsørgelsesandeler bidrar til å redusere forsørgelsesraten. Det faktum at menns levealder generelt er noe lavere enn kvinnenes bidrar også til å redusere forsørgelsesraten i forhold til om mennene hadde levd like lenge som kvinnene.

Beregningene viser også at det er store forskjeller i forsørgelsesratene mellom kommunene. Den beregnede forsørgelsesraten i 2040 varierer fra 1,4 til 2,3 når vi utesluter de mest ekstreme kommunene, dvs. 5 prosent av kommunene i hver hale av fordelingen. Variasjonsbredden til forsørgelsesraten målt på denne måten øker litt fra 2017 til 2040.

Data og beregningene

Beregningene bygger på registerdata for inntekt for året 2014, data fra befolkningsregisteret med opplysninger om bostedskommune i 2014 og framskrevne befolkningsdata på kommunenivå for henholdsvis 2017, 2027 og 2040. Inntektsdataene inneholder opplysninger om samlet yrkesinntekt, definert som summen av individets

Boks 1: Logit-modellen for selvforsørgelse

En del kommuner har liten befolkning og dette gjør det vanskelig å lage gode anslag på selvforsørgelsesratene for ettårige aldersgrupper basert direkte på individdata. Ved å anta at det er fellestrek i selvforsørgelsesandelene for ulike aldergrupper på tvers av kommunene samtidig som nivået på selvforsørgelsesandelene kan variere fra kommune til kommune, kan vi estimere en (logit-) modell for andelen selvforsørgede i ulike aldergrupper. Etter at de ukjente parameterne i modellen er tallfestet basert på individdata, kan modellen brukes til å predikere sannsynligheten for å være selvforsørget til hvert enkelt individ. Siden sannsynlighetene kan tolkes som andeler, kan vi dermed tallfeste andelen personer som er selvforsørget i hver enkelt aldersgruppe i hver enkelt kommune. Som «forklарingsvariabler» i modellen bruker vi et sett med indikatorvariabler for alder, en dummyvariabel for hvert alderstrinn i intervallet 19-70 år, samt indikatorvariabler for hvilken kommune en bor i, med Trondheim som referansegruppe. Ved å kontrollere for alder tar vi hensyn til at det er systematiske forskjeller mellom ulike aldersgrupper når det gjelder selvforsørgelse. For eksempel så stiger selvforsørgelsen fram til omkring 45 års alder før den synker betydelig når en kommer i slutten av 50-årene. Indikatorvariablene for bostedskommune fanger opp at det kan være systematiske forskjeller mellom kommuner når det gjelder andelen av befolkningen som er yrkesaktiv. Ved å gjennomføre estimeringene separat for kvinner og menn, fanger vi opp at det kan være systematiske forskjeller mellom kjønnene når det gjelder graden av selvforsørgelse etter alder. Bare personer i alderen 18-70 år er inkludert i disse beregningene. I beregningene av forsørgelsesraten på kommunenivå er det dermed antatt at personer utenfor dette aldersintervallet ikke har tilstrekkelig yrkesinntekt til å kunne være selvforsørget.

Det faktum at vi har mange observasjoner for hver aldersgruppe bidrar til at estimatene på alle indikatorvariablene for alder er presist bestemt. Når det gjelder estimatene knyttet til indikatorvariablene for kommunene, så er en del av disse upresist bestemt (de er ikke statistisk signifikante med t -verdi $< 1,96$). Disse estimatene er satt lik null i beregningene av forsørgelsesraten (likning 1), og for disse kommunene er de predikerte selvforsørgelsesandelene de samme som for Trondheim. Når estimatene på dummyvariablene for kommune er sortert etter stigende størrelse, har snau 75 prosent av kommunene lavere estimat på dummyen enn Trondheim, mens for menn er tallet omkring 45 prosent.

lønnsinntekt og netto næringsinntekt, samt alder og kjønn til individet. Basert på opplysningene om individets samlede yrkesinntekt definerer vi en indikatorvariabel for det å være selvforsørget. Denne tar verdien 1 dersom individet har yrkesinntekt større enn 2,5 ganger grunnbeløpet i folketrygden (i 2014 blir dette $2,5 \cdot 87\,328 \text{ kr} = 218\,320 \text{ kr}$) mens den er lik 0 ellers. Inntektsgrensen på om lag 218 000 kroner tilsvarer femti prosent av grunnlønnen til sykepleiere ifølge statistikk fra Kommunenes sentralforbund (TBSK-rapport 22. februar 2016, tabell 3.4.5a). Ved å sette inntektsgrensen så høy som vi faktisk gjør, innebærer det at en røft regnet må arbeide minst femti prosent av full stilling for å være definert som selvforsørget.

Basert på definisjonen av selvforsørgelse estimerer vi en (logit-) modell for selvforsørgelse, separat for kvinner

og menn, se separat tekstboks. Som det framgår av tekstboksen kan den estimerte modellen brukes til å beregne andelen personer som er selvforsørget i de ulike aldersgruppene. (Vi ser nå bort fra kommunedimensjonen for å forenkle framstillingen.) Dersom vi kjenner befolkningsstørrelsen i aldersgruppen, er det lett fram å beregne antall personer som er selvforsørget, og antall personer som ikke er det. Dermed kan vi beregne forsørgelsesraten, som er den sentrale størrelsen i denne analysen. Forsørgelsesraten for aldergruppe j (Q_j) er definert som

$$1) \quad Q_j = \frac{\text{antall personer som ikke er selvforsørget}_j}{\text{antall personer som er selvforsørget}_j}$$

I beregningene som seinere presenteres, ser vi på to aldersgrupper. Den ene er alle personer i Norge, den andre er alle voksne personer, det vil si at vi har utelatt barn yngre enn 19 år.

I beregningene som vi senere skal se på, tenker vi oss at fordelingen til selvforsørgelsesandelen i de ulike kommunene i 2014 møter aldersfordelingene til befolkningen i den enkelte kommune i utvalgte år i framtiden. For å ta hensyn til at aldersfordelingene varierer over tid, bruker vi framskrevne befolkningsdata slik de følger av Statistisk sentralbyrås framskrivningsmodell BEFREG, se Leknes mfl. (2016). BEFREG framskriver folketallet etter alder og kjønn i 108 prognoseregioner fram til og med år 2040. Folketallet summeres til fylker og fordeles på kommuner. I framskrivingene gjøres det ulike antakelser om fruktbarhet, levealder, innenlandsflytting og innvandring. Vi bruker antakelsene fra Statistisk sentralbyrås hovedalternativ. Framskrevne tall er imidlertid beheftet med stor usikkerhet. Usikkerheten er størst langt fram i tid og særlig for mindre kommuner. Dette er nærmere beskrevet i Rogne og Tønnessen (2014), og diskuteres ikke videre her.

Befolkningsstatistikken, som befolkningsframskrivingene er basert på, omfatter personer som er registrert bosatt i Folkeregisteret. Dette omfatter personer som bor fast, eller som har til hensikt å ha bo fast i Norge i minst et halvt år, og som har lovlig opphold i landet. Nordiske borgere har fått automatisk oppholdstillatelse siden 1956. Det samme gjelder nå for borgere av EØS-land. Personer på korttidskontrakter og personer som oppholder seg i Norge uten tillatelse hører med blant gruppene som befinner seg i Norge, men som ikke kommer med i statistikken.

Tabell 1 viser de grove trekene i utviklingen i aldersfordelingene til befolkningen i de tre årene som omfattes av analysen. For å forenkle har vi delt befolkningen inn i tre grupper, i) barn, ii) middelaldrende, det vil si personer som vi normalt vil anta er i arbeid, og iii) «pensjonister», det vil si eldre personer som normalt enten er alderspensjonister eller er i en livsfase hvor de ofte kan tidligpensjonere seg. Som vi ser av tabellen synker andelen barn gjennom perioden vi ser på. Andelen av befolkningen som vi forventer er i

Tabell 1. Summarisk statistikk for befolkningsdataene brukt i analysen. Prosent

Andel personer	Kvinner	Menn
0-17 år i 2017	20,9	21,7
18-61 år i 2017	57,5	59,6
62+ år i 2017	21,6	18,7
0-17 år i 2027	20,1	20,8
18-61 år i 2027	55,9	57,5
62+ år i 2027	24,0	21,6
0-17 år i 2040	19,4	20,1
18-61 år i 2040	54,0	55,3
62+ år i 2040	26,6	24,6

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

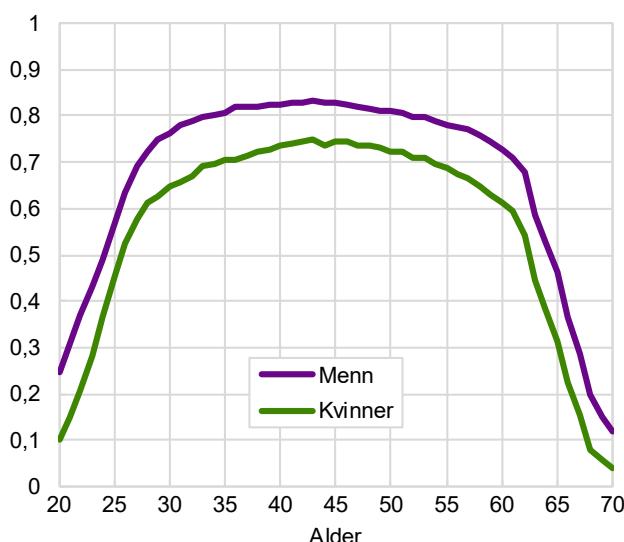
arbeid synker over tid, mens andelen «pensjonister» øker ganske markant. Hovedinntrykket er dermed at befolkningen eldes, og mønsteret er ganske likt for kvinner og menn. Ved å gå ned på enkeltkommuner, vil en imidlertid se at det er store forskjeller i utviklingen i aldersfordelingen. For en nærmere oversikt over dette, se Statistisk sentralbyrå (2015) for registrert utvikling og Tønnessen mfl. (2016) for framskrevne data.

Aldersspesifikke selvforsørgelsesandelar og forsørgelsesrater

Figur 1 viser de predikerte fordelingene til (den gjennomsnittlige) andelen selvforsørgede personer etter alder for henholdsvis kvinner og menn slik det følger av de estimerte modellene. Formen på fordelingene er interessant siden vi senere i artikkelen skal bruke de aldersspesifikke selvforsørgelsesandelene til å beregne forsørgelsesratene i de enkelte kommunene. Beregningene av selvforsørgelsesandelene er gjennomført ved at vi for hver kommune beregner de aldersspesifikke selvforsørgelsesandelene. Deretter har vi tatt gjennomsnittet av den enkelte andel over alle kommunene. Ved å la alle kommunene få samme vekt i beregningene, får vi et gjennomsnitt som gir best mulig informasjon om andelene i den enkelte kommune.

Av figuren ser vi at utviklingen i andelen selvforsørgede etter alder målt som gjennomsnitt over kommunene er relativt lik for kvinner og menn. Andelen selvforsørgede stiger sterkt de første årene, før den flater ut og faller etter at personene har blitt om lag 45 år gamle. Etter at personene når alder for tidligpensjonering, faller selvforsørgelsesandelen betydelig. Som vi skal komme tilbake til i avslutningen av analysen, bidrar kohortefekter til at vi skal være forsiktig med å assosiere formen på kurvene som livsløpsprofiler, særlig for kvinner.

Det er imidlertid noen forskjeller mellom kvinner og menn. Internasjonalt sett har Norge vært kjennetegnet ved høy sysselsetting blant kvinner, men med mange kvinner i deltidsarbeid. Blant menn er det derimot vanligere å arbeide fulltid gitt at en arbeider (og ikke er student). Vår grense for selvforsørgelse ligger rundt 50 prosent av fulltid. Dermed vil en del kvinner ha inntekt under inntektsgrensen vi benytter enten ved at de står utenfor arbeidsmarkedet eller ved at de arbeider deltid, og har yrkesinntekt under inntektsgrensen. Dette siste

Figur 1. Andel selvforsørgete¹ personer etter alder

¹ En person er selvforsørt dersom yrkesinntekten er større enn 2,5 ganger grunnbeløpet i folketrygden. Andelene er beregnet som gjennomsnitt over kommuner når hver kommune har samme vekt.

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

gjelder særlig kvinner i lavlønnsyrker. I figuren gjenspeiles dette ved at mens grafen for andelen selvforsørte kvinner er klokkeformet med en relativt markant topp rundt 45-års alder, er toppen av klokken noe flatere for mennene.

I estimeringen av logit-modellen har vi som tidligere nevnt tatt hensyn til at det kan være systematiske forskjeller mellom kommunen i selvforsørgelsesandelene. Dette betyr at selvforsørgelsesadelene i de ulike kommunene normalt vil ligge enten over eller under grafen i figuren. Skiftet i selvforsørgelsesandelene fra en kommune til en annen vil imidlertid ikke være konstant over de ulike aldersgruppene siden logit-modellen ikke er lineær i variablene.

Fordelingen til forsørgelsesraten over kommuner

I dette avsnittet skal vi se på fordelingen til forsørgelsesraten på kommunenivå når vi ser på alle personer under ett (barn og voksne). For å få større fokus på yrkesaktiviteten i den voksne delen av befolkningen viser vi også noen beregninger hvor vi bare ser på forsørgelsesraten for voksne personer, det vil si personer eldre enn 17 år.

I beregningene er det lagt til grunn at de ettårige selvforsørgelsesandelene som ligger bak figur 1, er konstante over tid. Det er dermed forskyvninger i alderssammensetningen av befolkningen i den enkelte kommune over tid samt endringer i fordelingen på kjønn som er årsaken til endringer i forsørgelsesraten.

Tabell 2 viser fordelingen til forsørgelsesraten for alle kvinner og menn under ett på kommunenivå for årene 2017, 2027 og 2040. For hver kommune har vi beregnet forsørgelsesraten slik den er definert i likning

Tabell 2. Fordelingen til forsørgelsesraten på kommunenivå. Persentiler

	5 pst.	25 pst.	50 pst.	75 pst.	95 pst.	Gjennomsnitt
2017	1,2	1,4	1,5	1,7	1,9	1,6
2027	1,3	1,5	1,6	1,8	2,1	1,6
2040	1,4	1,6	1,8	1,9	2,3	1,8

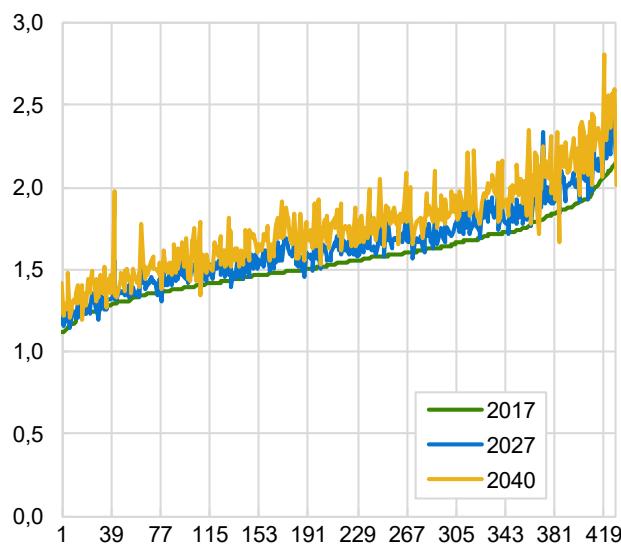
Kilde: Statistisk sentralbyrå.

1). Dette kan vi gjøre ved å bruke de aldersspesifikke selvforsørgelsesandelene for hver kommune slik de er beregnet ved logit-modellen og de ettårige aldersfordelingene for hver kommune slik de framkommer i befolkningensframskrivingene. For personer med alder utenfor intervallet 18-70 år er det forutsatt at de ikke er selvforsørt. For å bestemme persentilene i tabellen sorterer vi kommunene etter størrelsen (stigende) på forsørgelsesraten. Tallene i for eksempel kolonnen for 25 pst. persentilen er da forsørgelsesraten til den kommunen som ligger 25 prosent opp fra bunnen av fordelingen, dvs. at 25 prosent av kommunene har lavere forsørgelsesrate enn den kommunen vi ser på. 50 prosent persentilen er per definisjon det samme som medianverdien.

Av tabellen ser vi at kommunene med lavest forsørgelsesrate i 2017 hadde en rate rundt 1,2 mens raten for kommunene som ligger høyest er på omkring 1,9, altså en økning på om lag 60 prosent. Gjennomsnittsverdien over alle kommunene er 1,6. Det betyr at hver selvforsørte person i gjennomsnitt må forsørge 1,6 personer som ikke er selvforsørt når vi ser bort fra at personene kan ha andre inntekter så som pensjoner og kapitalinntekter. Både barn og pensjonister er inkludert i disse beregningene. De ekstreme verdiene i hver halv av fordelingen er ofte knyttet til små kommuner med en spesiell aldersfordeling. En del kommuner i Norge har under 1000 innbyggere. De store byene i Norge som Oslo, Bergen, Trondheim og Stavanger ligger alle i nedre del av fordelingen med forsørgelsesrater omkring 1,2 slik vi har beregnet dem.

Beregningene for 2027 og 2040 viser konsekvensene for forsørgelsesratene av at befolkningen eldes. Her bruker vi de samme aldersspesifikke selvforsørgelsesandelene som i beregningene for 2017, men aldersfordelingen i befolkningen endres. Av tabellen ser vi at fordelingen til forsørgelsesraten får et skift oppover når vi går framover i tid, både fra 2017 til 2027, og fra 2027 til 2040. De beregnede forsørgelsesratene er i gjennomsnitt over alle kommunene 1,6 i både 2017 og 2027 og 1,8 i 2040. I beregning av disse gjennomsnittene er alle kommuner veiet likt siden vi ønsker å sammenlikne kommuner, og det tas dermed ikke hensyn til at noen kommuner har stort folketall relativt til de øvrige kommunene. Tabellen viser også at 95 prosent persentilen øker noe mer enn de lavere persentilene, fra 1,9 i 2017 til 2,3 i 2040. Gitt at det er de samme kommunene som befinner seg i øvre del av fordelingen i alle de tre årene, tyder dette på at kommuner med særskilt

Figur 2. Fordelingen til forsørgelsesraten for alle personer på kommunenivå for utvalgte år¹

¹ Beregninger basert på framskrevne befolkningsdata

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

høye forsørgelsesrater i 2017 vil få enda høyere forsørgelsesrater i årene som kommer.

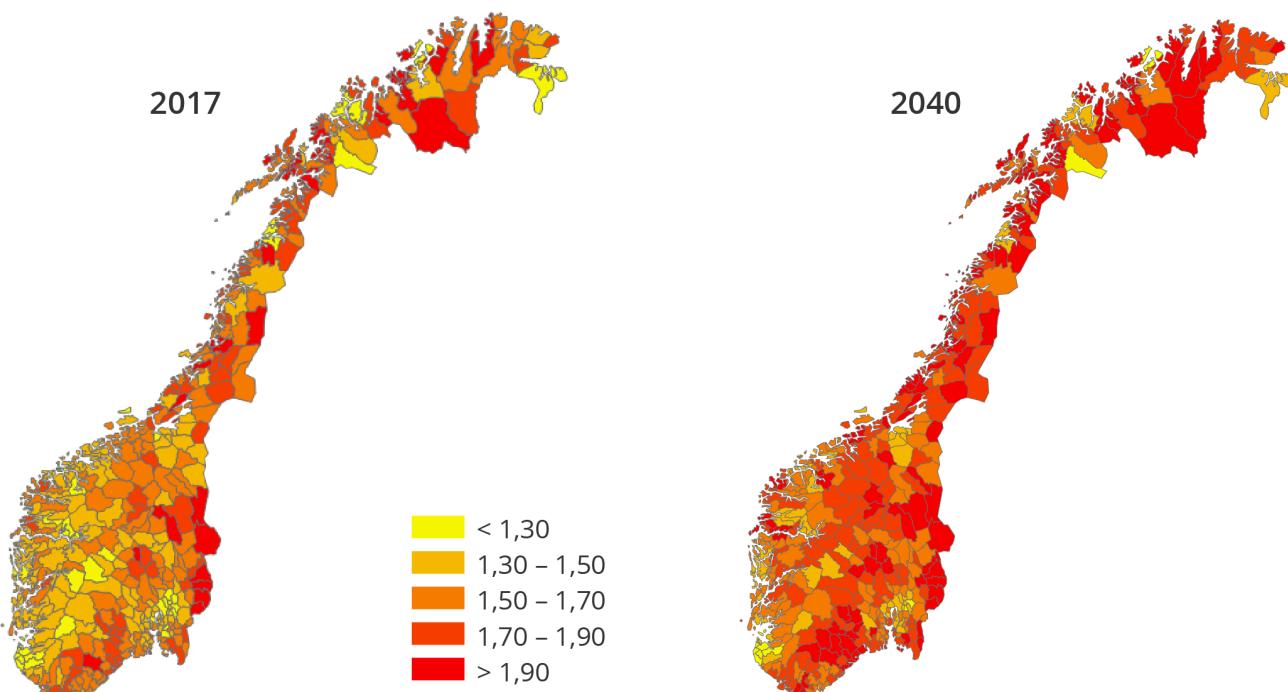
Av figur 2 ser vi at det er en tendens til at kommuner med lave forsørgelsesrater i 2017 også vil ha relativt lave forsørgelsesrater i 2027 og 2040, mens kommuner med høye rater i 2017 vil ha høye rater i 2027 og 2040, men bildet er ikke entydig. I grafen for 2017 har vi sortert kommunene etter størrelsen på forsørgelsesraten på samme måte som ved beregningen av persentilene. Hver kommune er representert med en observasjon/

ett punkt i grafen, og for å gjøre figuren lettere å lese, har vi forbundet alle punktene for et gitt år med en heltrukken linje. I grafene for 2027 og 2040 er alle kommunene ordnet i samme rekkefølge som i beregningene for 2017. Figuren viser dermed (i prinsippet siden det ikke er så lett å identifisere hver enkelt kommune) sammenhengen mellom forsørgelsesraten i 2017 og de tilvarende ratene i hhv. 2027 og 2040. Ser vi på beregningene for 2027 finner vi at de aller fleste kommunene har høyere forsørgelsesrater enn i 2017, men omkring 6 prosent av kommunene har noe lavere forsørgelsesrate.

Går vi over til resultatene for 2040, så ser vi at forsørgelsesratene er steget ytterligere. Nå har nesten alle kommunene høyere forsørgelsesrate enn de hadde i 2017. Vi ser også at det er stor spredning i forsørgelsesratene selv blant kommuner som hadde omtrent lik forsørgelsesrate i 2017. Dette skyldes heterogeniteten i utviklingen i alderssammensetningen i de ulike kommunene. Av figuren kan det også se ut som det er noe større spredning i forsørgelsesraten i 2040 for kommuner som hadde høy forsørgelsesrate i 2017 enn for kommunene med lav forsørgelsesrate i 2017. I gjennomsnitt er forsørgelsesratene i 2040 omkring 13 prosent høyere enn de var i 2017.

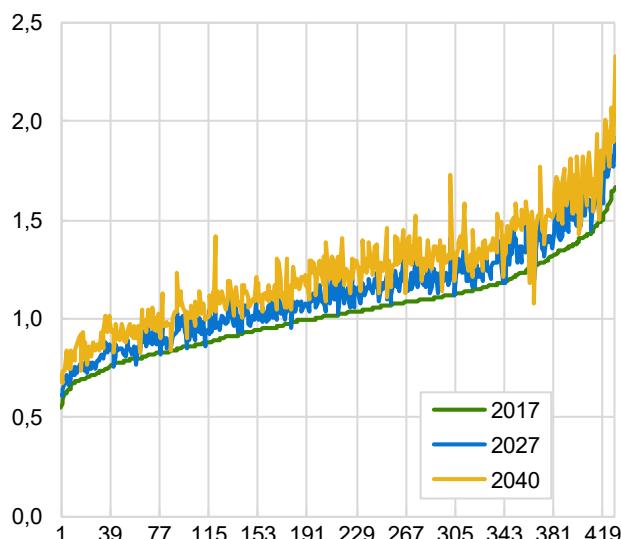
Figur 3 viser den geografiske fordelingen til forsørgelsesraten for årene 2017 og 2040. Vi ser at alle landsdeler har større innslag av kommuner med høye forsørgelsesrater i 2040 enn tilfellet var i 2017. Et interessant trekk ved denne figuren som vi ikke har identifisert tidligere, er at det er stor heterogenitet i forsørgelsesraten selv for kommuner som ligger i nærheten av hverandre.

Figur 3. Den geografiske fordelingen til forsørgelsesraten i 2017 og 2040

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Figur 4. Forsørgelsesraten for personer eldre enn 17 år på kommunenivå for utvalgte år¹

¹ Beregninger basert på framskrevne befolkningsdata

Kilde: Statistisk sentralbyrå.

Hvis en primært er opptatt av yrkesaktiviteten i den voksne delen av befolkningen, bør barna uteslåtes i beregningen av forsørgelsesraten. I figur 4 har vi gjennomført samme type beregninger som i figur 2, men vi har nå uteslatt barna. Forsørgelsesraten synker dermed som følge av at de selvforsørgete personene ikke lenger er antatt å forsørge barna. Figuren viser ellers omtrent samme mønster som i figur 2.

Avslutning

Vi har sett på hvordan forsørgelsesraten på kommunenivå varierer over tid som følge av endringer i befolkningens alderssammensetning. Beregningene bygger på hovedalternativet i befolkningsframskrivingene til Statistisk sentralbyrå og en antakelse om at de aldersspesifikke selvforsørgelsesandelene er konstante over tid. For å være definert som selvforsørget har vi forutsatt at personen må ha yrkesinntekt større enn to og en halv gang grunnbeløpet i folketrygden. Vi har dermed sett bort fra at en kan være selvforsørget ved at en har andre typer inntekt så som pensjoner og kapitalinntekter. Ved valg av forutsetninger for befolkningsframskrivingene har vi brukt de alternativene for fruktbarhet, levealder, innenlandske flytting og innvandring som Statistisk sentralbyrå anser som mest realistiske. Som for de fleste framskrivninger er det imidlertid usikkerhet forbundet med framskrivingene av befolkningen etter alder, særlig når en går ned på så detaljert nivå som kommune. Dette gjelder særlig for små kommuner. Usikkerheten knytter seg i første rekke til innvandring.

Forutsetningen om at de aldersspesifikke selvforsørgetsandelen er konstante over tid, er åpenbart streng. Selvforsørgelse er nært knyttet til sysselsetting. Sysselsettingen er bestemt som et samspill mellom tilbud av og etterspørsel etter arbeidskraft. Etterspørselen

etter arbeidskraft er påvirket av aktivitetsnivået i bedriftene, og konjunktursituasjonen har dermed stor betydning for sysselsetting og selvforsørgelse. Denne er det vanskelig å si noe om i framtiden. Når det gjelder tilbuddet av arbeidskraft, vet vi blant annet at befolkningens utdanningsnivå har stor betydning. Høy utdanning assosieres normalt med høy timelønn og høyt arbeidstilbud. Høyt utdannede personer har også ofte større preferanser for å delta i arbeidslivet enn lavt utdannede personer. Økt utdanningsnivå i befolkningen over tid vil dermed kunne føre til økt yrkesdeltakelse og økt grad av selvforsørgelse.

Argumentet om at økt utdanningsnivå gir økt yrkesaktivitet og økt selvforsørgelse bidrar til at forutsetningen om konstante selvforsørgelsesandeler over tid kan være spesielt problematisk for kvinner. I løpet av de siste tiårene har utdanningsnivået blant kvinner økt betydelig, og det har også yrkesdeltakelsen deres gjort. Dette bidrar til at vi får cohorte-effekter i selvforsørgelsesandelen, det vil si at profilene for selvforsørgelse i figur 1 ikke kan tolkes som livsløpsprofiler. Særlig blant eldre kvinner er det dermed grunn til å tro at vi underestimerer andelen som er selvforsørget når vi forutsetter uendrede selvforsørgelsesandeler i framtid. Dette betyr at vi til en viss grad overestimerer forsørgelsesratene for kvinner. Ideelt sett kunne dette vært tatt hensyn til i beregningene ved at en inkluderte utdanningsnivå ved estimering av logit-modellen for selvforsørgelse. For å kunne gjøre prediksjonene basert på en slik modell måtte befolkningen vært framskrevet ikke bare etter alder, men også etter utdanningsnivå. Denne analysen har ikke hatt tilgang til slike data.

Et viktig funn i analysen er at det er store forskjeller i forsørgelsesraten for ulike kommuner. En del kommuner som ligger bra an i dag, kan oppleve betydelig forverring av forsørgelsesraten i framtid som følge av en ugunstig utvikling i alderssammensetningen til befolkningen. Vi finner også at kommuner som ligger dårlig an i dag, kan oppleve ytterligere forverring i framtid. Samtidig er det kommuner som både i dag og i framtiden vil ha relativt lave forsørgelsesrater.

Årsakene til den store variasjonen i forsørgelsesratene og utviklingen i disse har vi ikke hatt anledning til å gå nærmere inn på i denne artikkelen. Generelt vet vi imidlertid at unge personer i yrkesaktiv alder flytter mer enn eldre personer, og at det er en tendens til at de unge flytter til mer sentrale strøk (økt bostedssentralisering). Isolert sett bidrar dette til økte forsørgelsesrater i distrikten og reduserte forsørgelsesrater i mer sentrale strøk. Samtidig trekker økt levealder blant eldre i retning av økte forsørgelsesrater, og dette vil kunne forsterke effektene på forsørgelsesraten av bostedssentraliseringen blant de unge. Uansett årsak tilsier den store spredningen i forsørgelsesraten at det er viktig at kommunene ikke baserer planleggingen sin på nasjonale mønstre i befolkningsutvikling og forsørgelsesrater.

Referanser

- Blom, S. (2014): Sysselsetting og økonomiske overføringer blant sju ankomstcohorter av innvandrere observert i perioden 1993–2010, Rapporter 2014/38, Statistisk sentralbyrå.
- Bratsberg, B., Røed, K. & Raaum, O. (2010). When minority labor migrants meet the welfare state. *Journal of Labor Economics*, 28(3), 633-676.
- Bratsberg, B., Røed, K. & Raaum, O. (2011). Yrkesseltaking på lang sikt blant ulike innvandrergrupper i Norge (Rapport 1/2011). Oslo: Stiftelsen Frischsenteret for samfunnsøkonomisk forskning.
- Bratsberg, B., Raaum, O. & Røed, K. (2016). Flyktninger på det norske arbeidsmarkedet, Søkelys på arbeidslivet, 33(3), 185-207.
- Holmøy, E. og B. Strøm (2012): Makroøkonomi og offentlige finanser i ulike scenarier for innvandring, Rapporter 15/2012, SSB.
- Holmøy, E. og B. Strøm (2017): Betydningen for demografi og makroøkonomi av innvandring mot 2100. Kommer i serien Rapporter fra SSB.
- Kornstad, T. (2016): Innvandrere med flyktningebakgrunn som kom til Norge i 2000. Samfunnsspeilet 4/2016, s. 48-53, Statistisk sentralbyrå.
- Kornstad; T., T. Skjerpen og K. Telle (2016): Selvforsørgelse etter botid blant ikke-nordiske innvandrere. Økonomiske analyser 4/2016, s. 37-47, Statistisk sentralbyrå.
- Leknes, S., A. Syse og M. Tønnessen (2016): Befolkningsframskrivningene 2016. Dokumentasjon av modellene BEFINN og BEFREG. Notater 2016/14, Statistisk sentralbyrå.
- Rogne, A. F., og M. Tønnessen (2014): Hvor godt treffer befolkningsframskrivingene for kommunene? Økonomiske analyser 4/2014, Statistisk sentralbyrå. <https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/hvor-godt-treffer-befolkningsframskrivingene-for-kommunene>.
- Statistisk sentralbyrå (2015): Økonomisk utsyn over året 2014. Økonomiske analyser 1/2015, Statistisk sentralbyrå. https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artikler-og-publikasjoner/_attachment/221178?_ts=14c2bce32e0.
- TBSK (2016): Rapport fra Det tekniske beregnings- og statistikkutvalg for kommunesektoren. <http://www.ks.no/contentassets/dc8da20890ff4f1ca-7e5c753c91620f4/tbsk-rapporten-2016-webversjon.pdf?id=43747>.
- Tønnessen, M., S. Leknes og A. Syse (2016): Befolkningsframskrivinger 2016-2100: Hovedresultater. Økonomiske analyser 3/2016, Statistisk sentralbyrå. https://www.ssb.no/befolkning/artikler-og-publikasjoner/_attachment/270392?_ts=1556d680ad8.

Nasjonalregnskap for Norge

Tabell

	Side
1. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Løpende priser. Millioner kroner	2*
2. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Faste 2015-priser. Millioner kroner.....	3*
3. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	4*
4. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	5*
5. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi. Løpende priser. Millioner kroner	6*
6. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi. Faste 2015-priser. Millioner kroner	7*
7. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	8*
8. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	9*
9. Hovedtall for konsum. Løpende priser. Millioner kroner.....	10*
10. Hovedtall for konsum. Faste 2015-priser. Millioner kroner	10*
11. Hovedtall for konsum. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	11*
12. Hovedtall for konsum. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	11*
13. Konsum i husholdninger. Løpende priser. Millioner kroner.....	12*
14. Konsum i husholdninger. Faste 2015-priser. Millioner kroner	12*
15. Konsum i husholdninger. Prosentvis volumendring fra samme periode året før	13*
16. Konsum i husholdninger. Prosentvis prisendring fra samme periode året før	13*
17. Bruttoinvestering i fast realkapital. Løpende priser. Millioner kroner.....	14*
18. Bruttoinvestering i fast realkapital. Faste 2015-priser. Millioner kroner.....	15*
19. Bruttoinvestering i fast realkapital. Prosentvis volumendring fra samme periode året før.....	16*
20. Bruttoinvestering i fast realkapital. Prosentvis prisendring fra samme periode året før.....	17*
21. Eksport. Løpende priser. Millioner kroner	18*
22. Eksport. Faste 2015-priser. Millioner kroner.....	19*
23. Eksport. Prosentvis volumendring fra samme periode året før.....	20*
24. Eksport. Prosentvis prisendring fra samme periode året før.....	21*
25. Import. Løpende priser. Millioner kroner.....	22*
26. Import. Faste 2015-priser. Millioner kroner.....	23*
27. Import. Prosentvis volumendring fra samme periode året før.....	24*
28. Import. Prosentvis prisendring fra samme periode året før.....	25*
29. Sysselsatte personer. Lønnstakere og selvstendige. 1000	26*
30. Sysselsatte personer. Lønnstakere og selvstendige. Prosentvis endring fra samme periode året før	27*
31. Utførte timeverk. Lønnstakere og selvstendige. Millioner	28*
32. Lønnskostnader etter næring. Løpende priser. Millioner kroner	29*

Tabell 1. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Løpende priser. Millioner kroner

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	1 353 723	1 418 680	351 573	340 129	355 735	357 121	365 695	353 643	370 372
Konsum i husholdninger	1 281 171	1 342 768	332 783	321 370	336 423	339 111	345 865	333 670	351 022
Varekonsum	592 469	615 478	161 572	141 456	154 773	151 067	168 182	147 200	157 821
Tjenestekonsum	621 993	657 190	157 666	161 072	164 424	166 135	165 558	169 010	174 544
Husholdningenes kjøp i utlandet	106 006	113 815	23 651	26 461	29 102	35 192	23 061	25 100	30 299
Utlendingers kjøp i Norge	-39 297	-43 715	-10 107	-7 619	-11 876	-13 283	-10 937	-7 641	-11 641
Konsum i ideelle organisasjoner	72 552	75 912	18 790	18 759	19 312	18 011	19 830	19 973	19 350
Konsum i offentlig forvaltning	729 267	757 571	185 089	183 858	192 788	188 121	192 804	195 483	204 626
Konsum i statsforvaltningen	368 749	382 631	93 606	92 608	96 886	94 033	99 103	98 720	103 123
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	325 138	337 967	82 488	81 734	85 305	83 240	87 688	87 519	90 974
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	43 611	44 664	11 118	10 874	11 581	10 793	11 416	11 201	12 149
Konsum i kommuneforvaltningen	360 518	374 940	91 483	91 249	95 902	94 088	93 701	96 763	101 503
Bruttoinvestering i fast realkapital	741 413	750 491	192 327	175 012	189 005	189 993	196 481	182 754	201 368
Utvinning av råolje og naturgass, rørtransport	201 658	164 890	48 767	39 668	43 298	41 407	40 516	36 228	41 381
Utenriks sjøfart	-867	-1 775	-222	-243	-643	-277	-611	-1 823	-248
Fastlands-Norge	540 622	587 375	143 782	135 587	146 350	148 863	156 576	148 349	160 234
Næringer	223 056	237 937	60 007	53 365	60 568	59 068	64 937	58 565	63 970
Tjenester tilknyttet utvinning	4 785	2 052	746	912	396	236	508	1 071	592
Andre tjenester	131 832	142 070	34 885	31 965	36 646	36 124	37 335	36 622	40 106
Industri og bergverk	31 262	34 731	9 576	7 874	8 545	7 579	10 732	7 527	7 461
Annен vareproduksjon	55 177	59 085	14 800	12 614	14 980	15 129	16 361	13 346	15 811
Boliger (husholdninger)	165 708	184 829	44 120	43 127	45 596	46 454	49 652	49 752	51 664
Offentlig forvaltning	151 858	164 609	39 656	39 094	40 187	43 341	41 987	40 031	44 600
Bruttoinvestering i verdigjenstander	348	366	90	89	95	83	99	96	94
Lagerrendring og statistiske avvik	117 955	163 018	21 731	46 908	47 724	29 360	39 025	67 224	36 098
Bruttoinvestering i alt	859 716	913 874	214 149	222 008	236 824	219 436	235 605	250 074	237 560
Innenlandske sluttanvendelse	2 942 706	3 090 126	750 810	745 995	785 348	764 679	794 104	799 200	812 557
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerrendr.) .	2 623 612	2 763 627	680 444	659 573	694 873	694 105	715 075	697 475	735 232
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	881 125	922 180	224 745	222 952	232 975	231 463	234 791	235 515	249 226
Eksport i alt	1 176 078	1 064 050	299 494	258 901	257 610	253 273	294 266	294 061	276 573
Tradisjonelle varer	374 196	355 727	96 558	87 726	90 561	88 068	89 372	93 065	94 376
Råolje og naturgass	445 209	373 375	108 218	91 924	85 304	84 286	111 861	119 841	100 987
Skip, plattformer og fly	11 508	17 323	2 156	2 213	2 843	3 066	9 201	7 523	2 354
Tjenester	345 165	317 625	92 562	77 038	78 902	77 853	83 832	73 632	78 856
Samlet sluttanvendelse	4 118 784	4 154 176	1 050 304	1 004 896	1 042 958	1 017 952	1 088 370	1 093 261	1 089 130
Import i alt	1 000 668	1 037 136	259 007	249 136	261 903	264 550	261 547	269 209	284 066
Tradisjonelle varer	587 771	593 783	155 049	142 608	151 168	145 929	154 078	159 517	164 218
Råolje og naturgass	10 908	8 608	2 222	2 119	2 044	2 627	1 818	2 684	3 704
Skip, plattformer og fly	34 895	45 440	7 906	8 977	10 669	13 337	12 457	13 733	12 186
Tjenester	367 094	389 305	93 830	95 432	98 022	102 657	93 194	93 275	103 958
Bruttonasjonalprodukt ¹	3 118 116	3 117 040	791 298	755 760	781 055	753 402	826 823	824 052	805 064
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	2 621 032	2 717 317	672 276	656 548	687 985	666 856	705 929	694 335	697 525
Petroleumsvirksomhet og utenriks sjøfart	497 084	399 723	119 021	99 213	93 070	86 546	120 894	129 717	107 539
Fastlands-Norge(basisverdi)	2 278 422	2 358 784	582 412	572 784	597 350	576 997	611 654	606 788	603 673
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 711 838	1 772 347	442 639	431 618	447 244	431 791	461 694	455 053	442 693
Industri og bergverk	219 267	215 262	54 065	53 274	56 201	52 010	53 777	57 586	54 557
Annen vareproduksjon	276 957	318 786	74 849	77 390	72 583	79 839	88 974	86 694	73 924
Tjenester inkl. boligtjenester	1 215 614	1 238 298	313 725	300 954	318 459	299 942	318 943	310 774	314 213
Offentlig forvaltning	566 584	586 437	139 773	141 166	150 106	145 206	149 959	151 735	160 980
Produktavgifter og -subsider	342 610	358 533	89 864	83 764	90 635	89 859	94 275	87 547	93 852

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi.

Tabell 2. Makroøkonomiske hovedstørrelser. Faste 2015-priser. Millioner kroner

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	1 353 723	1 374 049	348 586	328 143	344 646	349 007	352 253	335 109	351 164
Konsum i husholdninger	1 281 171	1 300 106	330 186	309 546	326 134	330 906	333 519	315 619	333 135
Varekonsum	592 469	591 644	159 764	138 210	149 557	144 911	158 967	139 420	150 009
Tjenestekonsum	621 993	641 123	157 905	153 943	160 392	164 723	162 066	158 729	165 507
Husholdningenes kjøp i utlandet	106 006	109 815	22 550	24 928	27 772	34 077	23 038	24 804	28 715
Utlendingers kjøp i Norge	-39 297	-42 476	-10 034	-7 534	-11 586	-12 805	-10 552	-7 334	-11 095
Konsum i ideelle organisasjoner	72 552	73 943	18 400	18 596	18 512	18 101	18 734	19 490	18 029
Konsum i offentlig forvaltning	729 267	744 879	182 030	184 034	185 879	187 581	187 385	187 576	188 765
Konsum i statsforvaltningen	368 749	377 099	92 427	93 520	93 924	94 805	94 850	94 537	94 788
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	325 138	333 553	81 493	82 565	83 034	83 949	84 005	83 703	84 168
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	43 611	43 546	10 907	10 955	10 890	10 856	10 845	10 834	10 620
Konsum i kommuneforvaltningen	360 518	367 780	89 604	90 514	91 955	92 776	92 535	93 039	93 977
Bruttoinvestering i fast realkapital	741 413	739 701	188 433	173 575	185 249	188 127	192 750	180 244	195 511
Utvinning av råolje og naturgass, rørtransport	201 658	167 624	47 020	39 637	43 013	43 018	41 955	38 497	43 633
Utenriks sjøfart	-867	-1 698	-257	-221	-619	-257	-601	-1 777	-249
Fastlands-Norge	540 622	573 776	141 671	134 159	142 855	145 366	151 396	143 524	152 127
Næringer	223 056	232 305	58 612	52 538	59 122	57 874	62 771	56 875	61 288
Tjenester tilknyttet utvinning	4 785	2 010	748	891	387	234	498	1 057	575
Andre tjenester	131 832	138 859	34 013	31 602	35 846	35 384	36 027	35 546	38 987
Industri og bergverk	31 262	33 794	9 357	7 705	8 291	7 428	10 370	7 260	7 087
Annен vareproduksjon	55 177	57 642	14 496	12 340	14 598	14 829	15 876	13 011	14 638
Boliger (husholdninger)	165 708	180 689	43 888	42 879	44 552	45 202	48 056	48 043	48 680
Offentlig forvaltning	151 858	160 783	39 170	38 742	39 181	42 290	40 570	38 605	42 159
Bruttoinvestering i verdigjenstander	348	358	92	87	92	85	94	94	90
Lagerrendring og statistiske avvik	117 955	162 323	29 753	45 661	47 380	29 952	39 330	64 803	36 325
Bruttoinvestering i alt	859 716	902 382	218 278	219 323	232 721	218 163	232 174	245 141	231 926
Innenlandske sluttanvendelse	2 942 706	3 021 310	748 895	731 500	763 246	754 751	771 812	767 826	771 855
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerrendr.) .	2 623 612	2 692 704	672 287	646 336	673 380	681 954	691 034	666 209	692 056
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	881 125	905 662	221 200	222 776	225 060	229 871	227 955	226 182	230 924
Eksport i alt	1 176 078	1 154 856	309 399	289 706	283 597	277 313	304 239	292 547	287 892
Tradisjonelle varer	374 196	343 695	96 715	86 732	88 229	84 943	83 791	86 086	86 929
Råolje og naturgass	445 209	464 491	118 687	123 708	109 840	106 484	124 459	124 628	115 953
Skip, plattformer og fly	11 508	16 755	2 849	2 089	2 746	2 935	8 986	7 319	2 262
Tjenester	345 165	329 914	91 148	77 177	82 782	82 952	87 004	74 514	82 748
Samlet sluttanvendelse	4 118 784	4 176 166	1 058 294	1 021 207	1 046 843	1 032 065	1 076 051	1 060 373	1 059 747
Import i alt	1 000 668	1 024 017	253 158	244 731	258 371	263 871	257 043	264 720	270 046
Tradisjonelle varer	587 771	585 418	151 743	140 273	149 320	145 353	150 471	154 307	152 205
Råolje og naturgass	10 908	9 793	2 575	2 680	2 387	2 868	1 857	2 552	3 517
Skip, plattformer og fly	34 895	44 122	7 309	8 528	10 355	13 321	11 918	14 104	11 503
Tjenester	367 094	384 685	91 531	93 250	96 309	102 329	92 797	93 757	102 820
Bruttonasjonalprodukt ¹	3 118 116	3 152 149	805 136	776 476	788 472	768 194	819 008	795 653	789 701
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	2 621 032	2 646 221	675 316	642 794	665 604	655 301	682 521	661 808	664 457
Petroleumsvirksomhet og utenriks sjøfart	497 084	505 929	129 819	133 681	122 867	112 892	136 487	133 845	125 244
Fastlands-Norge(basisverdi)	2 278 422	2 295 067	586 004	559 569	576 633	567 366	591 498	575 819	573 924
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1 711 838	1 715 599	443 234	416 365	432 456	421 270	445 507	430 120	427 186
Industri og bergverk	219 267	210 218	54 671	52 476	54 749	49 735	53 258	54 927	51 916
Annen vareproduksjon	276 957	284 358	73 160	71 154	66 296	71 392	75 517	74 108	66 167
Tjenester inkl. boligtjenester	1 215 614	1 221 022	315 404	292 735	311 412	300 143	316 732	301 085	309 103
Offentlig forvaltning	566 584	579 468	142 770	143 204	144 177	146 096	145 991	145 699	146 738
Produktavgifter og -subsider	342 610	351 154	89 312	83 225	88 971	87 935	91 023	85 989	90 533

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi.

Tabell 3. Makroøkonomiske hovedstørrelser.**Prosentvis volumendring fra samme periode året før**

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	2,6	1,5	2,5	1,1	2,7	1,2	1,1	2,1	1,9
Konsum i husholdninger	2,3	1,5	2,2	1,3	2,6	1,1	1,0	2,0	2,1
Varekonsum	1,2	-0,1	0,6	-0,7	1,7	-1,1	-0,5	0,9	0,3
Tjenestekonsum	3,9	3,1	4,1	3,0	3,6	3,0	2,6	3,1	3,2
Husholdningenes kjøp i utlandet	1,5	3,6	2,8	3,9	3,1	4,7	2,2	-0,5	3,4
Utlendingers kjøp i Norge	9,8	8,1	7,0	9,9	7,6	10,0	5,2	-2,7	-4,2
Konsum i ideelle organisasjoner	9,0	1,9	8,4	-1,5	5,3	2,3	1,8	4,8	-2,6
Konsum i offentlig forvaltning	2,4	2,1	1,0	1,9	1,7	2,0	2,9	1,9	1,6
Konsum i statsforvaltningen	3,1	2,3	1,9	2,1	2,2	2,2	2,6	1,1	0,9
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	3,1	2,6	1,6	2,2	2,5	3,1	1,4	1,4	
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	3,5	-0,1	4,1	0,3	-0,1	-0,3	-0,6	-1,1	-2,5
Konsum i kommuneforvaltningen	1,6	2,0	0,1	1,8	1,2	1,8	3,3	2,8	2,2
Bruttoinvestering i fast realkapital	-4,0	-0,2	-3,6	-3,8	-1,8	2,3	2,3	3,8	5,5
Utvinning av råolje og naturgass, rørtransport	-12,2	-16,9	-13,3	-22,6	-18,7	-14,8	-10,8	-2,9	1,4
Utenriks sjøfart
Fastlands-Norge	-0,2	6,1	0,6	3,6	5,2	8,8	6,9	7,0	6,5
Næringer	-2,8	4,1	-6,6	1,5	0,1	7,9	7,1	8,3	3,7
Tjenester tilknyttet utvinning	3,8	-58,0	-31,0	-39,8	-76,5	-74,3	-33,4	18,6	48,5
Andre tjenester	-5,1	5,3	-9,0	-0,2	2,6	13,3	5,9	12,5	8,8
Industri og bergverk	-11,9	8,1	-16,2	14,4	6,6	0,4	10,8	-5,8	-14,5
Annen vareproduksjon	9,5	4,5	10,2	3,9	-0,9	5,4	9,5	5,4	0,3
Boliger (husholdninger)	3,2	9,0	10,3	7,2	8,4	11,0	9,5	12,0	9,3
Offentlig forvaltning	0,2	5,9	2,6	2,7	9,9	7,6	3,6	-0,4	7,6
Bruttoinvestering i verdigjenstander	-14,1	2,8	-12,0	0,4	6,2	2,3	2,5	7,5	-1,6
Lagerendring og statistiske avvik	-0,3	37,6	10,7	26,8	65,0	27,7	32,2	41,9	-23,3
Bruttoinvestering i alt	-3,4	5,0	-1,8	1,3	7,0	5,2	6,4	11,8	-0,3
Innenlandske sluttanvendelse	0,7	2,7	0,8	1,4	3,7	2,5	3,1	5,0	1,1
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendr.).	2,0	2,6	1,7	1,9	2,9	2,9	2,8	3,1	2,8
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	2,0	2,8	1,3	2,1	3,0	3,0	3,1	1,5	2,6
Eksport i alt	4,7	-1,8	1,7	-0,7	0,4	-5,2	-1,7	1,0	1,5
Tradisjonelle varer	6,9	-8,2	3,2	-6,9	-4,7	-7,4	-13,4	-0,7	-1,5
Råolje og naturgass	2,1	4,3	-2,1	7,7	7,4	-2,7	4,9	0,7	5,6
Skip, plattformer og fly	0,0	45,6	1,5	-30,7	7,6	-5,1	215,4	250,4	-17,6
Tjenester	7,1	-4,4	6,5	-4,4	-2,6	-6,1	-4,5	-3,4	-0,0
Samlet sluttanvendelse	1,9	1,4	1,2	0,8	2,8	0,3	1,7	3,8	1,2
Import i alt	1,6	2,3	3,7	0,3	3,4	4,0	1,5	8,2	4,5
Tradisjonelle varer	3,2	-0,4	3,8	-3,7	1,0	2,0	-0,8	10,0	1,9
Råolje og naturgass	-0,1	-10,2	-6,9	-6,7	-13,2	5,8	-27,9	-4,8	47,3
Skip, plattformer og fly	-6,7	26,4	25,2	-3,6	15,6	36,3	63,1	65,4	11,1
Tjenester	0,1	4,8	2,2	7,7	6,7	3,7	1,4	0,5	6,8
Bruttonasjonalprodukt ¹	2,0	1,1	0,5	0,9	2,6	-0,9	1,7	2,5	0,2
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	1,4	1,0	0,4	0,0	2,2	0,5	1,1	3,0	-0,2
Petroleumsvirksomhet og utenriks sjøfart	4,3	1,8	0,4	5,6	4,8	-8,5	5,1	0,1	1,9
Fastlands-Norge(basisverdi)	1,3	0,7	0,2	-0,5	2,1	0,3	0,9	2,9	-0,5
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	0,9	0,2	-0,5	-1,4	2,1	-0,4	0,5	3,3	-1,2
Industri og bergverk	-4,6	-4,1	-8,3	-8,2	-1,6	-4,0	-2,6	4,7	-5,2
Annen vareproduksjon	0,9	2,7	0,3	3,6	3,3	0,6	3,2	4,2	-0,2
Tjenester inkl. boligtjenester	2,0	0,4	0,8	-1,2	2,5	-0,0	0,4	2,9	-0,7
Offentlig forvaltning	2,3	2,3	2,4	2,2	2,2	2,4	2,3	1,7	1,8
Produktavgifter og -subsider	2,3	2,5	1,9	3,3	2,8	2,0	1,9	3,3	1,8

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi.

Tabell 4. Makroøkonomiske hovedstørrelser.
Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner	2,4	3,2	2,7	3,6	3,4	3,2	2,9	1,8	2,2
Konsum i husholdninger	2,4	3,3	2,7	3,6	3,4	3,3	2,9	1,8	2,1
Varekonsum	1,9	4,0	2,3	3,3	3,8	4,3	4,6	3,2	1,7
Tjenestekonsum	1,9	2,5	2,1	2,8	2,0	2,9	2,3	1,8	2,9
Husholdningenes kjøp i utlandet	7,7	3,6	9,7	9,7	8,9	1,1	-4,6	-4,7	0,7
Utlendingers kjøp i Norge	1,9	2,9	2,2	2,8	2,7	3,2	2,9	3,0	2,4
Konsum i ideelle organisasjoner	2,7	2,7	3,2	3,1	3,1	0,6	3,7	1,6	2,9
Konsum i offentlig forvaltning	3,0	1,7	3,5	0,5	4,4	0,7	1,2	4,3	4,5
Konsum i statsforvaltningen	3,2	1,5	3,1	-0,1	3,3	-0,6	3,2	5,5	5,5
Konsum i statsforvaltningen, sivilt	3,6	1,3	3,6	-0,1	2,8	-0,6	3,1	5,6	5,2
Konsum i statsforvaltningen, forsvar	0,1	2,6	0,3	0,3	7,2	-0,5	3,3	4,1	7,6
Konsum i kommuneforvaltningen	2,7	1,9	3,8	1,2	5,5	2,0	-0,8	3,2	3,6
Bruttoinvestering i fast realkapital	3,0	1,5	3,6	1,7	1,4	3,0	-0,1	0,6	0,9
Utvinning av råolje og naturgass, rørtransport	1,8	-1,6	3,5	-0,3	-1,5	2,6	-6,9	-6,0	-5,8
Utenriks sjøfart	-20,5	4,5	-48,9	12,7	358,3	-27,8	17,6	-6,6	-4,2
Fastlands-Norge	3,5	2,4	3,9	2,4	2,5	2,6	1,9	2,3	2,8
Næringer	2,9	2,4	3,9	2,9	3,0	2,9	1,0	1,4	1,9
Tjenester tilknyttet utvinning	-5,8	2,1	-8,3	1,6	2,1	2,1	2,4	-1,0	0,6
Andre tjenester	2,5	2,3	3,8	2,5	2,5	3,3	1,0	1,9	0,6
Industri og bergverk	4,1	2,8	5,1	4,5	3,9	2,2	1,1	1,4	2,1
Annen vareproduksjon	3,8	2,5	4,3	3,1	3,7	2,4	0,9	0,3	5,3
Boliger (husholdninger)	3,2	2,3	2,8	1,9	1,9	2,5	2,8	3,0	3,7
Offentlig forvaltning	4,9	2,4	5,0	2,4	2,5	2,4	2,2	2,8	3,1
Bruttoinvestering i verdigjenstander	21,7	2,1	19,2	0,2	5,7	-4,3	6,8	0,3	-0,1
Lagerendring og statistiske avvik	-11,3	0,4	-34,1	-10,6	-16,1	12,9	35,9	1,0	-1,3
Bruttoinvestering i alt	0,8	1,3	-2,0	-0,6	-1,4	3,9	3,4	0,8	0,7
Innenlandske sluttanvendelse	2,1	2,3	1,5	1,5	2,2	2,7	2,6	2,1	2,3
Etterspørsel fra Fastlands-Norge (ekskl. lagerendr.)	2,8	2,6	3,2	2,5	3,5	2,4	2,2	2,6	3,0
Etterspørsel fra offentlig forvaltning	3,3	1,8	3,7	0,9	4,1	1,0	1,4	4,0	4,3
Eksport i alt	-8,0	-7,9	-8,1	-12,6	-10,5	-8,5	-0,1	12,5	5,8
Tradisjonelle varer	2,0	3,5	1,2	0,2	3,2	4,0	6,8	6,9	5,8
Råolje og naturgass	-20,9	-19,6	-20,4	-29,2	-27,0	-19,7	-1,4	29,4	12,1
Skip, plattformer og fly	15,5	3,4	-14,8	49,0	66,8	-42,6	35,3	-3,0	0,5
Tjenester	2,0	-3,7	0,5	-1,1	-3,7	-4,7	-5,1	-1,0	-0,0
Samlet sluttanvendelse	-1,0	-0,5	-1,5	-2,5	-1,3	-0,3	1,9	4,8	3,2
Import i alt	5,1	1,3	4,0	2,6	2,7	0,5	-0,5	-0,1	3,8
Tradisjonelle varer	4,7	1,4	4,2	2,1	2,7	0,8	0,2	1,7	6,6
Råolje og naturgass	-20,0	-12,1	-23,6	-24,1	-23,2	-5,6	13,5	33,1	23,0
Skip, plattformer og fly	12,4	3,0	12,9	8,2	7,4	0,0	-3,4	-7,5	2,8
Tjenester	6,0	1,2	4,2	3,6	3,1	0,4	-2,0	-2,8	-0,7
Bruttonasjonalprodukt ¹	-2,8	-1,1	-3,2	-4,1	-2,5	-0,6	2,7	6,4	2,9
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	1,8	2,7	0,8	1,5	2,3	3,0	3,9	2,7	1,6
Petroleumsvirksomhet og utenriks sjøfart	-21,5	-21,0	-20,8	-29,7	-28,0	-21,9	-3,4	30,6	13,4
Fastlands-Norge(basisverdi)	1,9	2,8	0,7	1,7	2,2	3,1	4,0	2,9	1,5
Fastlands-Norge utenom offentlig forvaltning	1,6	3,3	1,1	2,2	3,2	4,1	3,8	2,1	0,2
Industri og bergverk	5,1	2,4	2,0	2,0	2,8	2,7	2,1	3,3	2,4
Annen vareproduksjon	2,1	12,1	2,7	6,9	12,3	13,9	15,2	7,6	2,0
Tjenester inkl. boligtjenester	0,8	1,4	0,6	1,1	1,4	2,0	1,2	0,4	-0,6
Offentlig forvaltning	3,0	1,2	-0,6	0,3	-0,5	0,2	4,9	5,6	5,4
Produktavgifter og -subsider	0,7	2,1	1,7	-0,3	3,2	2,5	2,9	1,2	1,8

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i næringer er målt i basisverdi.

Tabell 5. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi.**Løpende priser. Millioner kroner**

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
Bruttonasjonalprodukt¹	3 118 116	3 117 040	791 298	755 760	781 055	753 402	826 823	824 052	805 064
Jordbruk og skogbruk	20 789	21 327	5 147	4 436	514	11 060	5 316	4 407	271
Fiske, fangst og akvakultur	27 047	45 172	8 076	10 706	10 358	10 993	13 115	12 752	10 943
Bergverksdrift	5 411	5 187	1 332	1 211	1 350	1 412	1 213	1 228	1 503
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	498 299	395 278	117 321	96 779	94 224	86 829	117 446	122 844	101 190
Utvinning av råolje og naturgass	449 813	361 542	106 149	87 014	84 472	78 681	111 375	118 169	97 932
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	48 486	33 737	11 173	9 765	9 752	8 148	6 072	4 676	3 258
Industri	213 856	210 076	52 733	52 062	54 851	50 598	52 565	56 358	53 054
Nærings-, drikkevare- og tobakksindustri	40 489	43 829	10 713	9 948	10 971	11 592	11 318	11 129	11 163
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	2 725	3 165	733	747	805	731	883	884	854
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	8 223	8 533	2 126	1 861	2 430	2 044	2 197	2 248	2 133
Produksjon av papir og papirvarer	2 557	2 905	710	749	723	773	659	687	712
Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	3 939	3 585	983	860	987	746	992	895	1 027
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytsk industri	26 277	29 446	6 628	7 387	7 561	7 554	6 943	9 947	9 455
Prod av kjemiske råvarer	9 592	8 130	2 311	2 376	2 016	1 978	1 760	1 918	2 211
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	13 552	14 195	3 372	3 188	3 960	3 560	3 486	3 188	3 639
Produksjon av metaller	12 156	11 171	2 433	2 554	2 584	3 015	3 018	3 452	3 816
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	61 403	54 048	15 028	14 452	14 082	12 010	13 504	13 820	11 115
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	19 631	18 692	4 523	4 830	5 376	3 956	4 530	4 849	4 402
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	5 462	5 615	1 393	1 439	1 463	1 246	1 467	1 493	1 273
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	17 442	14 891	4 091	4 047	3 907	3 370	3 567	3 766	3 465
Elektrisitets-, gass- og varmtvannsforsyning	53 297	63 262	14 934	18 348	13 675	12 081	19 159	19 153	14 393
Vannforsyning, avløp og renovasjon	18 098	19 049	4 593	4 594	4 760	4 290	5 406	4 919	5 105
Bygge- og anleggsvirksomhet	175 824	189 025	46 691	43 900	48 037	45 704	51 384	50 382	48 317
Varehandel og reparasjon av motorvogner	215 468	214 666	56 219	49 747	54 989	53 132	56 798	53 095	57 019
Rørtransport	16 869	17 716	4 633	4 555	4 194	4 524	4 444	4 455	4 263
Utenriks sjøfart	30 402	20 465	8 240	7 644	4 404	3 341	5 075	7 092	5 345
Transport utenom utenriks sjøfart	99 822	105 741	26 269	24 460	27 684	27 703	25 894	23 597	24 317
Post og distribusjonsvirksomhet	10 440	10 506	2 711	2 541	2 754	2 476	2 735	2 717	2 861
Overnattings- og serveringsvirksomhet	39 162	41 448	10 178	8 865	10 577	11 620	10 386	9 410	11 273
Informasjon og kommunikasjon	112 927	117 783	30 780	28 836	29 206	26 952	32 789	31 695	29 396
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	139 437	145 733	32 706	43 141	36 619	32 299	33 675	45 137	38 420
Omsetning og drift av fast eiendom	84 975	86 670	20 775	21 262	21 856	22 025	21 527	21 732	21 751
Boligjenester	126 193	131 287	32 065	32 028	32 587	33 216	33 456	33 535	33 794
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	127 219	131 648	36 413	28 706	36 434	28 159	38 349	31 097	35 115
Forretningsmessig tjenesteyting	73 880	72 312	19 148	15 799	19 113	18 795	18 605	16 072	18 755
Offentlig administrasjon og forsvar	179 833	186 917	45 081	44 896	47 570	45 768	48 684	48 632	52 008
Undervisning	143 653	150 239	36 123	36 644	38 084	36 988	38 523	38 607	39 928
Helse- og omsorgstjenester	306 728	317 590	74 785	76 397	81 453	79 327	80 413	81 932	86 790
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	55 877	59 407	14 479	14 440	15 126	14 250	15 591	15 656	15 402
Totalt for nærlinger (basisverdi)	2 775 506	2 758 507	701 434	671 996	690 420	663 543	732 548	736 505	711 212
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	2 621 032	2 717 317	672 276	656 548	687 985	666 856	705 929	694 335	697 525
Produktavgifter og -subsider	342 610	358 533	89 864	83 764	90 635	89 859	94 275	87 547	93 852

Offentlig forvaltning	566 584	586 437	139 773	141 166	150 106	145 206	149 959	151 735	160 980
Statsforvaltningen	265 265	272 808	67 632	65 188	69 524	66 467	71 629	70 907	75 383
Sivil forvaltning	235 177	242 404	59 885	57 855	61 531	59 223	63 794	63 289	66 887
Forsvar	30 088	30 404	7 747	7 333	7 992	7 244	7 835	7 618	8 496
Kommuneforvaltningen	301 319	313 629	72 141	75 978	80 583	78 739	78 331	80 828	85 597

Fastlands-Norge (basisverdi)	2 278 422	2 358 784	582 412	572 784	597 350	576 997	611 654	606 788	603 673
Markedsrettet virksomhet Fastlands-Norge (basisverdi)	1 567 069	1 619 620	405 872	394 696	408 907	393 847	422 170	416 424	402 923
Markedsrettet virksomhet (basisverdi)	2 064 153	2 019 343	524 894	493 908	501 977	480 393	543 065	546 141	510 462
Ikke markedsrettet virksomhet (basisverdi)	711 353	739 164	176 540	178 088	188 443	183 150	189 483	190 364	200 750

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i nærlinger er målt i basisverdi

Tabell 6. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi.**Faste 2015-priser. Millioner kroner**

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
Bruttonasjonalprodukt¹	3 118 116	3 152 149	805 136	776 476	788 472	768 194	819 008	795 653	789 701
Jordbruk og skogbruk	20 789	21 235	5 230	4 473	582	10 706	5 474	4 565	569
Fiske, fangst og akvakultur	27 047	25 976	6 976	7 056	6 121	6 209	6 590	7 097	6 137
Bergverksdrift	5 411	5 397	1 273	1 190	1 391	1 462	1 354	1 239	1 397
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	498 299	499 890	129 114	131 950	121 540	112 197	134 203	131 673	122 723
Utvinning av råolje og naturgass	449 813	458 712	117 776	121 759	110 761	101 950	124 241	122 283	112 963
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	48 486	41 178	11 337	10 191	10 779	10 246	9 962	9 390	9 760
Industri	213 856	204 821	53 398	51 286	53 358	48 274	51 904	53 688	50 519
Nærings-, drikkevare- og tobakksindustri	40 489	39 933	10 900	9 477	9 755	10 295	10 407	9 805	9 298
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	2 725	2 936	696	685	750	675	826	804	800
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	8 223	8 484	2 151	1 903	2 402	1 973	2 205	2 214	2 193
Produksjon av papir og papirvarer	2 557	2 775	676	688	687	707	693	727	703
Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	3 939	3 681	974	920	926	888	948	941	915
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytsk industri	26 277	28 551	6 527	7 088	7 540	7 061	6 862	8 920	8 024
Prod av kjemiske råvarer	9 592	8 672	2 203	2 355	2 108	2 103	2 106	2 320	2 281
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	13 552	13 881	3 364	3 154	3 839	3 411	3 477	3 300	3 627
Produksjon av metaller	12 156	12 624	3 062	3 139	3 277	3 086	3 121	3 148	3 200
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	61 403	53 797	14 925	14 207	14 077	11 743	13 771	13 979	12 513
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	19 631	18 247	4 646	4 642	4 939	3 998	4 668	4 727	4 487
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	5 462	5 393	1 363	1 422	1 344	1 212	1 414	1 455	1 268
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	17 442	14 519	4 115	3 960	3 822	3 226	3 511	3 669	3 491
Elektrisitets-, gass- og varmtvannsforsyning	53 297	54 009	14 442	15 960	12 435	11 250	14 364	15 046	12 153
Vannforsyning, avløp og renovasjon	18 098	18 710	4 650	4 421	4 688	4 750	4 851	4 607	4 905
Bygge- og anleggsvirksomhet	175 824	183 137	46 512	43 665	47 158	43 226	49 089	47 400	47 307
Varehandel og reparasjon av motorvogner	215 468	210 424	57 316	49 915	54 179	50 703	55 626	50 963	54 276
Rørtransport	16 869	16 907	4 675	4 752	4 045	3 422	4 688	4 767	4 221
Utenriks sjøfart	30 402	30 310	7 368	7 170	8 061	7 520	7 559	6 795	8 060
Transport utenom utenriks sjøfart	99 822	101 632	25 535	23 718	26 420	25 858	25 636	24 473	26 227
Post og distribusjonsvirksomhet	10 440	10 150	2 748	2 556	2 647	2 269	2 679	2 608	2 629
Overnattings- og serveringsvirksomhet	39 162	40 802	10 140	8 831	10 539	11 280	10 151	8 874	10 655
Informasjon og kommunikasjon	112 927	115 356	30 674	28 497	28 603	26 493	31 762	30 173	28 454
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	139 437	143 902	36 491	35 200	35 335	36 823	36 544	36 053	35 002
Omsetning og drift av fast eiendom	84 975	83 649	20 499	20 893	21 291	20 836	20 628	20 809	20 835
Boligtjenester	126 193	129 289	31 607	32 342	32 437	32 114	32 396	33 198	33 147
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	127 219	129 330	35 502	28 927	34 726	29 106	36 571	30 902	33 286
Forretningsmessig tjenesteyting	73 880	71 550	18 140	16 056	18 324	18 898	18 272	16 847	18 237
Offentlig administrasjon og forsvar	179 833	183 984	45 486	45 572	45 744	46 367	46 301	45 913	46 357
Undervisning	143 653	147 811	36 508	36 791	37 320	36 019	37 681	37 732	38 139
Helse- og omsorgstjenester	306 728	314 527	77 184	77 633	77 824	80 210	78 860	78 963	79 265
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	55 877	58 198	14 355	14 398	14 731	14 266	14 803	15 277	14 670
Totalt for nærlinger (basisverdi)	2 775 506	2 800 995	715 824	693 250	699 500	680 259	727 986	709 664	699 168
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	2 621 032	2 646 221	675 316	642 794	665 604	655 301	682 521	661 808	664 457
Produktavgifter og -subsider	342 610	351 154	89 312	83 225	88 971	87 935	91 023	85 989	90 533

Offentlig forvaltning	566 584	579 468	142 770	143 204	144 177	146 096	145 991	145 699	146 738
Statsforvaltningen	265 265	271 144	67 040	67 169	67 407	68 156	68 413	67 636	68 237
Sivil forvaltning	235 177	241 490	59 509	59 682	60 013	60 767	61 029	60 280	60 945
Forsvar	30 088	29 654	7 503	7 487	7 394	7 389	7 384	7 356	7 292
Kommuneforvaltningen	301 319	308 324	75 730	76 035	76 770	77 940	77 578	78 063	78 501

Fastlands-Norge (basisverdi)	2 278 422	2 295 067	586 004	559 569	576 633	567 366	591 498	575 819	573 924
Markedsrettet virksomhet Fastlands-Norge (basisverdi)	1 567 069	1 565 586	406 635	379 028	394 777	384 041	407 739	391 771	388 699
Markedsrettet virksomhet (basisverdi)	2 064 153	2 071 514	536 455	512 710	517 645	496 934	544 226	525 616	513 943
Ikke markedsrettet virksomhet (basisverdi)	711 353	729 481	179 369	180 540	181 856	183 325	183 760	184 048	185 225

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i nærlinger er målt i basisverdi

**Tabell 7. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi.
Prosentvis volumendring fra samme periode året før**

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
Bruttonasjonalprodukt¹	2,0	1,1	0,5	0,9	2,6	-0,9	1,7	2,5	0,2
Jordbruk og skogbruk	4,2	2,1	0,6	4,5	61,0	-1,9	4,7	2,1	-2,3
Fiske, fangst og akvakultur	-12,4	-4,0	-13,1	1,7	-8,2	-3,9	-5,5	0,6	0,3
Bergverksdrift	-0,7	-0,3	-11,1	-5,3	-6,7	5,2	6,4	4,1	0,4
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	4,1	0,3	-0,5	3,5	2,9	-9,3	3,9	-0,2	1,0
Utvinning av råolje og naturgass	4,7	2,0	0,5	6,0	5,0	-8,7	5,5	0,4	2,0
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	-2,6	-15,1	-10,8	-18,9	-14,0	-15,0	-12,1	-7,9	-9,5
Industri	-4,7	-4,2	-8,2	-8,3	-1,4	-4,2	-2,8	4,7	-5,3
Nærings-, drikkevare- og tobakksindustri	0,4	-1,4	0,7	-2,0	1,4	-0,1	-4,5	3,5	-4,7
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	-7,0	7,8	-9,4	-7,6	9,0	12,6	18,7	17,3	6,6
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	10,0	3,2	9,5	-1,4	10,5	0,3	2,5	16,3	-8,7
Produksjon av papir og papirvarer	-5,5	8,5	2,0	2,0	17,0	14,1	2,5	5,6	2,3
Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	-1,2	-6,5	-5,2	-8,4	-7,0	-8,0	-2,7	2,3	-1,1
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytsk industri	9,3	8,7	10,7	6,2	12,0	11,4	5,1	25,8	6,4
Prod av kjemiske råvarer	0,5	-9,6	-4,5	-6,6	-17,2	-9,4	-4,4	-1,5	8,3
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	-2,7	2,4	-0,4	-0,5	3,6	3,0	3,4	4,6	-5,5
Produksjon av metaller	-6,9	3,8	-5,3	5,6	6,8	1,1	1,9	0,3	-2,3
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	-10,2	-12,4	-16,6	-17,5	-10,5	-13,1	-7,7	-1,6	-11,1
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	-16,9	-7,1	-24,2	-19,0	-0,3	-7,1	0,5	1,8	-9,2
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	-4,5	-1,3	-10,2	-5,4	-2,8	-0,0	3,8	2,3	-5,7
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	-2,4	-16,8	-14,5	-14,3	-14,9	-23,5	-14,7	-7,3	-8,6
Elektrisitets-, gass- og varmtvannsforsyning	3,3	1,3	0,3	6,4	2,2	-3,8	-0,5	-5,7	-2,3
Vannforsyning, avløp og renovasjon	2,2	3,4	0,8	2,5	3,0	3,7	4,3	4,2	4,6
Bygge- og anleggsvirksomhet	1,9	4,2	2,2	2,8	4,9	3,2	5,5	8,6	0,3
Varehandel og reparasjon av motorvogner	3,8	-2,3	3,5	-2,6	0,1	-3,9	-2,9	2,1	0,2
Rørtransport	6,3	0,2	2,4	6,0	12,4	-16,8	0,3	0,3	4,3
Utenriks sjøfart	-4,2	-0,3	-3,7	-0,9	-0,5	-2,3	2,6	-5,2	-0,0
Transport utenom utenriks sjøfart	0,3	1,8	-4,9	2,6	3,3	1,0	0,4	3,2	-0,7
Post og distribusjonsvirksomhet	-3,1	-2,8	-4,5	-6,7	3,2	-5,0	-2,5	2,1	-0,7
Overnattings- og serveringsvirksomhet	4,7	4,2	8,5	8,3	6,9	2,5	0,1	0,5	1,1
Informasjon og kommunikasjon	3,3	2,2	2,6	-0,0	2,8	2,1	3,5	5,9	-0,5
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	6,2	3,2	8,8	2,4	4,5	5,9	0,1	2,4	-0,9
Omsetning og drift av fast eiendom	1,4	-1,6	-1,3	-3,4	-2,7	-0,5	0,6	-0,4	-2,1
Boligjenester	5,3	2,5	4,5	2,9	2,2	2,2	2,5	2,6	2,2
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	-3,4	1,7	-5,0	-4,8	9,2	-1,5	3,0	6,8	-4,1
Forretningsmessig tjenesteyting	-5,2	-3,2	-9,6	-10,7	2,1	-4,6	0,7	4,9	-0,5
Offentlig administrasjon og forsvar	4,4	2,3	4,3	3,0	2,5	2,0	1,8	0,7	1,3
Undervisning	0,9	2,9	2,3	2,0	3,0	3,3	3,2	2,6	2,2
Helse- og omsorgstjenester	2,3	2,5	2,4	2,7	2,5	2,7	2,2	1,7	1,9
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	1,3	4,2	1,4	2,8	6,6	4,2	3,1	6,1	-0,4
Totalt for nærlinger (basisverdi)	1,9	0,9	0,4	0,6	2,6	-1,3	1,7	2,4	-0,0
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	1,4	1,0	0,4	0,0	2,2	0,5	1,1	3,0	-0,2
Produktavgifter og -subsider	2,3	2,5	1,9	3,3	2,8	2,0	1,9	3,3	1,8

Offentlig forvaltning	2,3	2,3	2,4	2,2	2,2	2,4	2,3	1,7	1,8
Statsforvaltningen	3,9	2,2	3,7	2,5	2,3	2,1	2,0	0,7	1,2
Sivil forvaltning	4,0	2,7	3,8	2,8	2,8	2,6	2,6	1,0	1,6
Forsvar	3,9	-1,4	2,7	-1,1	-1,8	-1,3	-1,6	-1,7	-1,4
Kommuneforvaltningen	1,0	2,3	1,3	2,0	2,2	2,7	2,4	2,7	2,3

Fastlands-Norge (basisverdi)	1,3	0,7	0,2	-0,5	2,1	0,3	0,9	2,9	-0,5
Markedsrettet virksomhet Fastlands-Norge (basisverdi) . .	0,6	-0,1	-1,0	-1,9	2,0	-0,8	0,3	3,4	-1,5
Markedsrettet virksomhet (basisverdi)	1,6	0,4	-0,5	-0,0	2,6	-2,6	1,4	2,5	-0,7
Ikke markedsrettet virksomhet (basisverdi)	2,9	2,5	3,0	2,7	2,5	2,6	2,4	1,9	1,9

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i nærlinger er målt i basisverdi

Tabell 8. Bruttonasjonalprodukt. Bruttoprodukt etter næring, i basisverdi.**Prosentvis prisendring fra samme periode året før**

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
Bruttonasjonalprodukt¹	-2,8	-1,1	-3,2	-4,1	-2,5	-0,6	2,7	6,4	2,9
Jordbruk og skogbruk	6,4	0,4	3,3	1,4	23,0	0,7	-1,3	-2,7	-46,1
Fiske, fangst og akvakultur	16,2	73,9	26,0	54,3	97,9	77,6	71,9	18,4	5,4
Bergverksdrift	12,8	-3,9	21,3	6,9	1,2	-7,4	-14,4	-2,7	10,8
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	-21,5	-20,9	-21,6	-30,5	-26,7	-21,2	-3,7	27,2	6,4
Utvinning av råolje og naturgass	-23,2	-21,2	-23,0	-32,5	-28,5	-21,4	-0,5	35,2	13,7
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	-1,6	-18,1	-4,7	-7,0	-8,8	-19,7	-38,2	-48,0	-63,1
Industri	4,9	2,6	1,6	1,9	2,8	3,0	2,5	3,4	2,2
Nærings-, drikkevare- og tobakksindustri	2,5	9,8	6,1	7,8	10,3	9,9	10,6	8,1	6,8
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	8,7	7,8	17,7	13,1	10,0	7,1	1,4	1,0	-0,6
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	0,7	0,6	1,0	0,9	0,3	0,2	0,8	3,8	-3,9
Produksjon av papir og papirvarer	14,8	4,7	14,7	11,9	12,3	5,8	-9,4	-13,1	-3,8
Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	2,2	-2,6	2,2	-4,5	10,4	-19,8	3,8	1,8	5,3
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytsk industri	17,2	3,1	-0,2	14,9	4,6	-5,0	-0,4	7,0	17,5
Prod av kjemiske råvarer	12,2	-6,2	21,8	9,6	-3,3	-10,7	-20,3	-18,0	1,3
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	0,9	2,3	3,2	2,8	2,6	3,6	0,0	-4,4	-2,8
Produksjon av metaller	20,0	-11,5	-25,3	-34,5	-28,9	13,5	21,7	34,8	51,2
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	2,7	0,5	3,2	1,3	1,3	2,1	-2,6	-2,8	-11,2
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	2,9	2,4	0,7	2,2	9,3	-2,0	-0,3	-1,4	-9,9
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	3,4	4,1	6,7	4,9	7,5	2,1	1,5	1,4	-7,8
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	0,0	2,6	0,4	2,6	2,1	3,7	2,2	0,4	-2,9
Elektrisitets-, gass- og varmtvannsforsyning	-7,5	17,1	-7,0	3,3	14,1	26,3	29,0	10,7	7,7
Vannforsyning, avløp og renovasjon	5,7	1,8	5,0	3,4	-2,2	-6,9	12,8	2,7	2,5
Bygge- og anleggsvirksomhet	3,0	3,2	2,9	1,2	2,1	5,2	4,3	5,7	0,3
Varehandel og reparasjon av motorvogner	-0,8	2,0	-2,4	-0,1	-0,5	4,5	4,1	4,5	3,5
Rørtransport	-8,1	4,8	5,0	-4,8	-7,0	46,6	-4,3	-2,5	-2,6
Utenriks sjøfart	5,1	-32,5	5,8	2,4	-35,2	-56,2	-40,0	-2,1	21,4
Transport utenom utenriks sjøfart	3,2	4,0	0,8	10,0	3,9	5,0	-1,8	-6,5	-11,5
Post og distribusjonsvirksomhet	6,1	3,5	6,8	1,3	4,1	5,2	3,5	4,8	4,6
Overnattings- og serveringsvirksomhet	0,7	1,6	0,9	1,6	0,1	2,7	1,9	5,6	5,4
Informasjon og kommunikasjon	-0,0	2,1	0,7	1,5	1,8	2,2	2,9	3,8	1,2
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	-4,2	1,3	-3,9	-2,3	1,2	5,2	2,8	2,2	5,9
Omsetning og drift av fast eiendom	2,5	3,6	2,9	3,8	3,0	4,7	3,0	2,6	1,7
Boligtjenester	4,6	1,5	3,9	2,2	0,9	1,3	1,8	2,0	1,5
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	1,6	1,8	3,1	0,3	3,4	0,3	2,2	1,4	0,6
Forretningsmessig tjenesteyting	2,0	1,1	7,0	2,6	2,2	2,8	-3,5	-3,0	-1,4
Offentlig administrasjon og forsvar	1,4	1,6	-0,7	1,6	-1,8	0,7	6,1	7,5	7,9
Undervisning	3,6	1,6	0,5	0,7	1,4	1,1	3,3	2,7	2,6
Helse- og omsorgstjenester	3,3	1,0	-1,1	-0,9	-0,1	-0,3	5,2	5,4	4,6
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	4,0	2,1	4,0	0,4	3,1	0,3	4,4	2,2	2,2
Totalt for nærlinger (basisverdi)	-3,2	-1,5	-3,8	-4,5	-3,2	-1,0	2,7	7,1	3,1
Bruttonasjonalprodukt Fastlands-Norge ¹	1,8	2,7	0,8	1,5	2,3	3,0	3,9	2,7	1,6
Produktavgifter og -subsider	0,7	2,1	1,7	-0,3	3,2	2,5	2,9	1,2	1,8

Offentlig forvaltning	3,0	1,2	-0,6	0,3	-0,5	0,2	4,9	5,6	5,4
Statsforvaltningen	2,7	0,6	2,2	-0,7	-0,4	-0,3	3,8	8,0	7,1
Sivil forvaltning	3,1	0,4	2,5	-1,1	-0,7	-0,6	3,9	8,3	7,0
Forsvar	-1,0	2,5	0,4	3,3	2,3	1,9	2,8	5,7	7,8
Kommuneforvaltningen	3,2	1,7	-3,1	1,1	-0,6	0,7	6,0	3,6	3,9

Fastlands-Norge (basisverdi)	1,9	2,8	0,7	1,7	2,2	3,1	4,0	2,9	1,5
Markedsrettet virksomhet Fastlands-Norge (basisverdi) .	1,4	3,5	1,0	2,4	3,3	4,5	3,7	2,1	0,1
Markedsrettet virksomhet (basisverdi)	-5,3	-2,5	-5,1	-6,2	-4,4	-1,5	2,0	7,9	2,4
Ikke markedsrettet virksomhet (basisverdi)	3,2	1,3	0,0	0,4	-0,0	0,2	4,8	4,9	4,6

1 Bruttonasjonalprodukt er målt i markedsverdi, mens bruttoprodukt i nærlinger er målt i basisverdi

Tabell 9. Hovedtall for konsum. Løpende priser. Millioner kroner

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
Konsum i alt.	2 082 990	2 176 252	536 661	523 987	548 524	545 242	558 499	549 126	574 998
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner . . .	1 353 723	1 418 680	351 573	340 129	355 735	357 121	365 695	353 643	370 372
Konsum i husholdninger	1 281 171	1 342 768	332 783	321 370	336 423	339 111	345 865	333 670	351 022
Konsum i ideelle organisasjoner.	72 552	75 912	18 790	18 759	19 312	18 011	19 830	19 973	19 350
Konsum i offentlig forvaltning.	729 267	757 571	185 089	183 858	192 788	188 121	192 804	195 483	204 626
Konsum i statsforvaltningen	368 749	382 631	93 606	92 608	96 886	94 033	99 103	98 720	103 123
Konsum i statsforvaltningen, individuelt.	209 004	215 951	53 001	52 021	54 252	53 137	56 540	55 546	57 383
Konsum i statsforvaltningen, kollektivt	159 745	166 680	40 605	40 588	42 634	40 895	42 563	43 174	45 740
Konsum i kommuneforvaltningen	360 518	374 940	91 483	91 249	95 902	94 088	93 701	96 763	101 503
Konsum i kommuneforvaltningen, individuelt.	284 830	297 690	72 323	72 611	76 705	74 954	73 420	76 449	80 416
Konsum i kommuneforvaltningen, kollektivt	75 688	77 250	19 160	18 638	19 197	19 134	20 281	20 315	21 087
Personlig konsum	1 847 557	1 932 321	476 897	464 761	486 693	485 213	495 655	485 637	508 171
Kollektivt konsum	235 433	243 930	59 765	59 226	61 831	60 030	62 844	63 489	66 827

Tabell 10. Hovedtall for konsum. Faste 2015-priser. Millioner kroner

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
Konsum i alt.	2 082 990	2 118 928	530 617	512 177	530 525	536 588	539 638	522 686	539 929
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner . . .	1 353 723	1 374 049	348 586	328 143	344 646	349 007	352 253	335 109	351 164
Konsum i husholdninger	1 281 171	1 300 106	330 186	309 546	326 134	330 906	333 519	315 619	333 135
Konsum i ideelle organisasjoner.	72 552	73 943	18 400	18 596	18 512	18 101	18 734	19 490	18 029
Konsum i offentlig forvaltning.	729 267	744 879	182 030	184 034	185 879	187 581	187 385	187 576	188 765
Konsum i statsforvaltningen	368 749	377 099	92 427	93 520	93 924	94 805	94 850	94 537	94 788
Konsum i statsforvaltningen, individuelt.	209 004	213 820	52 115	52 828	53 100	53 901	53 991	53 565	53 590
Konsum i statsforvaltningen, kollektivt	159 745	163 279	40 312	40 692	40 824	40 904	40 859	40 972	41 198
Konsum i kommuneforvaltningen	360 518	367 780	89 604	90 514	91 955	92 776	92 535	93 039	93 977
Konsum i kommuneforvaltningen, individuelt.	284 830	291 853	70 878	72 150	73 003	73 767	72 934	73 761	74 200
Konsum i kommuneforvaltningen, kollektivt	75 688	75 928	18 726	18 364	18 952	19 010	19 601	19 278	19 777
Personlig konsum	1 847 557	1 879 721	471 579	453 120	470 749	476 675	479 177	462 435	478 954
Kollektivt konsum	235 433	239 207	59 038	59 057	59 776	59 913	60 461	60 250	60 975

Tabell 11. Hovedtall for konsum. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
Konsum i alt.	2,5	1,7	2,0	1,4	2,4	1,4	1,7	2,1	1,8
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner . .	2,6	1,5	2,5	1,1	2,7	1,2	1,1	2,1	1,9
Konsum i husholdninger	2,3	1,5	2,2	1,3	2,6	1,1	1,0	2,0	2,1
Konsum i ideelle organisasjoner.	9,0	1,9	8,4	-1,5	5,3	2,3	1,8	4,8	-2,6
Konsum i offentlig forvaltning.	2,4	2,1	1,0	1,9	1,7	2,0	2,9	1,9	1,6
Konsum i statsforvaltningen	3,1	2,3	1,9	2,1	2,2	2,2	2,6	1,1	0,9
Konsum i statsforvaltningen, individuelt.	2,1	2,3	0,6	1,0	1,8	2,8	3,6	1,4	0,9
Konsum i statsforvaltningen, kollektivt	4,4	2,2	3,6	3,5	2,7	1,3	1,4	0,7	0,9
Konsum i kommuneforvaltningen	1,6	2,0	0,1	1,8	1,2	1,8	3,3	2,8	2,2
Konsum i kommuneforvaltningen, individuelt.	0,6	2,5	-0,6	2,0	2,3	2,7	2,9	2,2	1,6
Konsum i kommuneforvaltningen, kollektivt	5,8	0,3	2,9	1,1	-2,9	-1,4	4,7	5,0	4,4
Personlig konsum	2,2	1,7	1,8	1,2	2,5	1,6	1,6	2,1	1,7
Kollektivt konsum	4,8	1,6	3,4	2,8	0,9	0,4	2,4	2,0	2,0

Tabell 12. Hovedtall for konsum. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
Konsum i alt.	2,6	2,7	3,0	2,5	3,7	2,3	2,3	2,7	3,0
Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner . .	2,4	3,2	2,7	3,6	3,4	3,2	2,9	1,8	2,2
Konsum i husholdninger	2,4	3,3	2,7	3,6	3,4	3,3	2,9	1,8	2,1
Konsum i ideelle organisasjoner.	2,7	2,7	3,2	3,1	3,1	0,6	3,7	1,6	2,9
Konsum i offentlig forvaltning.	3,0	1,7	3,5	0,5	4,4	0,7	1,2	4,3	4,5
Konsum i statsforvaltningen	3,2	1,5	3,1	-0,1	3,3	-0,6	3,2	5,5	5,5
Konsum i statsforvaltningen, individuelt.	4,9	1,0	5,1	0,2	2,4	-1,6	3,0	5,3	4,8
Konsum i statsforvaltningen, kollektivt	1,1	2,1	0,7	-0,5	4,5	0,8	3,4	5,6	6,3
Konsum i kommuneforvaltningen	2,7	1,9	3,8	1,2	5,5	2,0	-0,8	3,2	3,6
Konsum i kommuneforvaltningen, individuelt.	3,1	2,0	3,9	1,8	5,7	1,9	-1,3	3,0	3,1
Konsum i kommuneforvaltningen, kollektivt	1,2	1,7	3,4	-1,2	4,6	2,3	1,1	3,8	5,3
Personlig konsum	2,8	2,8	3,1	2,9	3,6	2,4	2,3	2,4	2,6
Kollektivt konsum	1,1	2,0	1,6	-0,7	4,6	1,3	2,7	5,1	6,0

Tabell 13. Konsum i husholdninger. Løpende priser. Millioner kroner

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
Konsum i husholdninger	1 281 171	1 342 768	332 783	321 370	336 423	339 111	345 865	333 670	351 022
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	148 215	153 154	39 287	35 636	38 975	38 687	39 856	36 449	39 430
Alkoholdrikker og tobakk mv..	49 302	52 261	13 416	11 917	13 703	12 813	13 828	12 097	14 350
Klær og skoøy.	60 542	62 767	17 518	12 602	16 484	15 485	18 196	12 806	15 744
Bolig, lys og brensel.	273 376	293 126	71 154	75 865	70 458	69 287	77 516	79 786	74 347
Møbler og husholdningsartikler mv.	76 647	77 767	22 141	16 329	18 855	20 038	22 544	17 285	19 320
Helse	37 010	39 181	9 877	9 268	9 780	9 790	10 343	9 786	10 327
Transport	189 042	196 256	45 829	45 478	51 642	51 567	47 569	48 175	52 861
Post- og teletjenester	26 147	26 518	7 044	6 302	6 440	6 664	7 112	6 721	6 795
Kultur og fritid	135 411	140 378	36 612	30 859	34 432	37 503	37 584	31 494	36 563
Utdanning	5 176	5 606	1 288	1 388	1 412	1 325	1 480	1 580	1 515
Overnattings- og serveringstjenester	80 533	87 495	21 097	18 917	22 276	23 572	22 731	20 308	24 034
Andre varer og tjenester	133 061	138 160	33 976	37 968	34 740	30 470	34 983	39 723	37 079
Husholdningenes kjøp i utlandet.	106 006	113 815	23 651	26 461	29 102	35 192	23 061	25 100	30 299
Utlendingers kjøp i Norge.	-39 297	-43 715	-10 107	-7 619	-11 876	-13 283	-10 937	-7 641	-11 641
Varekonsum ¹	592 469	615 478	161 572	141 456	154 773	151 067	168 182	147 200	157 821
Tjenestekonsum ¹	621 993	657 190	157 666	161 072	164 424	166 135	165 558	169 010	174 544
Boligtjenester	233 450	243 823	59 481	60 028	60 786	61 160	61 848	62 804	63 565
Andre tjenester.	388 543	413 367	98 185	101 044	103 638	104 975	103 710	106 206	110 979

1 Konsumet av varer og tjenester inkluderer utlendingers kjøp i Norge, men ikke husholdningenes kjøp i utlandet

Tabell 14. Konsum i husholdninger. Faste 2015-priser. Millioner kroner

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
Konsum i husholdninger	1 281 171	1 300 106	330 186	309 546	326 134	330 906	333 519	315 619	333 135
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	148 215	149 327	39 169	35 618	38 075	36 760	38 874	35 823	38 583
Alkoholdrikker og tobakk mv..	49 302	50 558	13 411	11 551	13 278	12 365	13 364	11 446	13 594
Klær og skoøy.	60 542	59 813	16 827	12 481	15 665	14 910	16 757	12 680	14 723
Bolig, lys og brensel.	273 376	280 290	70 593	73 108	67 972	67 161	72 049	73 842	69 542
Møbler og husholdningsartikler mv.	76 647	73 906	21 740	15 812	17 842	18 953	21 299	16 578	18 483
Helse	37 010	38 479	9 896	9 227	9 656	9 586	10 010	9 421	9 882
Transport	189 042	193 565	45 825	45 432	50 804	50 389	46 940	46 970	50 865
Post- og teletjenester	26 147	25 469	6 871	6 135	6 214	6 374	6 746	6 398	6 524
Kultur og fritid	135 411	135 905	35 186	30 113	34 015	36 105	35 672	30 785	35 565
Utdanning	5 176	5 441	1 272	1 372	1 390	1 281	1 398	1 489	1 422
Overnattings- og serveringstjenester	80 533	84 712	20 896	18 560	21 643	22 758	21 751	19 164	22 485
Andre varer og tjenester	133 061	135 302	35 983	32 742	33 394	32 993	36 173	33 554	33 848
Husholdningenes kjøp i utlandet.	106 006	109 815	22 550	24 928	27 772	34 077	23 038	24 804	28 715
Utlendingers kjøp i Norge.	-39 297	-42 476	-10 034	-7 534	-11 586	-12 805	-10 552	-7 334	-11 095
Varekonsum ¹	592 469	591 644	159 764	138 210	149 557	144 911	158 967	139 420	150 009
Tjenestekonsum ¹	621 993	641 123	157 905	153 943	160 392	164 723	162 066	158 729	165 507
Boligtjenester	233 450	239 145	59 174	59 375	59 575	60 195	60 000	60 766	61 004
Andre tjenester.	388 543	401 978	98 731	94 568	100 817	104 528	102 065	97 964	104 503

1 Konsumet av varer og tjenester inkluderer utlendingers kjøp i Norge, men ikke husholdningenes kjøp i utlandet

Tabell 15. Konsum i husholdninger. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
Konsum i husholdninger	2,3	1,5	2,2	1,3	2,6	1,1	1,0	2,0	2,1
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	-0,3	0,8	0,6	0,1	3,5	0,2	-0,8	0,6	1,3
Alkoholdrikker og tobakk mv..	0,7	2,5	1,7	1,8	8,9	0,1	-0,3	-0,9	2,4
Klær og skoøy.	3,5	-1,2	0,0	-5,3	2,3	-2,1	-0,4	1,6	-6,0
Bolig, lys og brensel.	4,9	2,5	4,3	3,8	2,2	2,0	2,1	1,0	2,3
Møbler og husholdningsartikler mv.	-1,0	-3,6	-1,3	-7,2	-2,2	-3,4	-2,0	4,8	3,6
Helse	4,0	4,0	5,3	4,8	6,4	3,8	1,1	2,1	2,3
Transport	2,7	2,4	1,7	1,9	3,0	2,2	2,4	3,4	0,1
Post- og teletjenester	1,3	-2,6	-0,7	-4,6	-2,2	-1,7	-1,8	4,3	5,0
Kultur og fritid	1,5	0,4	1,3	0,0	-0,0	0,0	1,4	2,2	4,6
Utdanning	-17,5	5,1	-16,5	-5,2	6,8	10,8	9,9	8,5	2,3
Overnattings- og serveringstjenester	5,4	5,2	6,4	8,1	5,4	3,8	4,1	3,3	3,9
Andre varer og tjenester	3,4	1,7	4,1	1,1	3,8	1,5	0,5	2,5	1,4
Husholdningenes kjøp i utlandet.	1,5	3,6	2,8	3,9	3,1	4,7	2,2	-0,5	3,4
Utlendingers kjøp i Norge.	9,8	8,1	7,0	9,9	7,6	10,0	5,2	-2,7	-4,2
Varekonsum ¹	1,2	-0,1	0,6	-0,7	1,7	-1,1	-0,5	0,9	0,3
Tjenestekonsum ¹	3,9	3,1	4,1	3,0	3,6	3,0	2,6	3,1	3,2
Boligtjenester	4,9	2,4	4,7	3,0	3,1	2,3	1,4	2,3	2,4
Andre tjenester.	3,3	3,5	3,8	3,1	4,0	3,4	3,4	3,6	3,7

1 Konsumet av varer og tjenester inkluderer utlendingers kjøp i Norge, men ikke husholdningenes kjøp i utlandet

Tabell 16. Konsum i husholdninger. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
Konsum i husholdninger	2,4	3,3	2,7	3,6	3,4	3,3	2,9	1,8	2,1
Matvarer og alkoholfrie drikkevarer	2,7	2,6	2,5	1,9	2,9	3,2	2,2	1,7	-0,2
Alkoholdrikker og tobakk mv..	2,8	3,4	2,2	3,4	3,3	3,4	3,4	2,4	2,3
Klær og skoøy.	0,4	4,9	2,5	5,1	4,9	5,3	4,3	0,0	1,6
Bolig, lys og brensel.	2,3	4,6	1,9	3,7	3,6	4,2	6,7	4,1	3,1
Møbler og husholdningsartikler mv.	4,6	5,2	5,2	5,9	5,6	5,7	3,9	1,0	-1,1
Helse	1,7	1,8	0,5	0,8	0,8	2,0	3,5	3,4	3,2
Transport	1,3	1,4	1,1	1,6	1,0	1,6	1,3	2,5	2,2
Post- og teletjenester	1,2	4,1	3,1	4,7	4,4	4,7	2,8	2,3	0,5
Kultur og fritid	2,4	3,3	5,2	4,3	3,3	4,5	1,3	-0,2	1,6
Utdanning	2,2	3,0	2,0	2,3	1,8	3,2	4,6	4,9	4,9
Overnattings- og serveringstjenester	2,2	3,3	2,5	2,8	3,2	3,6	3,5	4,0	3,8
Andre varer og tjenester	-0,5	2,1	-0,8	1,9	1,4	2,7	2,4	2,1	5,3
Husholdningenes kjøp i utlandet.	7,7	3,6	9,7	9,7	8,9	1,1	-4,6	-4,7	0,7
Utlendingers kjøp i Norge.	1,9	2,9	2,2	2,8	2,7	3,2	2,9	3,0	2,4
Varekonsum ¹	1,9	4,0	2,3	3,3	3,8	4,3	4,6	3,2	1,7
Tjenestekonsum ¹	1,9	2,5	2,1	2,8	2,0	2,9	2,3	1,8	2,9
Boligtjenester	3,1	2,0	2,7	2,3	1,5	1,5	2,5	2,2	2,1
Andre tjenester.	1,3	2,8	1,8	3,1	2,3	3,7	2,2	1,5	3,3

1 Konsumet av varer og tjenester inkluderer utlendingers kjøp i Norge, men ikke husholdningenes kjøp i utlandet

Tabell 17. Bruttoinvestering i fast realkapital. Løpende priser. Millioner kroner

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
I alt	741 413	750 491	192 327	175 012	189 005	189 993	196 481	182 754	201 368
Bygg og anlegg	355 007	395 110	92 618	91 781	98 095	99 882	105 351	102 015	104 752
Oljeboring, oljeleting, olje- og gassrørledning	102 332	79 703	23 755	20 934	21 221	20 014	17 533	16 564	19 212
Oljeutvinningsplattformer, borerigger og moduler	87 866	74 761	22 226	16 627	19 416	18 734	19 985	18 069	18 922
Skip og båter	3 071	827	522	737	-228	208	110	-2 287	128
Andre transportmidler	21 247	22 906	5 694	3 775	6 171	8 397	4 563	5 765	13 016
Maskiner og utstyr	92 728	95 521	26 607	21 396	23 714	23 334	27 078	21 565	24 332
Endring i livdyr- og frukttrebestand	37	38	9	7	7	16	8	7	7
FOU og annen immatriell realkapital	79 125	81 624	20 896	19 753	20 608	19 409	21 853	21 057	20 998
Jordbruk og skogbruk	8 016	8 535	1 742	1 448	2 643	2 588	1 857	1 495	2 685
Fiske, fangst og akvakultur	4 702	4 959	879	1 431	947	999	1 582	625	1 072
Bergverksdrift	1 043	671	300	198	162	107	204	68	169
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	202 013	165 675	48 598	40 218	43 262	41 430	40 765	36 850	41 443
Utvinning av råolje og naturgass	197 228	163 623	47 852	39 306	42 866	41 194	40 256	35 780	40 851
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	4 785	2 052	746	912	396	236	508	1 071	592
Industri	30 219	34 060	9 275	7 677	8 383	7 472	10 528	7 459	7 292
Nærings-, drikkevare- og tobaksindustri	7 170	7 932	2 193	1 873	1 795	1 599	2 664	1 826	1 647
Tekstil-, beklednings- og lærwareindustri	188	218	52	45	64	50	59	34	47
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	850	1 327	305	262	370	247	448	152	198
Produksjon av papir og papirvarer	239	401	115	44	103	77	177	69	56
Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	318	267	73	40	58	80	89	100	104
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytsk industri	5 094	6 654	1 824	1 241	1 708	1 596	2 108	1 355	1 469
Prod av kjemiske råvarer	2 675	3 392	954	551	865	596	1 380	576	755
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	1 690	1 717	566	397	343	390	588	414	415
Produksjon av metaller	3 230	4 562	1 125	890	1 168	1 116	1 387	997	1 027
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	7 299	6 150	2 047	1 503	1 554	1 317	1 776	1 546	1 449
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	1 706	2 363	451	822	645	365	532	309	364
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	795	669	209	153	168	161	186	196	187
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	1 640	1 801	315	407	408	474	512	459	330
Elektrisitets-, gass- og varmtvannsforsyning	22 179	24 934	6 991	4 859	5 935	6 515	7 625	5 953	5 927
Vannforsyning, avløp og renosjon	12 701	15 744	3 706	3 818	3 879	3 959	4 088	4 025	4 134
Bygge- og anleggsvirksomhet	16 888	17 156	4 323	4 029	4 575	4 150	4 402	4 420	5 127
Varehandel og reparasjon av motorvogner	14 222	13 823	4 317	2 627	3 698	3 428	4 069	4 427	5 507
Rørtransport	4 430	1 267	915	362	432	213	260	448	530
Utenriks sjøfart	-867	-1 775	-222	-243	-643	-277	-611	-1 823	-248
Transport utenom utenriks sjøfart	13 462	13 111	3 476	2 456	3 989	4 047	2 620	3 703	4 677
Post og distribusjonsvirksomhet	694	566	173	138	153	125	150	151	162
Overnattings- og serveringsvirksomhet	2 181	2 043	574	457	537	544	504	415	491
Informasjon og kommunikasjon	22 188	23 891	5 954	5 801	6 140	5 654	6 296	6 275	6 110
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	4 288	4 662	1 216	1 074	1 158	1 149	1 281	1 179	1 111
Omsetning og drift av fast eiendom	41 336	45 525	9 979	10 429	11 277	11 659	12 159	12 219	11 884
Boligtjenester	165 708	184 829	44 120	43 127	45 596	46 454	49 652	49 752	51 664
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	15 610	16 137	4 499	3 588	4 196	3 673	4 680	3 918	4 181
Forretningsmessig tjenesteyting	5 835	9 542	1 613	2 325	2 279	2 644	2 295	1 024	2 627
Offentlig administrasjon og forsvar	86 830	93 137	22 560	21 896	22 390	25 440	23 411	22 129	26 419
Undervisning	36 165	37 621	9 234	9 116	9 387	9 422	9 696	9 920	10 100
Helse- og omsorgstjenester	25 246	27 822	6 461	6 639	6 985	6 956	7 242	6 429	6 620
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	6 324	6 555	1 645	1 544	1 643	1 643	1 725	1 692	1 683
Fastlands-Norge	540 622	587 375	143 782	135 587	146 350	148 863	156 576	148 349	160 234

Offentlig forvaltning	151 858	164 609	39 656	39 094	40 187	43 341	41 987	40 031	44 600
Statsforvaltningen	89 047	94 598	23 181	22 036	22 740	25 769	24 053	22 841	27 094
Sivil forvaltning	77 403	82 233	19 636	19 728	20 383	20 700	21 422	20 820	21 127
Forsvar	11 644	12 365	3 545	2 308	2 357	5 069	2 631	2 021	5 967
Kommuneforvaltningen	62 811	70 011	16 475	17 058	17 447	17 573	17 935	17 191	17 507

Tabell 18. Bruttoinvestering i fast realkapital. Faste 2015-priser. Millioner kroner

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
I alt	741 413	739 701	188 433	173 575	185 249	188 127	192 750	180 244	195 511
Bygg og anlegg	355 007	386 122	91 943	91 284	95 825	97 135	101 878	98 407	99 254
Oljeboring, oljeleting, olje- og gassrørledning	102 332	83 060	23 478	21 251	21 229	21 347	19 233	18 781	21 808
Oljeutvinningsplattformer, borerigger og moduler	87 866	74 421	20 932	16 316	19 204	19 073	19 828	18 199	18 824
Skip og båter	3 071	819	431	718	-239	251	89	-2 125	75
Andre transportmidler	21 247	22 714	5 297	3 703	6 262	8 330	4 418	5 904	12 802
Maskiner og utstyr	92 728	92 505	25 682	20 628	22 873	22 793	26 211	20 791	22 815
Endring i livdyr- og frukttrebestand	37	37	9	7	7	15	8	7	7
FOU og annen immatriell realkapital.	79 125	80 023	20 682	19 669	20 087	19 181	21 086	20 281	19 927
Jordbruk og skogbruk	8 016	8 314	1 705	1 419	2 574	2 522	1 797	1 446	2 541
Fiske, fangst og akvakultur	4 702	4 830	896	1 396	919	988	1 527	640	1 007
Bergverksdrift	1 043	652	320	192	158	104	197	65	163
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	202 013	168 286	46 848	40 165	42 954	43 019	42 148	39 046	43 600
Utvinning av råolje og naturgass.	197 228	166 276	46 101	39 274	42 567	42 785	41 650	37 989	43 025
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	4 785	2 010	747	891	387	234	498	1 057	575
Industri	30 219	33 142	9 037	7 513	8 133	7 323	10 173	7 195	6 924
Nærings-, drikkevare- og tobaksindustri	7 170	7 708	2 225	1 827	1 739	1 566	2 577	1 766	1 558
Tekstil-, beklednings- og lærwareindustri	188	212	50	45	62	49	57	33	46
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	850	1 288	303	255	359	241	433	146	190
Produksjon av papir og papirvarer	239	389	87	43	99	76	171	66	56
Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	318	261	71	40	56	79	86	97	98
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytsk industri	5 094	6 476	1 695	1 217	1 657	1 564	2 038	1 306	1 388
Prod av kjemiske råvarer	2 675	3 295	903	539	837	583	1 335	555	711
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	1 690	1 671	561	387	333	382	569	400	395
Produksjon av metaller	3 230	4 432	1 103	868	1 132	1 090	1 342	961	968
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	7 299	6 005	1 993	1 485	1 510	1 296	1 714	1 488	1 385
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	1 706	2 295	432	799	624	358	514	298	346
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	795	654	209	151	164	159	180	189	177
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	1 640	1 752	307	396	399	465	492	445	316
Elektrisitets-, gass- og varmtvannsforsyning	22 179	24 245	6 791	4 743	5 754	6 369	7 379	5 744	5 588
Vannforsyning, avløp og renosjon	12 701	15 414	3 696	3 785	3 795	3 865	3 969	3 908	3 829
Bygge- og anleggsvirksomhet	16 888	16 811	4 240	3 946	4 485	4 085	4 295	4 336	4 639
Varehandel og reparasjon av motorvogner	14 222	13 487	4 138	2 565	3 622	3 372	3 928	4 353	5 383
Rørtransport	4 430	1 347	919	364	446	233	305	508	608
Utenriks sjøfart	-867	-1 698	-257	-221	-619	-257	-601	-1 777	-249
Transport utenom utenriks sjøfart	13 462	12 951	3 339	2 425	3 940	4 015	2 570	3 725	4 526
Post og distribusjonsvirksomhet	694	555	166	136	149	124	145	147	154
Overnattings- og serveringsvirksomhet	2 181	1 981	556	445	520	531	485	398	483
Informasjon og kommunikasjon	22 188	23 304	5 888	5 720	5 970	5 541	6 072	6 040	5 854
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	4 288	4 562	1 137	1 071	1 136	1 122	1 232	1 139	1 134
Omsetning og drift av fast eiendom	41 336	44 359	9 914	10 385	10 994	11 297	11 683	11 700	11 740
Boligtjenester	165 708	180 689	43 888	42 879	44 552	45 202	48 056	48 043	48 680
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	15 610	15 763	4 378	3 542	4 086	3 620	4 516	3 782	3 984
Forretningsmessig tjenesteyting	5 835	9 440	1 487	2 295	2 293	2 636	2 216	1 060	2 581
Offentlig administrasjon og forsvar	86 830	90 956	22 200	21 700	21 840	24 790	22 626	21 348	24 951
Undervisning	36 165	36 809	9 183	9 052	9 152	9 237	9 368	9 563	9 569
Helse- og omsorgstjenester	25 246	27 099	6 362	6 536	6 789	6 782	6 992	6 193	6 248
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	6 324	6 405	1 603	1 520	1 605	1 607	1 673	1 642	1 573
Fastlands-Norge	540 622	573 776	141 671	134 159	142 855	145 366	151 396	143 524	152 127

Offentlig forvaltning	151 858	160 783	39 170	38 742	39 181	42 290	40 570	38 605	42 159
Statsforvaltningen	89 047	92 307	22 834	21 816	22 135	25 158	23 198	21 980	25 707
Sivil forvaltning	77 403	80 243	19 470	19 539	19 838	20 207	20 659	20 032	19 999
Forsvar	11 644	12 064	3 366	2 277	2 297	4 951	2 539	1 948	5 707
Kommuneforvaltningen	62 811	68 475	16 336	16 926	17 046	17 132	17 372	16 625	16 453

Tabell 19. Bruttoinvestering i fast realkapital.
Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
I alt	-4,0	-0,2	-3,6	-3,8	-1,8	2,3	2,3	3,8	5,5
Bygg og anlegg	1,9	8,8	4,3	6,1	8,0	10,0	10,8	7,8	3,6
Oljeboring, oljeleting, olje- og gassrørledning	-8,2	-18,8	-8,7	-16,3	-22,5	-18,1	-18,1	-11,6	2,7
Oljeutvinningsplattformer, borerigger og moduler	-19,1	-15,3	-20,2	-29,2	-14,9	-10,5	-5,3	11,5	-2,0
Skip og båter	-56,8	-73,3	-78,7	-25,9	..	-51,0	-79,4
Andre transportmidler	12,8	6,9	-0,2	-21,9	12,9	47,2	-16,6	59,4	104,4
Maskiner og utstyr	-8,0	-0,2	-8,1	-0,2	-3,1	0,2	2,1	0,8	-0,3
Endring i livdyr- og frukttrebestand	1,1	..	-28,5	-21,9	72,2	-13,6	0,9	0,3
FOU og annen immatriell realkapital.	2,1	1,1	0,9	-0,0	2,5	0,0	2,0	3,1	-0,8
Jordbruk og skogbruk	7,0	3,7	7,1	2,9	3,8	2,9	5,4	1,9	-1,3
Fiske, fangst og akvakultur	10,4	2,7	-7,4	7,5	-33,4	-12,2	70,3	-54,2	9,5
Bergverksdrift	-19,4	-37,5	-33,6	-23,4	-42,9	-46,8	-38,4	-66,3	3,1
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	-12,0	-16,7	-14,1	-22,2	-19,4	-14,4	-10,0	-2,8	1,5
Utvinning av råolje og naturgass.	-12,4	-15,7	-13,8	-21,6	-17,6	-13,3	-9,7	-3,3	1,1
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	3,8	-58,0	-31,1	-40,0	-76,4	-74,3	-33,3	18,6	48,5
Industri	-11,6	9,7	-15,4	15,9	8,5	1,7	12,6	-4,2	-14,9
Nærings-, drikkevare- og tobaksindustri	-13,4	7,5	-11,0	26,4	-3,6	-7,6	15,8	-3,3	-10,4
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	-25,2	12,9	-5,8	3,5	-0,3	46,1	15,0	-27,0	-25,4
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	7,3	51,5	10,0	96,9	67,3	18,6	42,9	-42,6	-47,1
Produksjon av papir og papirvarer	-55,1	62,6	-47,8	-7,7	59,5	76,9	95,3	52,5	-43,2
Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	-34,5	-18,0	-44,6	-41,4	-37,0	-13,1	21,5	144,1	75,7
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytsk industri	-10,4	27,1	-25,3	37,0	46,4	13,4	20,2	7,3	-16,2
Prod av kjemiske råvarer	-9,5	23,2	-5,3	11,1	63,2	-24,7	47,9	3,1	-15,1
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	-0,7	-1,1	-13,9	26,2	-28,4	7,1	1,4	3,2	18,5
Produksjon av metaller	39,7	37,2	39,2	51,9	37,7	48,5	21,7	10,7	-14,5
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	-20,0	-17,7	-21,9	-20,1	-17,2	-20,2	-14,0	0,3	-8,3
Verftsindustri og annen transportmiddelinndustri	-23,2	34,5	-17,6	93,2	70,9	-27,8	19,0	-62,6	-44,5
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	20,7	-17,8	-9,2	-26,4	-12,5	-17,9	-14,0	24,8	8,3
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	-23,4	6,8	-42,3	-21,3	-15,8	30,9	60,0	12,3	-20,8
Elektrisitets-, gass- og varmtvannsforsyning	-2,0	9,3	4,0	10,5	3,7	14,8	8,7	21,1	-2,9
Vannforsyning, avløp og renovasjon.	6,2	21,4	13,7	4,1	124,1	5,2	7,4	3,2	0,9
Bygge- og anleggsvirksomhet	16,4	-0,5	15,8	-3,7	0,9	-0,5	1,3	9,9	3,4
Varehandel og reparasjon av motorvogner	-10,0	-5,2	-23,0	-18,8	1,3	0,7	-5,1	69,7	48,6
Rørtransport	-5,8	-69,6	16,2	-66,9	-64,0	-80,2	-66,8	39,8	36,1
Utenriks sjøfart
Transport utenom utenriks sjøfart	-16,0	-3,8	-14,6	-25,3	5,2	28,3	-23,0	53,6	14,9
Post og distribusjonsvirksomhet	59,1	-20,0	55,7	-17,9	-22,7	-26,5	-12,5	8,1	3,3
Overnattings- og serveringsvirksomhet	-18,6	-9,2	-15,9	-7,7	-5,5	-10,3	-12,8	-10,4	-7,1
Informasjon og kommunikasjon	10,3	5,0	11,2	-0,0	9,9	7,7	3,1	5,6	-1,9
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	-40,1	6,4	-40,1	1,8	8,3	7,0	8,4	6,3	-0,2
Omsetning og drift av fast eiendom	0,1	7,3	-6,5	5,3	-8,2	17,9	17,8	12,7	6,8
Boligjenester	3,2	9,0	10,3	7,2	8,4	11,0	9,5	12,0	9,3
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting.	2,7	1,0	0,7	-2,6	4,4	-1,8	3,2	6,8	-2,5
Forretningsmessig tjenesteyting	-12,1	61,8	-13,9	72,3	58,6	67,8	49,1	-53,8	12,6
Offentlig administrasjon og forsvar	0,8	4,8	6,9	2,6	3,9	10,3	1,9	-1,6	14,2
Undervisning	8,4	1,8	2,9	1,2	1,9	2,1	2,0	5,7	4,5
Helse- og omsorgstjenester	-6,2	7,3	-9,5	4,5	8,0	6,9	9,9	-5,3	-8,0
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	-23,6	1,3	-22,4	-2,7	0,6	2,8	4,3	8,0	-2,0
Fastlands-Norge	-0,2	6,1	0,6	3,6	5,2	8,8	6,9	7,0	6,5

Offentlig forvaltning	0,2	5,9	2,6	2,7	9,9	7,6	3,6	-0,4	7,6
Statsforvaltningen	-1,0	3,7	8,3	0,9	2,6	9,3	1,6	0,8	16,1
Sivil forvaltning	-1,8	3,7	-2,6	1,3	3,2	4,1	6,1	2,5	0,8
Forsvar	4,3	3,6	206,1	-1,5	-2,5	37,1	-24,6	-14,5	148,4
Kommuneforvaltningen	2,0	9,0	-4,5	5,0	21,1	5,3	6,3	-1,8	-3,5

Tabell 20. Bruttoinvestering i fast realkapital.
Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
I alt	3,0	1,5	3,6	1,7	1,4	3,0	-0,1	0,6	0,9
Bygg og anlegg	3,6	2,3	3,4	2,0	1,9	2,6	2,7	3,1	3,1
Oljeboring, oljeleting, olje- og gassrørledning	1,6	-4,0	1,6	-1,2	-1,1	-4,3	-9,9	-10,5	-11,9
Oljeutvinningsplattformer, borerigger og moduler	1,9	0,5	5,7	0,5	-3,2	12,0	-5,1	-2,6	-0,6
Skip og båter	7,0	1,0	21,7	9,1	-8,0	-1,5	1,9	4,7	78,8
Andre transportmidler	5,4	0,8	13,2	5,5	4,3	-0,4	-3,9	-4,2	3,2
Maskiner og utstyr	5,0	3,3	6,3	5,3	5,1	3,8	-0,3	-0,0	2,9
Endring i livdyr- og frukttrebestand	-2,6	1,1	-2,8	1,1	1,7	1,7	-0,4	-1,6	-1,1
FOU og annen immatriell realkapital.	1,4	2,0	1,1	0,9	2,4	2,0	2,6	3,4	2,7
Jordbruk og skogbruk	4,3	2,7	5,3	2,8	3,5	2,9	1,1	1,4	2,9
Fiske, fangst og akvakultur	4,6	2,7	-1,3	0,5	2,9	2,0	5,6	-4,8	3,4
Bergverksdrift	4,9	3,0	-2,6	2,3	5,2	-8,9	10,3	1,9	0,9
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	1,6	-1,6	3,3	-0,2	-1,5	2,7	-6,8	-5,7	-5,6
Utvinning av råolje og naturgass.	1,8	-1,6	3,5	-0,3	-1,6	2,8	-6,9	-5,9	-5,7
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass.	-5,8	2,1	-8,2	2,0	1,8	2,3	2,3	-1,0	0,6
Industri	4,0	2,8	5,4	4,5	3,9	2,5	0,8	1,4	2,2
Nærings-, drikkevare- og tobaksindustri	4,4	2,9	1,5	1,6	2,7	1,5	4,9	0,9	2,4
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	3,9	2,8	6,5	6,4	-3,5	17,4	-0,3	1,5	-0,4
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	4,6	3,0	4,0	1,6	4,4	3,0	2,7	1,3	1,0
Produksjon av papir og papirvarer.	4,4	3,1	35,5	40,6	1,0	64,0	-21,2	3,3	-3,7
Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	3,6	2,6	4,0	0,8	4,0	3,0	1,4	2,7	2,4
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytsk industri	3,1	2,7	10,1	16,5	6,3	0,9	-3,9	1,8	2,6
Prod av kjemiske råvarer.	3,9	3,0	8,3	9,2	8,6	1,5	-2,1	1,4	2,7
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	4,5	2,7	4,2	1,7	4,1	2,4	2,5	1,2	2,1
Produksjon av metaller	4,8	2,9	5,3	3,3	4,6	3,4	1,3	1,2	2,8
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	3,2	2,4	4,5	1,9	3,6	3,5	0,9	2,6	1,7
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	4,2	3,0	7,7	6,4	5,0	1,9	-1,0	0,8	1,7
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	2,7	2,3	1,6	2,6	1,7	1,2	3,5	2,6	2,4
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	7,4	2,8	7,8	3,5	2,8	2,3	1,7	0,4	2,2
Elektrisitets-, gass- og varmtvannsforsyning	4,3	2,8	5,8	5,3	4,3	2,8	0,4	1,2	2,8
Vannforsyning, avløp og renovasjon.	2,5	2,1	1,8	1,9	0,1	2,7	2,7	2,1	5,6
Bygge- og anleggsvirksomhet	2,8	2,1	3,4	2,5	3,3	1,8	0,5	-0,2	8,3
Varehandel og reparasjon av motorvogner	2,4	2,5	5,5	5,1	3,5	3,2	-0,7	-0,7	0,2
Rørtransport	2,5	-6,0	0,3	-2,3	-3,0	-7,3	-14,3	-11,4	-9,9
Utenriks sjøfart.	-20,5	4,5	-48,9	12,7	358,3	-27,8	17,6	-6,6	-4,2
Transport utenom utenriks sjøfart	5,9	1,2	8,4	-0,9	2,1	6,9	-2,1	-1,8	2,1
Post og distribusjonsvirksomhet	1,9	2,0	5,9	1,2	6,6	0,1	-0,4	1,6	2,5
Overnatnings- og serveringsvirksomhet	3,7	3,1	5,3	5,9	4,2	2,2	0,8	1,5	-1,6
Informasjon og kommunikasjon	2,9	2,5	2,5	2,6	3,1	1,8	2,5	2,5	1,5
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	0,5	2,2	6,2	3,8	3,9	4,7	-2,8	3,4	-3,8
Omsetning og drift av fast eiendom	2,5	2,6	2,4	2,1	1,9	3,1	3,4	4,0	-1,3
Boligtjenester.	3,2	2,3	2,8	1,9	1,9	2,5	2,8	3,0	3,7
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting.	1,0	2,4	2,5	0,6	3,2	5,1	0,8	2,3	2,2
Forretningsmessig tjenesteyting	-1,0	1,1	5,8	10,7	1,6	-0,8	-4,6	-4,6	2,4
Offentlig administrasjon og forsvar.	6,7	2,4	7,4	2,6	2,7	2,4	1,8	2,7	3,3
Undervisning	2,6	2,2	2,0	1,8	2,4	1,7	2,9	3,0	2,9
Helse- og omsorgstjenester	2,8	2,7	3,1	2,5	3,1	3,1	2,0	2,2	3,0
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	2,5	2,3	3,9	2,7	2,8	3,4	0,5	1,4	4,5
Fastlands-Norge	3,5	2,4	3,9	2,4	2,5	2,6	1,9	2,3	2,8

Offentlig forvaltning	4,9	2,4	5,0	2,4	2,5	2,4	2,2	2,8	3,1
Statsforvaltningen	5,4	2,5	5,7	2,6	3,0	2,2	2,1	2,9	2,6
Sivil forvaltning	4,9	2,5	4,7	2,1	2,5	2,4	2,8	2,9	2,8
Forsvar	8,8	2,5	16,8	6,4	7,5	1,3	-1,6	2,4	1,9
Kommuneforvaltningen	4,1	2,2	4,1	2,1	1,8	2,6	2,4	2,6	4,0

Tabell 21. Eksport. Løpende priser. Millioner kroner

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
I alt	1 176 078	1 064 050	299 494	258 901	257 610	253 273	294 266	294 061	276 573
Varer	830 913	746 425	206 933	181 863	178 708	175 420	210 434	220 429	197 717
Råolje og naturgass	445 209	373 375	108 218	91 924	85 304	84 286	111 861	119 841	100 987
Skip, plattformer og fly	11 508	17 323	2 156	2 213	2 843	3 066	9 201	7 523	2 354
Tradisjonelle varer	374 196	355 727	96 558	87 726	90 561	88 068	89 372	93 065	94 376
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	44 598	57 293	12 758	13 450	13 582	14 246	16 015	15 149	14 015
Bergverksprodukter	6 357	5 245	1 405	1 141	1 304	1 667	1 133	1 090	1 323
Industriprodukter	319 144	287 740	81 317	71 815	74 307	70 785	70 833	75 638	77 727
Nærings- og nyttelsesmidler	38 842	43 907	12 429	10 404	9 979	10 472	13 052	11 514	10 598
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	2 490	2 687	658	637	708	642	700	745	666
Trevarer	2 723	2 968	673	735	842	706	685	844	844
Treforedlingsprodukter	6 769	7 353	1 789	1 871	1 838	1 887	1 757	1 859	1 873
Grafiske produkter	1	0	1	0	0	0	0	0	-
Raffinerte oljeprodukter	32 267	18 993	7 835	4 417	5 163	5 757	3 656	6 760	9 340
Kjemikalier, kjemiske og mineralske produkter	56 152	54 138	14 671	14 216	13 977	13 183	12 762	14 601	14 711
Metaller	71 834	65 493	16 514	16 026	16 956	16 821	15 690	19 148	19 121
Verkstedprodukter	102 374	86 683	25 119	22 040	23 337	20 131	21 175	18 843	19 306
Andre industriprodukter	5 297	5 043	1 494	1 332	1 385	1 065	1 261	1 252	1 104
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod	395	475	134	137	122	121	95	72	164
Elektrisk kraft	4 097	5 449	1 079	1 320	1 368	1 370	1 391	1 188	1 311
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	341 929	336 734	88 724	83 309	85 398	82 311	85 716	86 305	85 036
Tjenester	345 165	317 625	92 562	77 038	78 902	77 853	83 832	73 632	78 856
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	82 996	70 960	21 210	19 082	17 227	16 188	18 463	18 846	18 622
Oljevirksomhet, diverse tjenester	27 469	23 990	7 368	5 851	5 980	6 205	5 954	5 702	5 696
Rørtransport	12 079	12 175	3 083	3 075	2 952	3 052	3 096	2 964	2 960
Reisetrafikk	39 297	43 715	10 107	7 619	11 876	13 283	10 937	7 641	11 641
Andre tjenester	183 324	166 785	50 794	41 411	40 867	39 125	45 382	38 479	39 937
Samferdsel	54 919	46 431	14 429	11 722	11 014	11 340	12 355	10 737	9 916
Finans- og forretningstjenester	84 816	74 938	24 171	19 134	18 060	17 054	20 690	16 847	17 835
Tjenester ellers	43 589	45 416	12 194	10 555	11 793	10 731	12 337	10 895	12 186

Tabell 22. Eksport. Faste 2015-priser. Millioner kroner

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
I alt	1 176 078	1 154 856	309 399	289 706	283 597	277 313	304 239	292 547	287 892
Varer	830 913	824 942	218 251	212 529	200 815	194 362	217 235	218 033	205 144
Råolje og naturgass	445 209	464 491	118 687	123 708	109 840	106 484	124 459	124 628	115 953
Skip, plattformer og fly	11 508	16 755	2 849	2 089	2 746	2 935	8 986	7 319	2 262
Tradisjonelle varer	374 196	343 695	96 715	86 732	88 229	84 943	83 791	86 086	86 929
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	44 598	42 302	12 030	10 625	9 948	10 602	11 127	10 627	9 433
Bergverksprodukter	6 357	5 491	1 433	1 170	1 362	1 728	1 231	1 103	1 200
Industriprodukter	319 144	291 780	82 274	73 863	75 799	71 527	70 592	73 566	75 336
Nærings- og nyttelsesmidler	38 842	39 613	12 343	9 654	9 259	9 375	11 325	10 073	9 353
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	2 490	2 552	615	592	685	614	661	706	656
Trevarer	2 723	2 968	652	717	826	699	726	815	796
Treforedlingsprodukter	6 769	7 268	1 736	1 799	1 813	1 862	1 794	1 882	1 829
Grafiske produkter	1	0	1	0	0	0	0	0	-
Raffinerte oljeprodukter	32 267	22 183	9 157	6 205	5 676	6 500	3 802	6 478	9 342
Kjemikalier, kjemiske og mineralske produkter	56 152	55 441	14 556	14 317	14 322	13 594	13 209	14 649	14 251
Metaller	71 834	70 335	17 252	17 506	18 612	17 672	16 545	18 736	18 793
Verkstedprodukter	102 374	86 196	24 437	21 666	23 225	20 054	21 251	18 944	19 100
Andre industriprodukter	5 297	4 766	1 397	1 278	1 265	1 040	1 183	1 215	1 058
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod	395	458	126	129	116	117	96	67	158
Elektrisk kraft	4 097	4 122	977	1 074	1 121	1 086	841	791	960
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	341 929	321 512	87 558	80 527	82 553	78 443	79 989	79 609	77 587
Tjenester	345 165	329 914	91 148	77 177	82 782	82 952	87 004	74 514	82 748
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	82 996	82 808	20 175	19 601	21 973	20 569	20 664	18 614	21 995
Oljevirksomhet, diverse tjenester	27 469	26 902	7 411	6 088	6 292	7 028	7 495	7 558	7 890
Rørtransport	12 079	12 060	3 394	3 419	2 885	2 389	3 366	3 426	2 998
Reisetrafikk	39 297	42 476	10 034	7 534	11 586	12 805	10 552	7 334	11 095
Andre tjenester	183 324	165 668	50 134	40 534	40 046	40 160	44 928	37 583	38 770
Samferdsel	54 919	46 718	14 049	11 636	11 116	11 570	12 396	11 154	10 326
Finans- og forretningstjenester	84 816	74 000	23 865	18 408	17 290	17 912	20 391	15 978	16 719
Tjenester ellers	43 589	44 950	12 221	10 490	11 640	10 678	12 141	10 451	11 725

Tabell 23. Eksport. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
I alt	4,7	-1,8	1,7	-0,7	0,4	-5,2	-1,7	1,0	1,5
Varer	3,9	-0,7	-0,0	0,7	1,7	-4,8	-0,5	2,6	2,2
Råolje og naturgass	2,1	4,3	-2,1	7,7	7,4	-2,7	4,9	0,7	5,6
Skip, plattformer og fly	0,0	45,6	1,5	-30,7	7,6	-5,1	215,4	250,4	-17,6
Tradisjonelle varer	6,9	-8,2	3,2	-6,9	-4,7	-7,4	-13,4	-0,7	-1,5
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	5,3	-5,1	7,5	-3,6	-8,7	-0,5	-7,5	0,0	-5,2
Bergverksprodukter	-13,8	-13,6	-36,7	-20,6	-10,6	-10,3	-14,1	-5,7	-11,9
Industriprodukter	7,7	-8,6	3,9	-7,3	-4,3	-8,3	-14,2	-0,4	-0,6
Nærings- og nyttelsesmidler	-5,0	2,0	-9,5	12,0	6,0	2,5	-8,3	4,3	1,0
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	-4,3	2,5	-16,8	-5,4	6,4	1,5	7,4	19,2	-4,2
Trevarer	9,2	9,0	5,8	3,3	14,9	6,3	11,3	13,7	-3,6
Treforedlingsprodukter	0,4	7,4	4,7	10,1	6,7	9,5	3,3	4,6	0,9
Grafiske produkter	0,0
Raffinerte oljeprodukter	37,1	-31,3	78,4	-21,4	-14,8	-24,0	-58,5	4,4	64,6
Kjemikalier, kjemiske og mineralske produkter	4,9	-1,3	5,4	1,6	4,7	-1,6	-9,3	2,3	-0,5
Metaller	1,8	-2,1	-0,3	-1,7	-0,6	-2,1	-4,1	7,0	1,0
Verkstedprodukter	9,5	-15,8	-4,7	-19,3	-13,9	-16,9	-13,0	-12,6	-17,8
Andre industripprodukter	0,3	-10,0	-3,5	-8,6	2,3	-17,8	-15,3	-4,9	-16,3
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod	11,2	15,9	54,7	102,1	7,0	21,4	-24,1	-47,7	36,3
Elektrisk kraft	0,4	0,6	-6,5	6,0	13,2	-2,7	-14,0	-26,4	-14,4
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	3,8	-6,0	-2,0	-5,6	-3,9	-5,7	-8,6	-1,1	-6,0
Tjenester	7,1	-4,4	6,5	-4,4	-2,6	-6,1	-4,5	-3,4	-0,0
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	-1,8	-0,2	-1,2	-0,6	-0,4	-2,2	2,4	-5,0	0,1
Oljevirksomhet, diverse tjenester	2,6	-2,1	1,2	-6,8	-6,5	3,3	1,1	24,1	25,4
Rørtransport	6,7	-0,2	3,1	5,4	14,6	-18,3	-0,8	0,2	3,9
Reisetrafikk	9,8	8,1	7,0	9,9	7,6	10,0	5,2	-2,7	-4,2
Andre tjenester	11,7	-9,6	10,9	-8,6	-6,7	-12,5	-10,4	-7,3	-3,2
Samferdsel	-0,5	-14,9	-2,7	-14,9	-15,5	-17,6	-11,8	-4,1	-7,1
Finans- og forretningsstjenester	19,1	-12,8	15,5	-10,9	-9,3	-15,6	-14,6	-13,2	-3,3
Tjenester ellers	16,0	3,1	21,3	4,7	8,9	0,2	-0,7	-0,4	0,7

Tabell 24. Eksport. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
I alt	-8,0	-7,9	-8,1	-12,6	-10,5	-8,5	-0,1	12,5	5,8
Varer	-11,6	-9,5	-11,5	-16,7	-13,2	-10,0	2,2	18,1	8,3
Råolje og naturgass	-20,9	-19,6	-20,4	-29,2	-27,0	-19,7	-1,4	29,4	12,1
Skip, plattformer og fly	15,5	3,4	-14,8	49,0	66,8	-42,6	35,3	-3,0	0,5
Tradisjonelle varer	2,0	3,5	1,2	0,2	3,2	4,0	6,8	6,9	5,8
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	4,9	35,4	11,6	26,8	46,2	34,2	35,7	12,6	8,8
Bergverksprodukter	8,6	-4,5	9,5	-7,9	-1,3	-2,9	-6,1	1,3	15,2
Industriprodukter	1,9	-1,4	-0,1	-3,4	-2,4	-1,2	1,5	5,7	5,2
Nærings- og nyttelsesmidler	11,8	10,8	12,7	6,6	9,6	12,1	14,5	6,1	5,1
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	9,2	5,3	20,4	7,8	9,8	5,3	-0,9	-1,9	-1,8
Trevarer	3,8	-0,0	9,1	3,3	4,1	1,1	-8,5	1,0	4,0
Treforedlingsprodukter	5,7	1,2	7,2	5,5	4,1	0,5	-5,0	-5,0	1,0
Grafiske produkter	0,0
Raffinerte oljeprodukter	-27,7	-14,4	-29,2	-29,4	-19,8	-15,0	12,4	46,6	9,9
Kjemikalier, kjemiske og mineralske produkter	6,5	-2,4	6,7	1,5	-1,8	-4,9	-4,1	0,4	5,8
Metaller	7,7	-6,9	-4,3	-13,1	-10,3	-2,1	-0,9	11,6	11,7
Verkstedprodukter	4,6	0,6	4,1	2,4	2,2	0,5	-3,1	-2,2	0,6
Andre industripprodukter	8,7	5,8	14,9	10,7	12,3	1,2	-0,4	-1,2	-4,7
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod	32,6	3,7	42,0	9,3	11,8	2,7	-6,6	0,4	-1,4
Elektrisk kraft	-24,6	32,2	-22,2	-7,5	32,8	84,8	49,8	22,3	11,9
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	6,1	4,7	5,0	2,5	5,1	5,7	5,8	4,8	5,9
Tjenester	2,0	-3,7	0,5	-1,1	-3,7	-4,7	-5,1	-1,0	-0,0
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	4,5	-14,3	-0,7	-5,0	-15,0	-22,0	-15,0	4,0	8,0
Oljevirksomhet, diverse tjenester	-1,3	-10,8	-3,2	-5,8	-4,7	-10,7	-20,1	-21,5	-24,0
Rørtransport	-1,7	1,0	3,8	-10,7	-12,4	33,9	1,3	-3,8	-3,5
Reisetrafikk	1,9	2,9	2,2	2,8	2,7	3,2	2,9	3,0	2,4
Andre tjenester	1,7	0,7	1,3	1,7	0,9	0,4	-0,3	0,2	0,9
Samferdsel	0,8	-0,6	-1,7	2,8	-0,1	-2,0	-3,0	-4,4	-3,1
Finans- og forretningsstjenester	2,9	1,3	4,0	1,9	1,4	1,4	0,2	1,4	2,1
Tjenester ellers	0,7	1,0	0,4	0,1	1,0	1,0	1,8	3,6	2,6

Tabell 25. Import. Løpende priser. Millioner kroner

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
I alt	1 000 668	1 037 136	259 007	249 136	261 903	264 550	261 547	269 209	284 066
Varer	633 574	647 831	165 177	153 704	163 881	161 893	168 353	175 934	180 108
Råolje og naturgass	10 908	8 608	2 222	2 119	2 044	2 627	1 818	2 684	3 704
Skip, plattformer og fly	34 895	45 440	7 906	8 977	10 669	13 337	12 457	13 733	12 186
Tradisjonelle varer	587 771	593 783	155 049	142 608	151 168	145 929	154 078	159 517	164 218
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	17 289	17 896	4 760	4 875	4 761	3 761	4 499	5 138	4 745
Bergverksprodukter	7 236	6 912	1 859	1 641	1 611	1 715	1 945	2 532	2 210
Industriprodukter	561 749	567 509	148 087	135 680	144 507	140 309	147 013	151 196	156 891
Nærings- og nyttelsesmidler	49 803	53 064	13 883	11 879	13 279	14 133	13 773	13 621	14 785
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	39 576	42 268	9 148	11 196	9 216	12 127	9 729	14 380	12 759
Trevarer	13 145	14 145	3 300	3 246	3 842	3 570	3 487	3 492	3 682
Treforedlingsprodukter	8 706	8 718	2 269	2 213	2 211	2 133	2 161	2 171	2 072
Grafiske produkter	38	30	9	7	8	7	8	7	7
Raffinerte oljeprodukter	24 340	20 185	5 726	3 323	4 556	4 931	7 375	6 971	6 016
Kjemikalier, kjemiske og mineralske produkter	84 968	87 955	21 404	21 137	23 211	22 042	21 565	23 161	24 122
Metaller	71 332	66 828	16 645	16 808	17 638	16 273	16 109	17 021	19 291
Verkstedprodukter	199 049	199 005	55 786	47 890	52 284	47 240	51 591	50 362	53 491
Andre industriprodukter	31 692	32 555	8 837	8 144	7 851	7 526	9 034	9 078	8 699
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod	39 100	42 756	11 080	9 837	10 411	10 327	12 181	10 932	11 967
Elektrisk kraft	1 497	1 466	343	412	289	144	621	651	372
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	563 431	573 598	149 323	139 285	146 612	140 998	146 703	152 546	158 202
Tjenester	367 094	389 305	93 830	95 432	98 022	102 657	93 194	93 275	103 958
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	1 013	1 013	254	253	253	253	254	253	253
Oljevirksomhet, diverse tjenester	41 005	37 807	11 470	9 359	9 850	9 311	9 287	7 276	8 382
Driftsutgifter utenom bunkers, skipsfart	43 093	40 831	10 514	9 706	10 050	10 374	10 701	8 536	9 544
Reisetrafikk	123 315	129 463	27 513	30 781	32 868	38 988	26 826	29 198	34 219
Andre tjenester	158 668	180 191	44 079	45 333	45 001	43 731	46 126	48 012	51 560
Samferdsel	20 941	27 802	5 520	7 119	6 926	6 928	6 829	6 956	6 711
Finans- og forretningstjenester	71 221	79 066	20 542	20 009	20 125	18 665	20 267	20 173	21 357
Tjenester ellers	66 506	73 323	18 016	18 205	17 950	18 138	19 030	20 883	23 492

Tabell 26. Import. Faste 2015-priser. Millioner kroner

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
I alt	1 000 668	1 024 017	253 158	244 731	258 371	263 871	257 043	264 720	270 046
Varer	633 574	639 332	161 627	151 481	162 062	161 543	164 246	170 963	167 226
Råolje og naturgass	10 908	9 793	2 575	2 680	2 387	2 868	1 857	2 552	3 517
Skip, plattformer og fly	34 895	44 122	7 309	8 528	10 355	13 321	11 918	14 104	11 503
Tradisjonelle varer	587 771	585 418	151 743	140 273	149 320	145 353	150 471	154 307	152 205
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	17 289	17 189	4 710	4 564	4 548	3 682	4 395	4 799	4 490
Bergverksprodukter	7 236	6 847	1 924	1 705	1 709	1 685	1 748	1 940	1 797
Industriprodukter	561 749	560 215	144 762	133 637	142 789	139 861	143 927	147 096	145 633
Nærings- og nyttelsesmidler	49 803	51 385	13 435	11 315	12 864	13 824	13 382	13 184	14 302
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	39 576	39 877	8 539	10 643	8 838	11 540	8 855	13 656	11 854
Trevarer	13 145	13 596	3 177	3 120	3 713	3 391	3 372	3 497	3 512
Treforedlingsprodukter	8 706	8 508	2 198	2 120	2 150	2 113	2 125	2 169	2 060
Grafiske produkter	38	31	9	7	8	7	9	7	7
Raffinerte oljeprodukter	24 340	22 972	7 246	4 795	5 323	5 504	7 350	6 305	5 750
Kjemikalier, kjemiske og mineralske produkter	84 968	87 801	20 605	20 557	23 237	22 422	21 585	23 429	23 993
Metaller	71 332	71 296	16 560	18 019	18 837	17 385	17 057	17 345	14 236
Verkstedprodukter	199 049	191 897	53 633	45 770	50 228	46 172	49 727	48 319	50 645
Andre industriprodukter	31 692	31 574	8 385	7 760	7 551	7 541	8 721	8 834	8 286
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod	39 100	41 278	10 974	9 531	10 040	9 963	11 744	10 350	10 989
Elektrisk kraft	1 497	1 167	346	367	274	125	401	473	286
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	563 431	562 445	144 497	135 478	143 997	139 850	143 121	148 002	146 456
Tjenester	367 094	384 685	91 531	93 250	96 309	102 329	92 797	93 757	102 820
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	1 013	1 188	241	260	323	321	284	250	299
Oljevirksomhet, diverse tjenester	41 005	39 455	11 153	9 433	10 131	9 978	9 913	8 235	9 697
Driftsutgifter utenom bunkers, skipsfart	43 093	42 995	10 475	10 177	11 409	10 680	10 729	9 665	11 420
Reisetrafikk	123 315	124 916	26 232	28 998	31 366	37 753	26 799	28 853	32 430
Andre tjenester	158 668	176 130	43 429	44 382	43 082	43 596	45 071	46 754	48 973
Samferdsel	20 941	26 516	5 433	6 904	6 387	6 495	6 730	6 945	6 236
Finans- og forretningstjenester	71 221	77 812	20 101	19 571	19 160	19 264	19 817	19 563	20 013
Tjenester ellers	66 506	71 802	17 895	17 906	17 535	17 837	18 524	20 246	22 725

Tabell 27. Import. Prosentvis volumendring fra samme periode året før

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
I alt	1,6	2,3	3,7	0,3	3,4	4,0	1,5	8,2	4,5
Varer	2,5	0,9	4,5	-3,7	1,6	4,2	1,6	12,9	3,2
Råolje og naturgass	-0,1	-10,2	-6,9	-6,7	-13,2	5,8	-27,9	-4,8	47,3
Skip, plattformer og fly	-6,7	26,4	25,2	-3,6	15,6	36,3	63,1	65,4	11,1
Tradisjonelle varer	3,2	-0,4	3,8	-3,7	1,0	2,0	-0,8	10,0	1,9
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	-4,2	-0,6	-4,6	0,6	3,3	1,2	-6,7	5,2	-1,3
Bergverksprodukter	6,8	-5,4	13,9	-10,8	2,9	-3,1	-9,2	13,8	5,1
Industriprodukter	3,3	-0,3	4,0	-3,6	1,0	2,1	-0,6	10,1	2,0
Nærings- og nyttelsesmidler	4,3	3,2	10,6	0,6	7,1	5,4	-0,4	16,5	11,2
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	3,1	0,8	-1,0	-3,6	3,7	0,6	3,7	28,3	34,1
Trevarer	0,5	3,4	-1,5	-0,5	4,3	3,6	6,1	12,1	-5,4
Treforedlingsprodukter	-1,1	-2,3	-2,3	-4,8	2,0	-2,8	-3,3	2,3	-4,2
Grafiske produkter	-26,1	-18,4	-53,0	-37,4	2,3	-30,4	0,7	3,3	-9,6
Raffinerte oljeprodukter	17,0	-5,6	41,9	8,4	-21,3	-6,8	1,4	31,5	8,0
Kjemikalier, kjemiske og mineralske produkter	0,9	3,3	-4,3	-3,4	6,9	5,0	4,8	14,0	3,3
Metaller	-6,1	-0,1	-8,7	-2,9	-8,3	11,0	3,0	-3,7	-24,4
Verkstedprodukter	4,4	-3,6	7,1	-7,5	2,9	-2,1	-7,3	5,6	0,8
Andre industriprodukter	4,5	-0,4	-1,4	-5,7	2,4	-2,1	4,0	13,8	9,7
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod	11,4	5,6	11,9	5,4	0,9	9,1	7,0	8,6	9,4
Elektrisk kraft	16,1	-22,0	-9,8	-31,7	-31,8	-41,0	15,9	28,8	4,3
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	2,4	-0,2	2,3	-4,1	2,1	2,4	-1,0	9,2	1,7
Tjenester	0,1	4,8	2,2	7,7	6,7	3,7	1,4	0,5	6,8
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	2,4	17,3	8,4	5,3	17,7	28,3	17,7	-3,8	-7,4
Oljevirksomhet, diverse tjenester	3,6	-3,8	5,6	6,8	-5,1	-3,5	-11,1	-12,7	-4,3
Driftsutgifter utenom bunkers, skipsfart	-24,8	-0,2	-24,4	-0,6	-0,4	-2,2	2,4	-5,0	0,1
Reisetrafikk	-1,4	1,3	-0,2	3,9	0,1	-0,3	2,2	-0,5	3,4
Andre tjenester	8,2	11,0	10,4	12,7	17,9	10,9	3,8	5,3	13,7
Samferdsel	-10,8	26,6	-10,0	32,9	23,6	26,2	23,9	0,6	-2,4
Finans- og forretningsstjenester	20,1	9,3	29,6	11,0	17,9	11,7	-1,4	-0,0	4,5
Tjenester ellers	4,2	8,0	0,5	8,2	15,9	5,4	3,5	13,1	29,6

Tabell 28. Import. Prosentvis prisendring fra samme periode året før

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
I alt	5,1	1,3	4,0	2,6	2,7	0,5	-0,5	-0,1	3,8
Varer	4,5	1,3	3,9	2,0	2,5	0,6	0,3	1,4	6,5
Råolje og naturgass	-20,0	-12,1	-23,6	-24,1	-23,2	-5,6	13,5	33,1	23,0
Skip, plattformer og fly	12,4	3,0	12,9	8,2	7,4	0,0	-3,4	-7,5	2,8
Tradisjonelle varer	4,7	1,4	4,2	2,1	2,7	0,8	0,2	1,7	6,6
Produkter fra jordbruk, skogbruk og fiske	11,8	4,1	12,2	8,5	6,9	-0,9	1,3	0,2	1,0
Bergverksprodukter	10,0	0,9	-3,1	-5,2	-9,7	4,0	15,2	35,6	30,5
Industriprodukter	4,5	1,3	4,1	2,1	2,7	0,7	-0,1	1,2	6,4
Nærings- og nyttelsesmidler	8,8	3,3	8,6	6,6	6,9	1,2	-0,4	-1,6	0,1
Tekstiler, bekledningsvarer og skotøy	11,4	6,0	13,1	9,6	9,6	2,8	2,6	0,1	3,2
Trevarer	5,3	4,0	7,4	5,3	7,1	4,1	-0,4	-4,0	1,3
Treforedlingsprodukter	4,0	2,5	4,2	3,5	6,6	1,7	-1,5	-4,1	-2,2
Grafiske produkter	11,8	-3,2	19,8	1,6	-2,2	0,6	-11,7	-3,2	-3,2
Raffinerte oljeprodukter	-23,9	-12,1	-31,1	-44,1	-24,9	-2,4	27,0	59,5	22,3
Kjemikalier, kjemiske og mineralske produkter	8,2	0,2	7,5	4,9	2,3	-2,4	-3,8	-3,9	0,7
Metaller	6,6	-6,3	2,5	-8,2	-5,1	-5,7	-6,0	5,2	44,7
Verkstedprodukter	4,9	3,7	5,8	6,2	6,4	3,2	-0,3	-0,4	1,5
Andre industriprodukter	5,0	3,1	7,1	7,9	5,9	1,0	-1,7	-2,1	1,0
Transportmidler mv. u. tilsv norsk prod	2,6	3,6	3,9	4,5	3,6	3,6	2,7	2,3	5,0
Elektrisk kraft	-19,1	25,6	-24,5	-7,3	10,9	101,6	56,2	22,6	23,4
Trad. varer utenom raffinerte oljeprodukter	6,4	2,0	6,2	4,1	4,0	0,9	-0,8	0,3	6,1
Tjenester	6,0	1,2	4,2	3,6	3,1	0,4	-2,0	-2,8	-0,7
Bruttofrakter, utenriks sjøfart	4,3	-14,8	-1,2	-5,0	-15,1	-22,0	-15,1	4,0	8,0
Oljevirksomhet, diverse tjenester	3,4	-4,2	2,8	0,2	-1,3	-6,1	-8,9	-10,9	-11,1
Driftsutgifter utenom bunkers, skipsfart	25,0	-5,0	9,2	-8,6	-7,5	-3,4	-0,6	-7,4	-5,1
Reisetrafikk	7,7	3,6	9,7	9,7	8,9	1,1	-4,6	-4,7	0,7
Andre tjenester	1,3	2,3	1,1	3,6	2,3	2,6	0,8	0,5	0,8
Samferdsel	0,6	4,8	-1,8	9,4	6,0	4,8	-0,1	-2,9	-0,8
Finans- og forretningsjenester	1,0	1,6	2,9	2,4	1,9	2,3	0,1	0,9	1,6
Tjenester ellers	1,9	2,1	0,5	3,0	1,4	2,0	2,0	1,5	1,0

Tabell 29. Sysselsatte personer. Lønnstakere og selvstendige. 1000

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
I alt	2 757,4	2 764,2	2 771,1	2 714,2	2 754,8	2 804,3	2 783,0	2 733,6	2 778,5
Jordbruk og skogbruk	51,6	51,5	54,9	44,7	50,4	56,2	54,9	44,4	49,6
Fiske, fangst og akvakultur	17,7	18,5	19,3	17,0	17,8	18,9	20,2	17,2	18,2
Bergverksdrift	5,0	4,6	4,8	4,5	4,6	4,7	4,6	4,4	4,5
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	59,9	53,2	57,6	55,4	54,2	52,7	50,6	49,6	49,9
Utvinning av råolje og naturgass	29,5	28,1	29,2	28,7	28,3	27,9	27,5	26,9	26,6
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	30,4	25,1	28,4	26,7	25,9	24,8	23,1	22,7	23,3
Industri	243,9	233,0	239,5	232,6	233,3	234,9	231,0	226,3	227,4
Nærings-, drikkevare- og tobakksindustri	52,6	53,2	52,8	52,3	52,5	54,4	53,5	52,4	52,6
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	4,4	4,5	4,5	4,4	4,6	4,6	4,5	4,5	4,7
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	13,6	13,9	13,7	13,4	13,9	14,1	14,1	14,0	14,3
Produksjon av papir og papirvarer	3,4	3,3	3,3	3,2	3,3	3,3	3,3	3,2	3,5
Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	5,8	5,3	5,7	5,2	5,2	5,3	5,4	5,3	5,3
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytsk industri	13,0	13,0	12,9	12,8	12,8	13,2	13,0	13,0	13,0
Produksjon av kjemiske råvarer	6,0	6,1	6,0	5,9	6,0	6,2	6,1	6,0	6,0
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	15,5	15,7	15,5	14,9	15,6	16,3	16,0	15,4	15,9
Produksjon av metaller	10,3	11,0	10,8	10,9	11,0	11,3	10,8	10,9	10,9
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	68,9	62,4	66,9	63,9	63,2	62,1	60,7	59,0	58,5
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	26,1	22,3	24,1	23,0	22,7	22,0	21,4	20,6	20,2
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	8,8	8,8	8,8	8,7	8,8	8,8	8,8	8,8	8,9
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	21,3	19,7	20,6	19,9	19,9	19,6	19,5	19,2	19,6
Elektrisets-, gass- og varmtvannsforsyning	13,4	13,6	13,4	13,4	13,4	14,0	13,7	13,7	13,5
Vannforsyning, avløp og renovasjon	15,2	15,6	15,3	15,1	15,4	16,2	15,9	15,6	16,0
Bygge- og anleggsvirksomhet	221,5	228,4	228,5	218,4	225,0	233,3	236,7	229,3	235,5
Varehandel og reparasjon av motorvogner	376,3	375,6	375,3	371,5	375,2	380,2	375,4	372,5	377,0
Rørtransport	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
Utenriks sjøfart	36,1	35,8	35,9	35,0	35,8	37,1	35,0	34,2	34,4
Transport utenom utenriks sjøfart	119,3	119,3	119,8	117,5	119,3	121,3	119,0	116,8	118,0
Post og distribusjonsvirksomhet	19,1	18,9	18,8	19,0	18,8	19,4	18,3	18,0	17,6
Overnattings- og serveringsvirksomhet	92,0	96,0	92,7	90,0	95,3	102,4	96,1	92,7	99,2
Informasjon og kommunikasjon	92,4	91,8	92,7	91,8	91,5	91,8	92,2	91,6	91,9
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	48,6	48,2	48,7	48,5	48,2	48,2	47,7	47,6	47,4
Omsetning og drift av fast eiendom	25,2	25,7	25,8	24,7	25,6	26,2	26,2	25,5	26,2
Boligjeneste	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	127,1	125,6	128,3	125,5	125,7	124,6	126,5	125,9	127,0
Forretningsmessig tjenesteyting	124,6	124,6	123,0	116,9	123,1	130,0	128,5	123,0	128,9
Offentlig administrasjon og forsvar	199,9	202,4	202,1	200,6	201,2	204,5	203,4	200,6	202,9
Undervisning	203,8	206,8	206,9	206,6	209,4	200,7	210,5	210,5	213,1
Helse- og omsorgstjenester	568,9	576,4	571,0	569,1	571,7	587,5	577,4	574,9	576,6
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	95,3	98,2	96,2	95,8	99,3	99,1	98,7	98,6	103,3

Offentlig forvaltning	827,9	836,0	831,9	827,6	831,8	844,7	839,8	836,6	841,8
Statsforvaltningen	309,5	312,6	312,2	310,1	310,8	314,3	315,4	309,7	312,7
Sivil forvaltning	279,2	282,5	281,7	279,7	280,8	284,0	285,3	279,6	282,7
Forsvar	30,4	30,2	30,5	30,4	30,0	30,2	30,1	30,1	30,0
Kommuneforvaltningen	518,3	523,3	519,7	517,5	521,0	530,4	524,4	526,9	529,1

Fastlands-Norge	2 691,3	2 699,9	2 705,5	2 650,0	2 690,2	2 738,7	2 719,9	2 671,9	2 717,0
Markedsrettet virksomhet Fastlands-Norge	1 779,3	1 774,7	1 786,2	1 735,0	1 768,6	1 805,5	1 789,3	1 745,6	1 782,6
Markedsrettet virksomhet	1 845,4	1 839,1	1 851,8	1 799,3	1 833,3	1 871,1	1 852,3	1 807,2	1 844,2
Ikke markedsrettet virksomhet	912,0	925,1	919,2	914,9	921,6	933,2	930,7	926,4	934,4

Tabell 30. Sysselsatte personer. Lønnstakere og selvstendige.
Prosentvis endring fra samme periode året før

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
I alt	0,4	0,2	0,2	0,0	0,2	0,3	0,4	0,7	0,9
Jordbruk og skogbruk	-0,8	-0,0	5,0	-4,1	2,3	1,4	-0,0	-0,7	-1,7
Fiske, fangst og akvakultur	5,0	4,7	11,0	3,7	4,7	5,7	4,6	1,4	2,0
Bergverksdrift	-3,3	-8,2	-7,0	-7,7	-9,0	-11,2	-4,5	-2,1	-1,7
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	-8,0	-11,2	-10,0	-10,1	-10,7	-11,8	-12,1	-10,4	-7,9
Utvinning av råolje og naturgass	-7,7	-4,6	-6,5	-3,5	-4,2	-5,2	-5,6	-6,1	-5,9
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	-8,3	-17,5	-13,4	-16,3	-16,8	-18,3	-18,8	-15,0	-10,1
Industri	-3,0	-4,5	-4,7	-5,1	-4,7	-4,5	-3,5	-2,7	-2,6
Nærings-, drikkevare- og tobakksindustri	-0,7	1,1	-0,6	0,9	0,6	1,6	1,2	0,2	0,3
Tekstil-, beklednings- og lærvareindustri	-0,2	2,2	2,2	1,5	3,0	2,4	1,8	2,1	2,8
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	-1,2	1,8	-1,0	0,1	1,8	2,1	3,2	5,1	3,3
Produksjon av papir og papirvarer	6,3	-4,3	1,2	-6,0	-5,1	-6,4	0,4	0,0	6,3
Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	-2,4	-8,6	-2,2	-11,3	-9,0	-9,2	-4,7	1,4	0,8
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytsk industri	-2,2	-0,3	-2,5	-1,7	-1,2	0,5	1,3	1,3	1,3
Produksjon av kjemiske råvarer	3,2	0,6	1,6	0,3	-0,5	0,9	1,7	1,3	1,0
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	0,8	1,1	-0,1	-1,0	0,8	1,8	2,9	3,1	2,3
Produksjon av metaller	3,5	6,5	6,9	9,3	9,0	7,7	0,3	-0,6	-0,4
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	-2,7	-9,4	-6,0	-9,2	-9,3	-10,0	-9,2	-7,6	-7,5
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	-15,6	-14,7	-20,6	-16,6	-15,3	-15,5	-11,3	-10,5	-11,0
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	-1,3	-0,6	-1,0	-1,3	-0,9	-0,4	0,3	1,4	1,3
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	-1,8	-7,4	-5,8	-7,7	-7,9	-8,5	-5,6	-3,3	-1,9
Elektrisitets-, gass- og varmtvannsforsyning	2,3	2,0	2,2	1,5	2,0	2,1	2,4	2,1	0,6
Vannforsyning, avløp og renosjon	2,4	2,7	1,9	1,9	2,5	3,0	3,5	3,6	4,0
Bygge- og anleggsvirksomhet	2,5	3,1	3,0	2,8	2,9	3,2	3,6	5,0	4,7
Varehandel og reparasjon av motorvogner	0,7	-0,2	-1,2	-0,2	-0,2	-0,3	0,0	0,3	0,5
Rørtransport	-3,3	-2,5	-1,3	-0,3	-1,5	-4,0	-4,0	-4,0	-3,5
Utenriks sjøfart	1,5	-1,1	0,3	-1,9	-0,8	0,9	-2,5	-2,3	-4,0
Transport utenom utenriks sjøfart	0,1	-0,0	0,1	0,2	0,0	0,2	-0,7	-0,6	-1,2
Post og distribusjonsvirksomhet	-1,4	-1,3	-3,2	-1,0	-1,2	-0,3	-2,7	-5,1	-6,4
Overnattings- og serveringsvirksomhet	3,1	4,3	2,5	4,5	4,2	4,7	3,6	2,9	4,1
Informasjon og kommunikasjon	1,3	-0,6	1,1	-0,3	-1,1	-0,7	-0,5	-0,1	0,5
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	-1,3	-1,0	-0,6	0,3	-0,6	-1,5	-2,1	-1,9	-1,7
Omsetning og drift av fast eiendom	2,8	2,1	3,9	1,4	2,3	3,0	1,6	2,9	2,4
Boligtjenester
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	0,7	-1,2	0,3	-0,4	-1,1	-2,0	-1,4	0,3	1,0
Forretningsmessig tjenesteyting	-2,9	0,1	-4,8	-3,9	-1,5	1,0	4,4	5,2	4,7
Offentlig administrasjon og forsvar	2,3	1,2	2,5	2,1	1,5	0,8	0,6	0,0	0,8
Undervisning	0,5	1,5	2,0	1,2	1,3	1,7	1,7	1,9	1,8
Helse- og omsorgstjenester	1,4	1,3	1,4	1,4	1,4	1,5	1,1	1,0	0,9
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	0,1	3,0	1,8	3,6	3,0	3,0	2,6	2,9	4,0

Offentlig forvaltning	1,1	1,0	1,4	1,0	0,9	1,1	0,9	1,1	1,2
Statsforvaltningen	2,2	1,0	1,8	1,1	1,0	0,9	1,0	-0,1	0,6
Sivil forvaltning	2,2	1,2	2,0	1,2	1,2	1,1	1,3	-0,1	0,7
Forsvar	1,9	-0,7	0,3	0,2	-0,6	-1,1	-1,3	-0,7	-0,0
Kommuneforvaltningen	0,5	1,0	1,1	0,8	0,9	1,3	0,9	1,8	1,6

Fastlands-Norge	0,5	0,3	0,2	0,1	0,3	0,4	0,5	0,8	1,0
Markedsrettet virksomhet Fastlands-Norge	0,1	-0,3	-0,5	-0,6	-0,4	-0,2	0,2	0,6	0,8
Markedsrettet virksomhet	-0,0	-0,3	-0,6	-0,7	-0,4	-0,2	0,0	0,4	0,6
Ikke markedsrettet virksomhet	1,3	1,4	1,8	1,6	1,5	1,5	1,2	1,3	1,4

Tabell 31. Utførte timeverk. Lønnstakere og selvstendige. Millioner

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
I alt	3 921,9	3 950,6	1 025,3	983,2	1 010,6	920,9	1 035,9	1 065,4	948,4
Jordbruk og skogbruk	89,6	89,7	23,8	20,3	22,2	23,4	23,8	20,1	21,3
Fiske, fangst og akvakultur	30,7	32,4	9,0	7,4	8,0	7,5	9,5	8,1	7,4
Bergverksdrift	8,1	7,4	2,0	1,9	1,9	1,8	1,9	1,9	1,7
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	96,0	84,8	23,9	22,4	21,9	19,5	21,0	21,1	18,9
Utvinning av råolje og naturgass	47,2	45,2	12,0	11,8	11,4	10,6	11,5	11,4	10,3
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	48,8	39,6	11,9	10,6	10,5	9,0	9,5	9,7	8,6
Industri	375,2	359,7	96,9	89,8	92,7	83,2	94,1	95,2	83,0
Nærings-, drikkevare- og tobakksindustri	77,4	78,8	20,7	19,3	20,1	18,4	21,0	21,1	18,5
Tekstil-, beklednings- og lærwareindustri	6,4	6,6	1,7	1,6	1,7	1,5	1,8	1,8	1,6
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	20,9	21,4	5,6	5,1	5,5	5,0	5,7	5,9	5,2
Produksjon av papir og papirvarer	5,3	5,1	1,3	1,3	1,3	1,2	1,4	1,4	1,3
Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	8,8	8,1	2,2	2,0	2,1	1,9	2,1	2,2	1,9
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytsk industri	20,3	20,2	5,3	5,0	5,1	4,7	5,4	5,6	4,8
Produksjon av kjemiske råvarer	9,3	9,4	2,5	2,3	2,4	2,2	2,5	2,6	2,2
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	24,2	24,7	6,3	5,9	6,3	6,0	6,6	6,5	5,9
Produksjon av metaller	15,4	16,5	4,2	4,1	4,2	4,0	4,2	4,4	3,9
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	108,2	98,3	27,5	25,2	25,5	22,4	25,1	25,4	21,9
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	40,2	34,4	9,8	8,9	9,1	7,7	8,7	8,7	7,4
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	13,3	13,2	3,5	3,3	3,4	3,1	3,5	3,6	3,1
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	34,8	32,3	8,9	8,1	8,4	7,3	8,5	8,6	7,5
Elektrisitets-, gass- og varmtvannsforsyning	21,0	21,5	5,6	5,3	5,4	5,1	5,7	5,9	5,0
Vannforsyning, avløp og renovasjon	24,1	25,0	6,4	6,1	6,3	6,0	6,7	6,8	6,1
Bygge- og anleggsvirksomhet	349,9	363,5	95,9	86,2	92,3	85,1	99,9	99,2	88,3
Varehandel og reparasjon av motorvogner	485,4	488,1	124,8	122,3	124,0	115,9	125,8	130,8	117,8
Rørtransport	0,9	0,8	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2	0,2
Utenriks sjøfart	70,6	70,3	18,1	17,5	17,9	17,1	17,8	18,0	16,3
Transport utenom utenriks sjøfart	188,5	189,7	49,2	47,0	48,2	45,2	49,2	49,7	45,2
Post og distribusjonsvirksomhet	26,0	25,6	6,8	6,4	6,6	6,0	6,6	6,6	5,6
Overnattings- og serveringsvirksomhet	113,0	114,4	28,9	27,8	27,3	29,8	29,5	29,5	29,5
Informasjon og kommunikasjon	147,1	147,1	38,9	36,9	37,7	33,6	38,8	40,2	34,9
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	75,7	75,1	20,0	19,1	19,2	17,1	19,7	20,4	17,3
Omsetning og drift av fast eiendom	37,1	38,0	10,0	9,2	9,8	8,9	10,2	10,2	9,2
Boligjeneste	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	203,1	199,5	53,8	50,2	51,4	45,2	52,7	54,9	47,5
Forretningsmessig tjenesteyting	185,4	186,8	48,4	43,8	47,6	44,8	50,6	50,0	45,4
Offentlig administrasjon og forsvar	295,2	302,0	78,8	75,3	76,8	70,2	79,7	81,4	71,0
Undervisning	282,5	289,3	76,8	75,5	79,9	54,8	79,2	86,6	72,8
Helse- og omsorgstjenester	681,3	699,2	171,4	178,3	176,5	167,7	176,7	190,3	169,0
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	135,7	140,6	35,7	34,5	36,7	32,6	36,8	38,5	34,9

Offentlig forvaltning	1 070,5	1 094,7	277,4	279,2	282,7	248,4	284,5	304,2	266,1
Statsforvaltningen	452,2	460,5	119,6	115,2	116,8	107,3	121,3	122,6	109,7
Sivil forvaltning	404,4	412,2	107,0	102,8	104,6	96,1	108,7	109,9	98,4
Forsvar	47,8	48,4	12,6	12,4	12,2	11,2	12,6	12,7	11,3
Kommuneforvaltningen	618,3	634,1	157,8	164,0	165,8	141,0	163,2	181,6	156,4

Fastlands-Norge	3 803,2	3 834,3	995,0	953,8	981,1	893,1	1 006,4	1 035,7	921,6
Markedsrettet virksomhet Fastlands-Norge	2 623,5	2 622,8	688,2	645,4	668,0	618,2	691,2	699,3	626,5
Markedsrettet virksomhet	2 742,1	2 739,1	718,6	674,8	697,6	646,0	720,7	728,9	653,3
Ikke markedsrettet virksomhet	1 179,8	1 211,5	306,7	308,4	313,0	274,9	315,2	336,5	295,1

Tabell 32. Lønnskostnader etter næring. Løpende priser. Millioner kroner

	2015	2016	15:4	16:1	16:2	16:3	16:4	17:1	17:2
I alt	1 493 774	1 518 310	380 781	363 973	400 056	363 357	390 924	377 226	416 115
Jordbruk og skogbruk	6 508	6 746	2 091	1 122	1 706	1 839	2 078	1 198	1 767
Fiske, fangst og akvakultur	5 826	6 512	1 763	1 369	1 633	1 527	1 983	1 631	1 800
Bergverksdrift	3 169	2 934	800	674	818	675	766	675	799
Utvinning av råolje og naturgass, inkl. tjenester	77 225	69 366	18 812	19 130	18 747	15 623	15 866	16 202	17 874
Utvinning av råolje og naturgass	39 886	38 371	10 268	10 705	9 852	8 611	9 202	9 360	9 765
Tjenester tilknyttet utvinning av råolje og naturgass	37 339	30 995	8 544	8 425	8 895	7 011	6 664	6 842	8 109
Industri	148 058	144 468	37 449	35 071	39 681	32 959	36 757	34 390	39 372
Nærings-, drikkevare- og tobakksindustri	26 792	27 632	7 215	6 447	7 589	6 207	7 389	6 634	7 798
Tekstil-, beklednings- og lærwareindustri	1 748	1 823	465	399	508	425	490	421	563
Trelast- og trevareindustri, unntatt møbler	6 281	6 658	1 692	1 451	1 863	1 546	1 799	1 593	1 948
Produksjon av papir og papirvarer	2 022	2 024	495	504	542	465	512	514	634
Trykking og reproduksjon av innspilte opptak	2 970	2 703	754	655	704	625	719	669	732
Oljeraffinering, kjemisk og farmasøytsk industri	10 432	10 962	2 648	2 659	3 036	2 479	2 788	2 694	3 277
Produksjon av kjemiske råvarer	4 761	5 111	1 191	1 185	1 470	1 181	1 275	1 212	1 650
Gummivare- og plastindustri, mineralproduktindustri	9 166	9 482	2 387	2 134	2 601	2 221	2 526	2 275	2 760
Produksjon av metaller	6 655	7 287	1 711	1 936	1 873	1 694	1 784	1 975	1 922
Produksjon av metallvarer, elektrisk utstyr og maskiner	46 046	42 670	11 406	10 720	11 727	9 639	10 583	9 955	11 073
Verftsindustri og annen transportmiddelindustri	17 535	15 407	4 131	3 914	4 313	3 527	3 653	3 454	3 712
Produksjon av møbler og annen industriproduksjon	4 142	4 217	1 087	970	1 176	968	1 103	1 052	1 224
Reparasjon og installasjon av maskiner og utstyr	14 269	13 602	3 459	3 282	3 749	3 160	3 411	3 153	3 730
Elektrisets-, gass- og varmtvannsforsyning	10 691	11 213	2 934	2 698	2 839	2 558	3 117	2 826	2 935
Vannforsyning, avløp og renovasjon	9 559	10 182	2 452	2 379	2 651	2 488	2 664	2 519	2 773
Bygge- og anleggsvirksomhet	115 954	122 651	31 813	26 668	34 013	28 440	33 529	29 069	36 227
Varehandel og reparasjon av motorvogner	161 316	165 236	41 138	39 715	44 236	40 037	41 249	41 258	45 703
Rørtransport	385	372	81	122	91	79	80	111	82
Utenriks sjøfart	12 660	12 482	3 174	3 137	3 227	2 980	3 138	3 145	3 123
Transport utenom utenriks sjøfart	69 129	69 884	17 869	16 646	18 463	16 916	17 859	16 676	18 638
Post og distribusjonsvirksomhet	8 629	8 655	2 096	2 052	2 355	2 090	2 158	1 931	2 363
Overnattings- og serveringsvirksomhet	29 825	31 031	7 676	6 771	8 377	8 049	7 834	6 998	8 825
Informasjon og kommunikasjon	74 011	75 162	19 013	18 577	19 669	17 639	19 278	19 389	20 312
Finansierings- og forsikringsvirksomhet	46 494	47 535	11 934	12 706	11 854	10 277	12 697	12 413	11 899
Omsetning og drift av fast eiendom	15 369	15 940	4 188	3 618	4 293	3 705	4 324	3 800	4 513
Boligjenester	0	0	0	0	0	0	0	0	-
Faglig, vitenskapelig og teknisk tjenesteyting	92 625	91 654	24 360	22 453	23 782	21 565	23 855	22 809	24 143
Forretningsmessig tjenesteyting	56 672	57 439	14 313	13 008	15 169	14 291	14 972	13 831	15 951
Offentlig administrasjon og forsvar	125 887	130 200	31 244	30 931	33 404	31 610	34 256	34 171	37 177
Undervisning	116 347	120 723	29 276	29 383	30 796	29 664	30 880	30 803	32 151
Helse- og omsorgstjenester	270 275	278 869	66 472	66 430	72 180	68 959	71 301	71 637	77 020
Kultur, underholdning og annen tjenesteyting	37 160	39 056	9 834	9 313	10 073	9 386	10 283	9 744	10 668

Offentlig forvaltning	462 527	476 657	113 261	114 204	122 670	117 775	122 008	123 636	132 204
Statsforvaltningen	204 468	208 436	51 989	49 330	53 419	50 448	55 239	54 460	58 521
Sivil forvaltning	187 277	190 871	47 578	45 277	48 656	46 334	50 604	49 950	53 219
Forsvar	17 191	17 565	4 411	4 053	4 764	4 113	4 635	4 510	5 303
Kommuneforvaltningen	258 059	268 221	61 272	64 874	69 251	67 327	66 769	69 176	73 683

Fastlands-Norge	1 440 843	1 467 085	367 258	350 009	386 886	351 686	378 505	364 610	403 145
Markedsrettet virksomhet Fastlands-Norge	939 261	947 851	243 460	225 708	253 223	223 834	245 086	230 418	259 469
Markedsrettet virksomhet	992 192	999 076	256 984	239 673	266 393	235 505	257 505	243 034	272 439
Ikke markedsrettet virksomhet	501 582	519 234	123 798	124 301	133 663	127 852	133 419	134 192	143 676

Makroøkonomiske hovedstørrelser 2005-2020

Regnskap og prognosenter. Prosentvis endring fra året før der ikke annet framgår

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016*	Prognosenter	2017	2018	2019	2020
Realøkonomi																	
Konsum i husholdninger mv.	4,4	5,0	5,3	1,7	0,0	3,8	2,3	3,5	2,7	1,9	2,6	1,5	2,4	2,4	2,9	2,8	
Konsum i offentlig forvaltning	1,9	1,9	2,0	2,4	4,1	2,2	1,0	1,6	1,0	2,7	2,4	2,1	1,9	1,7	1,8	2,2	
Bruttoinvestering i fast realkapital	12,0	9,1	11,7	0,9	-6,8	-6,6	7,4	7,6	6,3	-0,7	-4,0	-0,2	4,2	1,6	1,9	2,4	
Utvinning og rørtransport	19,7	3,2	6,9	4,7	3,3	-8,9	11,3	15,1	19,3	-3,2	-12,2	-16,9	-0,3	0,2	8,2	3,0	
Fastlands-Norge	11,1	9,3	14,2	0,9	-10,4	-6,4	5,0	7,4	2,9	0,4	-0,2	6,1	5,7	1,5	0,2	2,2	
Næringer	18,1	12,7	22,7	3,1	-18,4	-9,5	1,1	10,5	-3,3	-0,7	-1,6	4,1	4,0	5,1	3,8	3,9	
Bolig	9,7	4,0	2,7	-9,0	-8,1	-1,6	17,0	10,9	5,3	-1,4	1,6	9,0	8,4	-3,1	-6,0	0,1	
Offentlig forvaltning	-0,6	8,4	8,7	7,2	7,7	-4,8	1,1	-1,8	11,8	4,4	3,0	5,9	5,0	1,8	1,8	1,8	
Etterspørsel fra Fastlands-Norge ¹	5,1	5,0	6,2	1,6	-1,4	1,2	2,5	3,7	2,3	1,8	2,0	2,6	2,9	2,0	2,0	2,5	
Lagerendring ²	-0,1	1,4	0,2	-0,1	-2,5	2,9	-0,3	-0,3	0,4	0,2	0,2	1,4	0,3	0,0	0,0	0,0	
Eksport	0,5	-0,8	1,4	0,1	-4,1	0,7	-0,8	1,4	-1,7	3,1	4,7	-1,8	1,6	1,6	2,6	2,5	
Tradisjonelle varer	5,3	6,1	9,2	3,5	-8,0	3,3	-0,1	-0,2	1,3	3,1	6,9	-8,2	2,1	5,0	3,3	2,6	
Råolje og naturgass	-5,0	-6,6	-2,4	-1,3	-1,6	-6,9	-5,6	0,5	-5,5	2,7	2,1	4,3	1,4	-0,4	1,0	2,3	
Import	7,9	9,1	10,0	3,2	-10,0	8,3	4,0	3,1	4,9	2,4	1,6	2,3	4,9	2,0	2,7	2,7	
Tradisjonelle varer	8,4	11,6	7,2	1,2	-12,1	9,2	4,6	2,6	2,3	2,1	3,2	-0,4	5,5	3,1	3,9	3,8	
Bruttonasjonalprodukt	2,6	2,4	2,9	0,4	-1,6	0,6	1,0	2,7	1,0	1,9	2,0	1,1	1,8	1,8	2,2	2,3	
Fastlands-Norge	4,7	5,0	5,7	1,7	-1,6	1,8	1,9	3,8	2,3	2,2	1,4	1,0	2,0	2,1	2,4	2,4	
Industri og bergverk	3,6	2,6	3,8	2,7	-7,8	2,1	1,7	2,0	3,3	2,8	-3,2	-4,1	0,8	2,8	2,4	1,7	
Arbeidsmarked																	
Utførte timeverk i Fastlands-Norge	1,6	3,5	4,8	3,6	-2,0	0,2	1,7	1,8	0,3	1,4	0,4	0,8	0,8	0,6	1,2	1,8	
Sysselsatte personer	1,3	3,4	4,1	3,2	-0,5	-0,5	1,5	2,1	1,1	1,2	0,4	0,3	1,0	0,8	1,0	0,9	
Arbeidsstyrke ³	0,8	1,6	2,5	3,4	0,0	0,5	1,0	1,8	1,0	1,1	1,4	0,3	0,1	0,6	0,9	0,8	
Yrkessandel (nivå) ³	72,4	72,0	72,8	73,9	72,8	71,9	71,4	71,5	71,2	71,0	71,2	70,7	70,0	70,2	70,4	70,6	
Arbeidsledighetsrate (nivå) ³	4,6	3,4	2,5	2,6	3,2	3,6	3,3	3,2	3,5	3,5	4,4	4,7	4,2	4,1	4,0	3,9	
Priser og lønninger																	
Årlønn	3,3	4,1	5,4	6,3	4,2	3,7	4,2	4,0	3,9	3,1	2,8	1,7	2,4	3,0	3,2	4,0	
Konsumprisindeksen (KPI)	1,6	2,3	0,8	3,8	2,1	2,5	1,2	0,8	2,1	2,0	2,1	3,6	2,1	1,9	1,7	1,9	
KPI-JAE ⁴	1,0	0,8	1,4	2,6	2,6	1,4	0,9	1,2	1,6	2,4	2,7	3,0	1,6	1,7	1,6	1,6	
Eksportpris tradisjonelle varer	4,0	11,3	2,4	2,8	-6,0	4,5	5,8	-1,9	2,7	3,4	3,2	3,4	5,6	1,0	0,9	1,1	
Importpris tradisjonelle varer	0,3	4,0	3,7	3,9	-1,5	0,0	4,0	0,3	1,5	4,4	4,8	1,0	4,3	0,5	0,2	0,0	
Boligpris	8,2	13,7	12,6	-1,1	1,9	8,3	8,0	6,7	4,0	2,7	6,1	7,0	5,0	-4,8	-1,2	1,2	
Inntekter, renter og valuta																	
Husholdningenes disponibele realinntekt	8,4	-6,4	6,2	3,5	3,2	2,3	4,2	4,5	3,8	2,8	5,2	-1,6	2,2	2,9	2,8	2,8	
Husholdningenes sparerate (nivå)	9,6	-0,5	0,9	3,7	5,2	4,0	5,8	7,1	7,6	8,2	10,4	6,9	6,5	6,9	6,9	7,3	
Pengemarkedsrente (nivå)	2,2	3,1	5,0	6,2	2,5	2,5	2,9	2,2	1,8	1,7	1,3	1,1	0,9	0,8	0,8	1,2	
Utlånsrente, rammelån (nivå) ⁵	3,9	4,3	5,0	6,8	4,0	3,4	3,6	3,9	4,0	3,9	3,2	2,6	2,6	2,4	2,4	2,7	
Realrente etter skatt (nivå)	0,8	0,2	2,9	1,1	0,7	0,1	1,3	2,1	0,7	0,8	0,1	-1,6	-0,1	-0,1	0,1	0,2	
Importveid kronekurs (44 land) ⁶	-3,9	0,7	-1,8	0,0	3,3	-3,7	-2,4	-1,2	2,2	5,3	10,4	1,9	-1,7	-2,0	-0,9	-0,9	
NOK per euro (nivå)	8,01	8,05	8,02	8,22	8,73	8,01	7,79	7,47	7,80	8,35	8,94	9,29	9,24	9,19	9,11	9,03	
Utenriksøkonomi																	
Driftsbalansen, mrd. kroner	322,8	357,7	287,4	408,3	258,2	282,7	344,9	368,6	314,2	346,0	270,0	154,8	170,9	143,5	170,2	194,9	
Driftsbalansen i prosent av BNP	16,2	16,1	12,2	15,6	10,7	10,9	12,7	12,4	10,2	11,0	8,7	3,3	5,2	4,2	4,6	5,1	
Utlandet																	
Eksportmarkedsindikator	7,1	9,8	6,5	1,7	-9,8	11,3	6,3	1,4	2,1	4,9	4,9	3,8	4,9	4,7	4,4	4,2	
Konsumpris euro-området	2,2	2,2	2,2	3,3	0,3	1,7	2,7	2,5	1,3	0,4	0,1	0,3	1,6	1,4	1,7	1,9	
Pengemarkedsrente, euro (nivå)	2,2	3,1	4,3	4,6	1,2	0,8	1,4	0,5	0,2	0,2	0,0	-0,3	-0,3	0,0	0,3	0,7	
Råoljepris i kroner (nivå) ⁷	356	423	423	536	388	484	621	649	639	621	431	378	433	448	469	483	

¹ Konsum i husholdninger og ideelle organisasjoner + konsum i offentlig forvaltning + bruttoinvesteringer i fast kapital i Fastlands-Norge.

² Endring i lagerendring i prosent av BNP.

³ Ifølge AKU. Det skjedde en større omlegging av AKU fra januar 2006. Bl.a. ble aldersgrensen senket fra 16 til 15 år.

⁴ KPI justert for avgiftsendringer og uten energivarer.

⁵ Gjennomsnitt for året. Utlånsrente, banker tom 2006. Rammelån med pant i bolig fra 2007.

⁶ Positivt fortegn innebefatter depresiering.

⁷ Gjennomsnittlig spotpris Brent Blend.

Kilde: Statistisk sentralbyrå. Informasjon t.o.m. 5. september 2017 er benyttet

Statistisk sentralbyrå

Postadresse:
Postboks 8131 Dep
NO-0033 Oslo

Besøksadresse:
Akersveien 26, Oslo
Oterveien 23, Kongsvinger

E-post: ssb@ssb.no
Internett: www.ssb.no
Telefon: 62 88 50 00

ISSN 1504-5625 (elektronisk)

Statistisk sentralbyrå
Statistics Norway